

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel

Gemeente Brielle

**Een opgraving met beperkingen
en een archeologische begeleiding
(protocol opgraven)**

drs. M. Jordanov

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: ABB Ontwikkeling

Titel: Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle; een opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Status: eindversie

Datum: mei 2010

Auteur: *drs. M. Jordanov*

Projectcode: BRCO5

Bestandsnaam: RA2043_BRCO5

Projectleider: drs. M. Jordanov

Projectmedewerkers: drs. I. Briels, drs. R. den Boer, dhr. T. Verhoef, drs. J. van Eijk, drs. S. Warning, dhr. F. van der Wal, mevr. K. van Beek BA, drs. E. van der Laan en drs. R. Timmerman.

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 406768

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet toegekend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 26751 (opgraving) en 16755 (begeleiding)

Autorisatie: drs. M. Schabbink

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2010

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van ABB Ontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari en april 2008 een archeologische opgraving met beperkingen en een archeologische begeleiding (protocol opgraven) uitgevoerd in verband met de voorgenomen bouwwerkzaamheden in de omgeving van de Begijnhofkapel aan de noord- en zuidkant van de Coppelstockstraat in de gemeente Brielle. Het primaire doel van dit onderzoek was het documenteren en bergen (behoud *ex situ*) van de behoudenswaardige archeologische resten in het plangebied.

Op de bouwlocatie ten zuiden van de Coppelstockstraat heeft een archeologische opgraving met beperkingen plaats gevonden. Daarbij zijn alle archeologische resten gedocumenteerd en geborgen binnen de maximale verstoringsdiepte van de nieuwbouw of tot op het niveau van het grondwater (ca. 90 cm -Mv +10 cm veiligheidsmarge; kaartbijlage 1, put 1). Dieper dan het grondwater graven zou gevaar voor verzakking voor de oude kapel kunnen vormen.

Tijdens de archeologische begeleiding is in de omgeving van de kapel (een strook van ca. 15 m ten zuiden en een strook van ca. 7 m ten oosten van de kapel) de bodem ontgraven onder archeologische begeleiding (protocol opgraven) tot circa 0,5 m -Mv/0,6 +NAP (kaartbijlage 1, put 2). Ten noorden van de Coppelstockstraat is een zone van circa 15 x 20 m ontgraven tot 0,90 m -Mv /0,1 m -NAP (kaartbijlage 1, put 3).

In de kapel is de bodem ontgraven onder archeologische begeleiding (protocol opgraven) tot 0,8 m -Mv (0,2 m +NAP) in een strook van 1,5 m breed langs de muren van de kapel en tot 0,4 m -Mv (0,6 m +NAP) in het centrale deel van de kapel (kaartbijlage 1, put 4).

Tijdens de opgraving met beperkingen (put 1) zijn resten van funderingen en uitbraaksleuven, vloeren, beerputten, ophogingslagen, (afval)kuilen en houten palen aangetroffen. Deze resten houden verband met de bewoning van het perceel in de periode 14e-19e eeuw. In de sporen en ophogingslagen zijn talrijke vondsten aangetroffen zoals aardewerkscherven, botfragmenten, metalen voorwerpen, hout (m.n. onderdelen van tonputten en houten paaltjes), delen van leren schoenen e.d. Aan de hand van het bestuderen van de funderingen en vloerresten en aan de hand van specialistisch onderzoek naar aardewerk, bot, metaal, leer en macrobotanische resten is indruk verkregen van de verschillende bewoningsfasen (temporaal) en wooneenheden/erven (ruimtelijk). Er is sprake van minimaal vijf panden/erven (uit de periode 16e eeuw en later). Daarnaast kunnen er drie bewoningsfasen worden onderscheiden: 14e eeuw; 15e tot en met eerste kwart 16e eeuw; eind 16e eeuw en later (kaartbijlage 3). In de 18e en 19e eeuw lijkt op dit terrein niet veel veranderd te zijn in tegenstelling tot het terrein direct ten zuiden en oosten van de kapel (put 2) waar wel diverse structuren zijn aangelegd (zie hieronder). In de 20e eeuw zijn de oude panden, zoals afgebeeld op de kadastrale minuut uit 1820, gesloopt en zijn nieuwe huizen voor in de plaats gebouwd. Deze zijn inmiddels ook gesloopt.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

In de directe omgeving van de nog bestaande begijnhofkapel is de bovenste bodemlaag afgegraven. Daarbij kwamen resten van funderingen, vloeren en (beer)putten tevoorschijn, die uit de 19e eeuw stammen. Deze resten konden niet optimaal onderzocht worden door de dieptebeperking van het onderzoek (0,5 m -Mv). Door een misverstand is direct ten oosten van de oostelijke kapelmuur dieper gegraven in afwezigheid van het archeologische team. Daarbij zijn twee menselijke begravingen gedeeltelijk blootgelegd die zich in een zwaar vervuilde bodemlaag bevonden. De datering van de begravingen is onbekend. Deze zijn in de bodem bewaard gebleven.

Ten noorden van de Coppelstockstraat zijn voornamelijk afval- en puinkuilen aangetroffen uit de 18e - 19e eeuw. Dit is in overeenstemming met het uit eerder onderzoek verkregen beeld van de functie van dit perceel als een onbebouwd, groen stuk land tussen de bebouwde erven aan de noordkant van de Coppelstockstraat (Van Kempen, 2008a).

Tijdens de ontgraving in de kapel zijn diverse funderings- en vloerresten en ophogingslagen aangetroffen vanaf de 15e-16e eeuw. De funderingsresten houden vermoedelijk verband met het altaar van de kapel uit circa 1465.

Het onderzoek heeft informatie opgeleverd over de bewoningsgeschiedenis van het plangebied. Duidelijk is geworden dat het plangebied reeds in de 14e eeuw in gebruik was als woonlocatie. In de 15e eeuw is hier het Vrouwenhof/Begijnhof gesticht. Of de hoofdbebouwing van het hof (de woonvertrekken of andere gemeenschappelijke gebouwen) in het plangebied hebben gestaan is niet heel duidelijk, maar wel aannemelijk. In het plangebied heeft vanaf de 15e eeuw wel substantiële bebouwing gestaan, dat in de 16e eeuw is afgebroken of gesneuveld bij de inname van Brielle door de watergeuzen en de eraan gerelateerde Beeldenstorm. Ook gezien indirecte aanwijzingen uit het afval dat in de 15e-eeuwse beerputten is gedumpt, is het plausibel dat het om vertrekken van het Vrouwen- of Begijnhof gaat. Aan het einde van de 16e eeuw zijn burgerwoningen gebouwd langs de Coppelstockstraat en de Kerkstraat die gebruik maken van de oude funderingen van de 15e-eeuwse gebouwen. Dat waren armoedige gezinswoningen die waarschijnlijk buiten de invloedssfeer lagen van het in die tijd ten oosten van de kapel gelegen Vrouwenhof.

De begijnhofkapel is inmiddels gerestaureerd en wordt geïntegreerd in de nieuwbouw. Aanbevoelen wordt om eventuele toekomstige graafwerkzaamheden ten westen van de kapel, ter hoogte van put 1, die dieper rijken dan 1,1 m -Mv (diepte opgraving) en graafwerkzaamheden ten oosten en zuiden van kapel die dieper reiken dan 0,5 m -Mv (maximale graafdiepte archeologische begeleiding ter hoogte van putten 2 en 4) te vermijden. Indien dat niet mogelijk is, dienen archeologische resten op deze locaties d.m.v. een archeologische opgraving *ex situ* te worden behouden. Daarbij dient rekening te worden gehouden met aanwezigheid van menselijke graven in de directe omgeving van de kapel vanaf 1,3 m -Mv.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Kader en doelstelling	9
1.2 Administratieve gegevens	12
2 Voorgaand onderzoek	13
3 Doel van het onderzoek	21
4 Methoden	23
5 Resultaten van het onderzoek	29
5.1 Geologie en bodem	29
5.2 Archeologische sporen en structuren	30
5.3 Vondsten	44
5.4 Ruimtelijke verspreiding van de vondsten	62
5.5 Conclusie vondsten	62
6 Interpretatie van de vindplaats	65
7 Conclusies en aanbevelingen	67
7.1 Conclusies	67
7.2 Aanbevelingen	76
Literatuur	79
Gebruikte afkortingen	80
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	80
Bijlage 1. Sporenlijst	83
Bijlage 2. Vondstenlijst	99
Bijlage 3. Boorbeschrijvingen	137
Bijlage 4. Vondstenlijst (extern specialist)	141
Bijlage 5. Catalogus aardewerk	149

RAAP-RAPPORT 2043

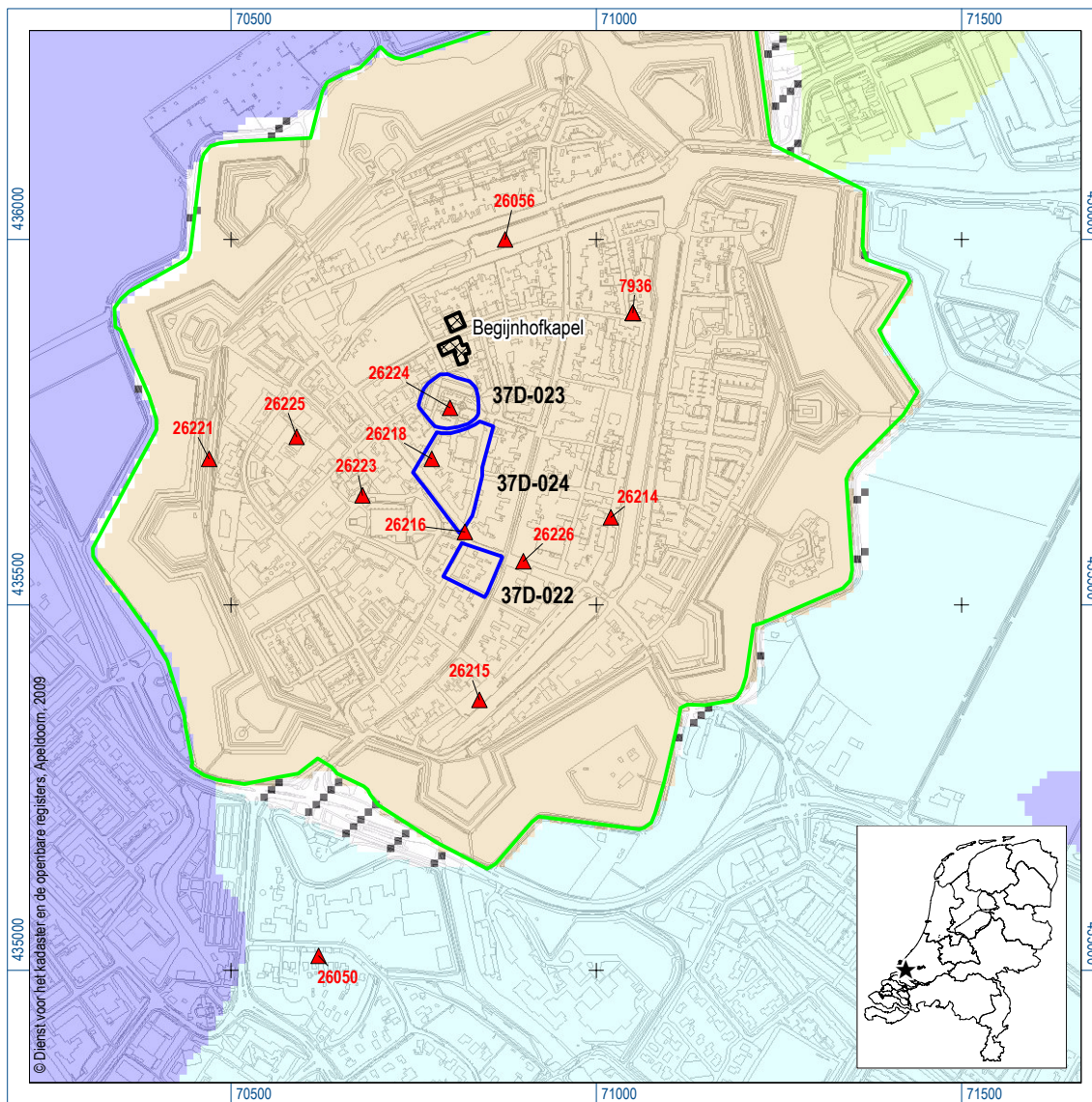
Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Bijlage 6. Resultaten van hethoutonderzoek	155
Bijlage 7. Resultaten scan metaal	159
Bijlage 8. Resultaten onderzoek leer	161
Bijlage 9. Leeftijdsbepaling aan de hand van vergroeiingstadia epifysen en slijtage gebit	163
Bijlage 10. Resultaten botanische macroresten	165

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van ABB Ontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari en april 2008 een archeologische opgraving met beperkingen en een archeologische begeleiding (protocol opgraven) uitgevoerd in verband met de voorgenomen bouwwerkzaamheden in de omgeving van de Begijnhofkapel aan de noord- en zuidkant van de Coppelstockstraat in de gemeente Brielle (figuur 1).

Figuur 1. De ligging van het plangebied (gearceerd), ARCHIS-waarnemingen (rood) en monumenten (blauw en groen) op de CHS inzet: ligging in Nederland (ster).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Het betreft het vervolg op een eerdere fase van het inventariserend onderzoek dat bestond uit een proefsleuvenonderzoek (waarderende fase; Van Kempen, 2008a). Op grond van de resultaten daarvan werd geconcludeerd dat er op de bouwlocatie ten zuiden van de Coppelstockstraat behoudenswaardige archeologische resten aanwezig zijn. Op de bouwlocatie ten noorden van de Coppelstockstraat zijn archeologische resten aangetroffen die op basis van de geringe informatie en de beperkte gaafheid als niet behoudenswaardig zijn aangemerkt. Onder de voormalige Begijnhofkapel bevinden zich mogelijk funderingresten van structuren die in de kapel stonden. In principe zijn deze resten behoudenswaardig.

Naar aanleiding hiervan werd aanbevolen om de ontgravingswerkzaamheden ten noorden van de Coppelstockstraat onder archeologische begeleiding plaats te laten vinden (conform protocol opgraven). Ten zuiden van de Coppelstockstraat diende ter plaatse van de geplande nieuwbouw een opgraving met beperkingen (ten aanzien van omvang en diepte) plaats te vinden. De ontgravingswerkzaamheden buiten deze nieuwbouw dienden onder archeologische begeleiding (conform protocol opgraven) plaats te vinden net als de ontgraving binnen de kapel (Van Kempen, 2008a).

Voorafgaand aan de uitvoering van de opgraving en archeologische begeleiding is, conform de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA; <http://www.sikb.nl>), een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Van Kempen, 2008b). Dit PvE diende als leidraad voor het onderzoek.

Op de bouwlocatie ten zuiden van de Coppelstockstraat heeft een archeologische opgraving met beperkingen plaats gevonden. Daarbij zijn alle archeologische resten gedocumenteerd en geborgen binnen de maximale verstoringsdiepte van de nieuwbouw of tot op het niveau van het grondwater (ca. 90 cm -Mv +10 cm veiligheidsmarge; kaartbijlage 1, put 1). Dieper dan het grondwater graven zou verzakingsgevaar voor de oude kapel kunnen opleveren.

Tijdens de archeologische begeleiding is in de omgeving van de kapel (een strook van ca. 15 m ten zuiden en een strook van ca. 7 m ten oosten van de kapel) de bodem ontgraven onder archeologische begeleiding (protocol opgraven) tot circa 0,5 m -Mv/0,6 +NAP (kaartbijlage 1, put 2). Ten noorden van de Coppelstockstraat is een zone van circa 15 x 20 m ontgraven tot 0,90 m -Mv /0,1 m -NAP (kaartbijlage 1, put 3).

In de kapel is de bodem ontgraven onder archeologische begeleiding (protocol opgraven) tot 0,8 m -Mv (0,2 m +NAP) in een strook van 1,5 m breed langs de muren van de kapel en tot 0,4 m -Mv (0,6 m +NAP) in het centrale deel van de kapel (kaartbijlage 1, put 4).

Het veldwerk is uitgevoerd van 12 februari tot en met 26 februari 2008 en op 9 en 10 april 2008 (begeleiding ontgraving in de kapel). De uitwerking vond plaats tussen 1 augustus en 1 december 2008. Onderzoeksdokumentatie en vondstmateriaal zullen te zijner tijd worden overgedragen aan het depot van de provincie Zuid-Holland.

De archeologische opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven) is uitgevoerd volgens de normen die gelden in de archeologische beroepsgroep c.q. de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1 (KNA).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)		1795	
Nieuwe tijd	B	1650	
	A	1500	
Middeleeuwen	Laat	1250	
	Vol	1050	
	Vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch laat	525
		Merovingisch vroeg	450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
Midden		250.000	
Oud			

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>). RAAP beschikt over een eigen opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in dit rapport beschreven (zie verklarende woordenlijst).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

1.2 Administratieve gegevens

Gemeente: Brielle

Plaats: Brielle

Plangebied: Plangebied Begijnhofkapel

Centrumcoördinaten: 70.795/ 435.865

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 406768

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet toegekend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 26751 (opgraving) en 16755 (begeleiding)

2 Voorgaand onderzoek

Bureauonderzoek met veldtoets

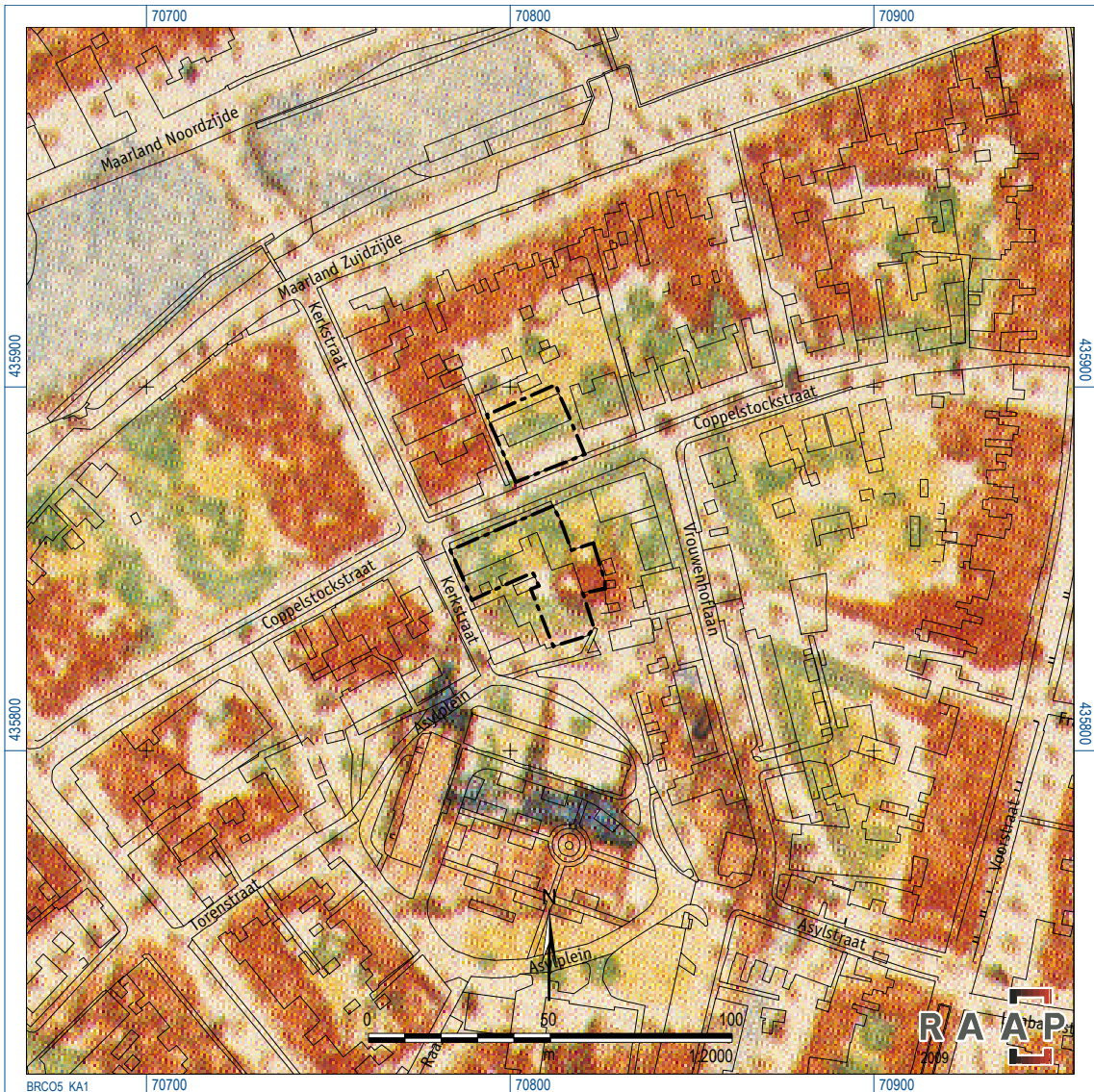
Eind 2005 heeft in het plangebied een bureauonderzoek met veldtoets plaatsgevonden (Jordanov, 2006). Uit het onderzoek bleek dat de bodem in het plangebied bestaat uit rietveen waarop tussen 2,90 en 2,45 m -Mv een pakket sterk siltige, lichtgrijze klei met zandlagen en matig siltig, lichtblauwgrijs zand met kleilagen ligt. Het betreft het Hollandveen Laagpakket behorende tot de Formatie van Nieuwkoop dat wordt afgedekt door het Laagpakket van Walcheren. Tussen circa 0,6 en 2,9 m -Mv bevindt zich een antropogeen pakket, bestaand uit uiterst siltige, bruingrijze klei met puin- en houtskoolspikkels, keramiëscherven, botfragmenten en fosfaatvlekken. Dit pakket is vanaf de Late Middeleeuwen aangebracht. De bodem is in de bovenste 50 cm recentelijk verstoord. In één boring aan de zuidkant van de Coppelstockstraat is op 1,16 m -Mv op een ondoordringbare puinlaag gestuit. Waarschijnlijk betreft het funderingsresten of een concentratie sloop-puin die verband houden met bebouwing vanaf de Late Middeleeuwen. In een boring aan de noordkant van de Coppelstockstraat zijn twee keramiëscherven gevonden. Het betreft roodbak-kend aardewerk uit de Late Middeleeuwen (op 0,5 m -Mv) en het einde van de 17e-19e eeuw (op 2,2 m -Mv). Dit duidt er mogelijk op dat de bodem ten noorden van de Coppelstockstraat in de 18e-19e eeuw diep is omgezet.

Uit het bureauonderzoek bleek dat het plangebied in het vroegere Maarland is gelegen, van oorsprong een vissersdorpje dat net als de kern van Brielle (het vroegere Den Bril) gelegen was aan de oostelijke dijk van de polder Groot Oosterland. In de loop van de 13e eeuw ontwikkelde Brielle zich uit deze twee kernen tot een belangrijke handelsstad. Het belang van de Brielse internationale handel in de Late Middeleeuwen blijkt uit het feit dat de naam Brielle herhaaldelijk opduikt in officiële stukken opgesteld naar aanleiding van handelsconflicten, verbeurdverklaringen, zeeroverij en andere moeilijkheden met de Hanzesteden in Duitsland en Denemarken.

Verder bleek uit het bureauonderzoek dat in het plangebied resten verwacht worden vanaf de 14e eeuw. Het betreft mogelijk resten van structuren en sporen die verband houden met het Begijnhof uit de 15e eeuw (Don, 1992; Jordanov, 2006). In de stadsrekening over de jaren 1413-1414 wordt het hof voor het eerst vermeld en in 1416 is sprake van een bijdrage van stadswegen in bepaalde bouwkosten. De Coppelstockstraat, waar het plangebied Begijnhofkapel aan ligt, bevindt zich in het vroegere dorp Maarland. De oudste bebouwing van Maarland ontstond aan de westzijde van de dijk en vanaf 1400 aan weerszijden van de Maarlandse haven. De achtererven van de diepe op de dijk gerichte percelen bleven lang leeg, net als het achterland, waar het plangebied zich bevindt. In dit lager gelegen polderland verrees de Maarlandse kerk (Sint Pieterskerk; figuur 1, monumentterrein met CMA code: 37D-023). In de 14e eeuw was al sprake van bebouwing langs de Kerkstraat (de westelijke grens van het plangebied). In een Cohier uit de eerste helft van de 16e eeuw staat vermeld dat de Coppelstockstraat in deze periode niet bebouwd is (Carmiggelt & Burnier, 2004). In 1548 heeft in Maarland een brand gewoed, waarbij huizen in (de omgeving van) het plangebied deels verwoest zijn.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 2. Globale ligging van het plangebied op de kaart van Jacob van Deventer uit het 3e kwart van de 16e eeuw (Van der Krogt, 1992).

De begijnhofkapel staat afgebeeld op de kaart van Brielle van Jacob van Deventer uit het 3e kwart van de 16e eeuw (figuur 2). Begijnen waren vrouwen die kozen voor een vroom en kuis leven (lekenzusters, die voor de armen en zieken zorgden). Het is heel goed mogelijk dat de begijnen ondanks hun bescheiden economische status wel aanzien in de stad genoten. Bij een beschaafde stad met een belangrijke regionale positie hoort uiteraard ook een goede opvang voor zieken, armen en ouderen. Het waren in de 16e eeuw ook de burgers van de stad die de begijnen in hun stad begunstigen (daarvóór was dat de adel), dus indirect is de aanwezigheid van een begijnhof in een stad in de 16e eeuw eerder een aanwijzing voor algemene beschaving van de gewone burgers dan voor de aanwezigheid van een welvarende elite. Vanaf het midden van de 16e eeuw, na de beeldenstorm en de Reformatie, is het belang van dergelijke katholieke instanties uiteraard verdwenen.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgaving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 3. De ligging van het plangebied geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1820 (www.watwaswaar.nl).

De zorginstelling (begijnhof) verhuisde tussen 1751 en 1755 naar het tegenwoordig nog bestaande pand op de hoek van de Coppelstockstraat en de Vrouwenhoflaan (buiten het plangebied), maar zou waarschijnlijk al na de inname van Brielle door de Watergeuzen in 1572 niet meer deze functie gehad hebben. Alleen de kapel uit omstreeks 1465 bleef behouden. De bebouwing op de hoek van de Kerkstraat en de Coppelstockstraat zoals afgebeeld op de kadastrale minuut uit 1820 (figuur 3) is niet weergegeven op de kaart van Jacob van Deventer (figuur 2). Deze bebouwing dateert daarom waarschijnlijk uit het einde van de 16e eeuw. Het is onduidelijk of deze bebouwing ook tot het Begijnhof behoorde. Het Begijnhof was de enige bebouwing aan de zuidkant van de Coppelstockstraat. Het deel van het plangebied ten noorden van de Coppelstockstraat staat als onbebouwd afgebeeld op de kaart van Jacob van Deventer. Uit het (bouw)historisch onderzoek naar de kapel blijkt dat het Begijnhof waarschijnlijk aan de noordoostzijde van de kapel, op de hoek van de huidige Coppelstockstraat en de Vrouwenhoflaan, net buiten het plangebied lag (Bloemink & Hemmes, 2006; Don, 1992). De kapel die in of rond 1465 was gebouwd, vormde mogelijk de westelijke begrenzing van het terrein. Deze aanname is gebaseerd op het feit dat de westmuur van de kapel een in oorsprong blinde muur (zonder vensters) was. Tevens bleek op basis van enkele gegraven proefputjes in de kapel dat drie tot vier baksteenlagen onder het huidige vloerniveau (betonvloer) de eerste versnijding van de fundering aanwezig is. Dit wijst erop dat de oorspronkelijke vloer van de kerk iets lager lag dan de huidige vloer, maar niet meer dan 20 cm dieper. Onder de vloer worden geen resten verwacht, afgezien van een mogelijke altaarfundering, waarschijnlijk gelegen in het zuidelijke deel van de kapel. Ook worden er geen begravingen verwacht. Aan het Begijnhof was namelijk geen begraafrecht verbonden. De begijnen werden begraven op het nabijgelegen kerkhof van de Sint Pieterskerk. De bodem ter plaatse van de Begijnhofkapel zal daarom naar verwachting dezelfde opbouw kennen als buiten de kapel: een circa 2 tot 3 m dik antropogeen ophogingspakket (Jordanov, 2006).

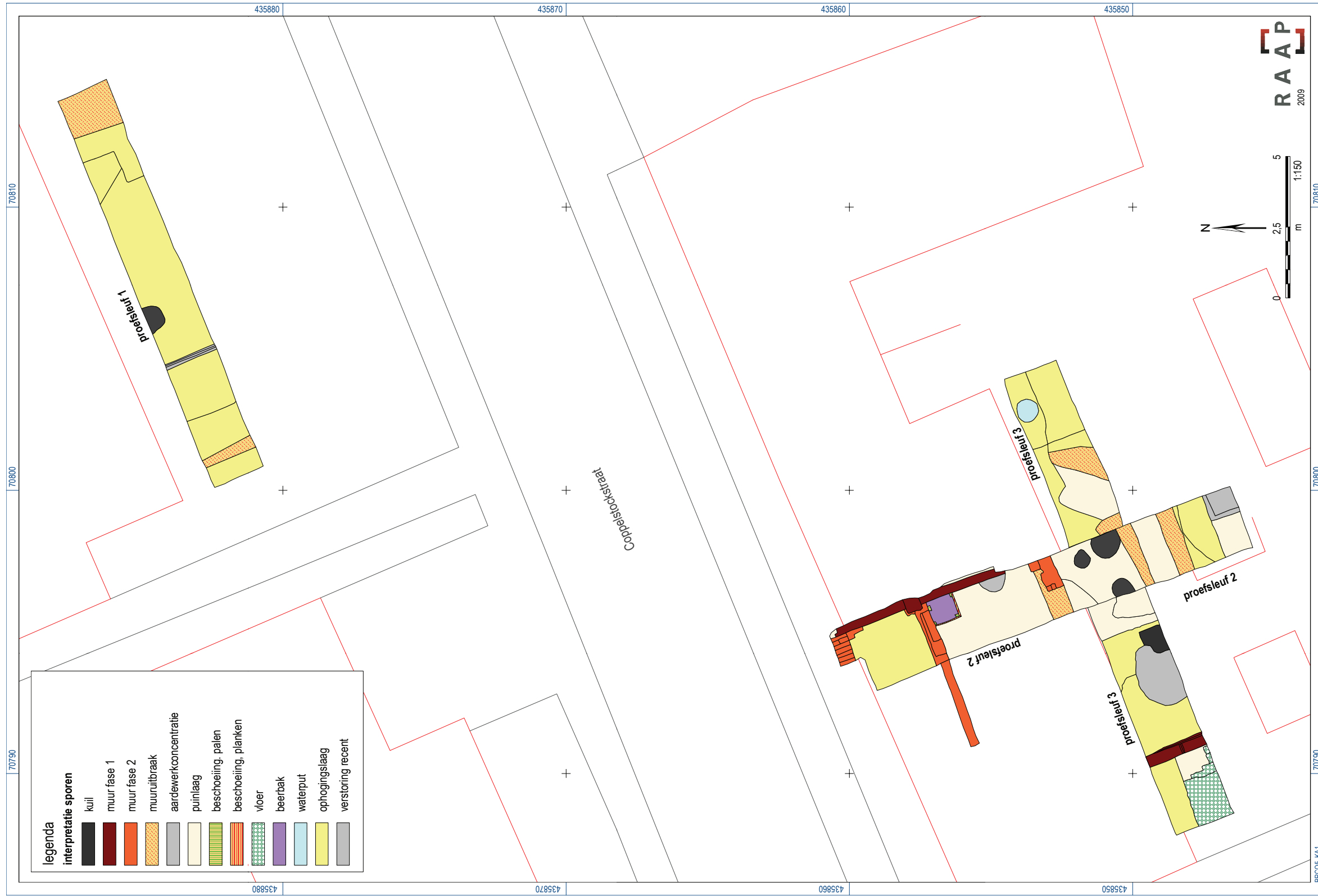
Naar aanleiding van de resultaten van het bureauonderzoek met veldtoets (Jordanov, 2006) werd aanbevolen om in het plangebied een waarderend proefsleuvenonderzoek uit te voeren en de sloopwerkzaamheden onder archeologische begeleiding te laten plaatsvinden.

Waarderend proefsleuvenonderzoek, sloopbegeleiding en booronderzoek in de kapel

In oktober en november 2007 heeft in het plangebied een proefsleuvenonderzoek (waarderende fase), een begeleiding van de sloopwerkzaamheden (Van Kempen, 2008a; figuur 4) en een booronderzoek in de kapel plaatsgevonden.

Tijdens het onderzoek ten noorden van de Coppelstockstraat werden, afgezien van ophogingslagen daterend vanaf de 14e-15e eeuw, weinig sporen aangetroffen. De weinige sporen betreffen hoofdzakelijk uitbraaksleuven en/of puinlagen uit de 15e-16e eeuw. Daar het uitgebroken funderingen betreft, kan de gaafheid als laag aangemerkt worden. Op basis van de geringe informatie-waarde en de beperkte gaafheid van de sporen is de vindplaats als niet behoudenswaardig aangemerkt (Van Kempen, 2008a).

Ter plaatse van de bouwlocatie ten zuiden van de Coppelstockstraat (proefsleuven 2 en 3) zijn op de natuurlijke afzettingen van het Laagpakket van Walcheren (op 2,3 m -Mv) diverse ophogingslagen aangetroffen. Onderin ligt een circa 0,8 m dik vondstarm ophogingspakket dat bestaat uit grijze tot blauwgrijze klei en zand met kleibrokken en plantenresten. Mogelijk dateert dit pakket

Figuur 4. Resultaten proefsleuvenonderzoek (Van Kempen, 2008a).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

uit de 14e-15e eeuw. In dit pakket zijn geen aanwijzingen van bewoning gevonden. Daarboven bevindt zich tussen circa 0,9 en 1,5 m -Mv een tweede ophogingspakket dat uit de 15e - 16e eeuw stamt. Waarschijnlijk is bij de ophoging van het terrein gebruik gemaakt van afval van elders uit de stad. In de top van dit pakket zijn de oudst aangetroffen sporen uit de 15e-16e eeuw ingegraven. Deze sporen zijn aangetroffen vanaf 0,5 m -Mv. Het pakket dat vanaf deze diepte tot circa 0,9 m -Mv is aangetroffen, bestaat uit ophogings- en puinlagen die tijdens het gebruik en de sloop van de gebouwen, waarvan in de proefsleuven de funderingen zijn aangetroffen, zijn ontstaan. Dit pakket dateert eveneens uit de 15e-16e eeuw. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn de funderingen aangetroffen van enkele gebouwen. Op basis van het baksteenformaat, de onderlinge relatie tussen de funderingen en de funderingswijze konden twee bouwfases onderscheiden worden. Een exacte datering van beide fasen is op grond van de destijds beschikbare gegevens niet mogelijk. Beide worden in de 15e-16e eeuw gedateerd. Op grond van het baksteenformaat zou de oudste fase in de 15e of eerste helft van de 16e eeuw kunnen dateren en de tweede fase in de tweede helft van de 15e of 16e eeuw. De onderzijde van de aangetroffen funderingen bevindt zich op circa 1 m -Mv. Uit de onderlinge relatie tussen de funderingen kan verondersteld worden dat de aangetroffen funderingen tot ten minste 3 gebouwen behoren. Uit de projectie van de sporen op de kadastrale minuut uit 1820 blijkt dat enkele funderingen overeenkomen met op deze kaart zichtbare muren. Dit duidt erop dat de op de kadastrale minuut zichtbare gebouwen waarschijnlijk in oorsprong dateren uit de 15e-16e eeuw. Sporen uit de 17e eeuw tot 19e eeuw zijn niet aangetroffen, deze zijn waarschijnlijk bij de bouw van de huizen in de jaren 50 van de 20e eeuw vergraven. Uit de projectie van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek op de kadastrale minuut blijkt dat de voorzijde van de aangetroffen gebouwen zich nog onder de stoep en/of het wegdek van de Kerkstraat en de Coppelstockstraat bevinden. De in de proefsleuven aangetroffen resten houden verband met de achterste delen van de huizen en de daarachter gelegen erven. Dit blijkt ook uit de beerput en kuilen die hier werden aangetroffen.

De aangetroffen bebouwingsresten uit de 15e-16e eeuw zijn voldoende intact om een beeld te kunnen geven van de omvang, funderingswijze en de datering van de diverse gebouwen. De erfgerelateerde structuren zoals kuilen en beerputten zijn over het algemeen gaaf. Van de houten beerbak restten zelfs nog de houten planken. De sporen zijn slechts in beperkte mate verstoord door recente ingravingen. Wel bleek uit het onderzoek dat archeologische resten uit de 17e eeuw tot 19e eeuw verstoord zijn geraakt bij de bouw van de huizen in de jaren 50 van de 20e eeuw. Dit verstoorde pakket bevindt zich tot circa 50 cm -Mv.

Ten aanzien van de conservering kan gesteld worden dat de sporen en de vondsten (hoofdzakelijk aardewerkscherven) goed geconserveerd zijn. Hierop wijzen, naast de tijdens het onderzoek aangetroffen houten planken van de beerbak, ook de in de vulling van verschillende sporen aangetroffen botfragmenten. Ook de metalen voorwerpen, met uitzondering van de ijzeren voorwerpen zijn goed geconserveerd. Deze vindplaats is derhalve als behoudenswaardig aangemerkt.

Uit de boringen die in de voormalige Begijnhofkapel zijn gezet, blijkt dat zich onder de betonnen vloer van de kapel een ophogingspakket uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd bevindt. Het pakket is gelaagd: meer en minder zandige klei en zeer humeuze, slappe klei, mestlaagjes en fosfaat, veel mortel en brokjes rood baksteenpuin alsmede botfragmenten. Mogelijk is de top van het

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

ophogingspakket in de 19e of 20e eeuw plaatselijk geroerd. In de boringen is namelijk tot op circa 0,9 m -Mv kachelslik aangetroffen. In één boring werd op 0,3 m -Mv direct onder de betonvloer een botfragment gevonden. Dit fragment kan niet met zekerheid gedetermineerd worden; mogelijk betreft het menselijk bot. Of dit stukje bot verband houdt met een begraafing is onduidelijk. Uit historische bronnen blijkt dat aan het Begijnhof geen begraafrecht was verbonden. De begijnen werden begraven op het nabijgelegen kerkhof van de Sint Pieterskerk (Bloemink & Hemmes, 2006). In alle boringen is gestuit op een ondoordringbare puinlaag. Aan de zuidkant van de kapel was dat op circa 50 cm -Mv, in het centrale deel op circa 1,5 m -Mv en in het noordelijk deel op circa 1,9 m -Mv (boring 3). In het laatste geval gaat het mogelijk om de fundering van de tegenwoordig nog aanwezige noordmuur van de kapel. Het is onduidelijk waaruit de ondoordringbare laag in de overige twee boringen bestaat. Vermoedelijk betreft het bakstenen funderingen. Mogelijk gaat het om funderingen van structuren die in de kapel stonden, zoals een altaarfundering. Het is echter ook mogelijk dat het los puin betreft dat zich in het ophogingspakket bevond.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek, de archeologische sloopbegeleiding en het booronderzoek in de kapel werd aanbevolen om de ontgravingswerkzaamheden ten noorden van de Coppelstockstraat onder archeologische begeleiding plaats te laten vinden (conform protocol opgraven). Ten zuiden van de Coppelstockstraat dient ter plaatse van de geplande nieuwbouw een opgraving met beperkingen (ten aanzien van omvang en diepte) plaats te vinden. De ontgravingswerkzaamheden buiten deze nieuwbouw dienen onder archeologische begeleiding (conform protocol opgraven) plaats te vinden net als de ontgraving binnen de kapel (Van Kempen, 2008a).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

3 Doel van het onderzoek

De opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven) werd aanbevolen naar aanleiding van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek (zie hoofdstuk 2), met het doel het documenteren van gegevens en het veiligstellen van archeologische resten (behoud *ex situ*).

In het PvE zijn specifieke onderzoeksvragen geformuleerd die door middel van het onderzoek beantwoord dienen te worden (Van Kempen, 2008b):

Vragen voor de opgraving:

1. Wat is de aard, locatie, datering, diepte (t.o.v. Mv) en/of hoogteligging (t.o.v. NAP) van de aangetroffen archeologische resten?
2. Wat kan op basis van het onderzoek gezegd worden over de rol van de stad Brielle in de regio?
3. Wat kan gezegd worden over de positie van het plangebied binnen de ruimtelijke ontwikkeling van de stad Brielle?
4. Wat kan gezegd worden over het gebruik van de verschillende aangetroffen gebouwen/percelen voor een bepaald ambacht of een bepaalde activiteit?
5. Zijn er aanwijzingen dat het plangebied onderdeel uitmaakte van het voormalige Begijnhof?
6. Wat zijn de aanwijzingen in de aan te treffen vondstcomplexen voor de voedselvoorziening en de materiële cultuur van de bewoners en in hoeverre weerspiegelt zich hierin hun sociaal-economische achtergrond?
7. Wat kan op basis van de aangetroffen bouwkundige resten gezegd worden over de toegepaste bouwtechnieken?

Vragen voor de archeologische begeleiding:

1. Zijn tijdens de graafwerkzaamheden archeologische waarden of resten aangetroffen, die inzicht kunnen geven in de bewoningsgeschiedenis van het plangebied?
2. Zijn in de voormalige Begijnhofkapel resten van begravingen aanwezig?
3. Wat is de diepte (t.o.v. maaiveld) en/of de hoogteligging (t.o.v. NAP) van de archeologische resten?
4. Wat is de aard, datering en kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten?
5. Wat kan op basis van de resultaten van de archeologische begeleiding worden gezegd over de archeologische verwachting voor de directe omgeving?

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

4 Methoden

Opgraving

Tijdens de opgraving met beperkingen (kaartbijlage 1, put 1) is een oppervlakte van circa 300 m² opgegraven in twee vlakken. De totale oppervlakte van het gedocumenteerde vlak bedroeg 663 m². Vanaf het maaiveld is het vlak geleidelijk machinaal verdiept tot het niveau waarop sporen/structuren aangetroffen werden. Het eerste vlak is aangelegd op het niveau van de aanwezige vloer- en funderingsresten (ca. 0,8 m +NAP). Tussen de funderingen en op delen waar funderingen ontbreken, ligt het eerste vlak gemiddeld op 0,2 m +NAP. Het tweede vlak werd aangelegd op de maximale ontgravingsdiepte in het kader van de geplande nieuwbouw (ca. 0,3 m -NAP). Aangezien tijdens voorgaand proefsleuvenonderzoek reeds doorlopende profielen door de vindplaats voldoende gedocumenteerd waren, zijn tijdens de opgraving twee kleine profielopnamen gedocumenteerd om inzicht te verkrijgen in funderingswijze en datering van de bouwfasen (figuur 5).

De sporen en bodemlagen zijn in een reeks genummerd. Alle vlakken zijn getekend op schaal 1:50. Hierbij is gebruik gemaakt van een lokaal meetsysteem dat door een extern landmeetkundig bureau door middel van een GPS (grondslagpunten met Z-waarden) en een *Total Station* is uitgezet. Dit meetsysteem is ingemeten in het Rijksdriehoeksnet. De hoogte van de aangelegde vlakken is ingemeten ten opzichte van NAP.

De grondsporen zijn ingemeten en op de vlaktekening ingetekend. Er zijn 226 spoornummers uitgedeeld (spoornummers 1 t/m 225 en spoornummer 999 zijn gereserveerd voor recente verstoringen; zie bijlage 1). Alle sporen zijn afgewerkt tot aan de maximaal te ontgraven diepte (1,1 m -Mv). Uit de vullingen van beerputten en -bakken zijn monsters genomen voor macrobotanisch onderzoek.

De vondsten zijn verzameld per spoor of per vak van 5 x 5 m.

Archeologische begeleiding

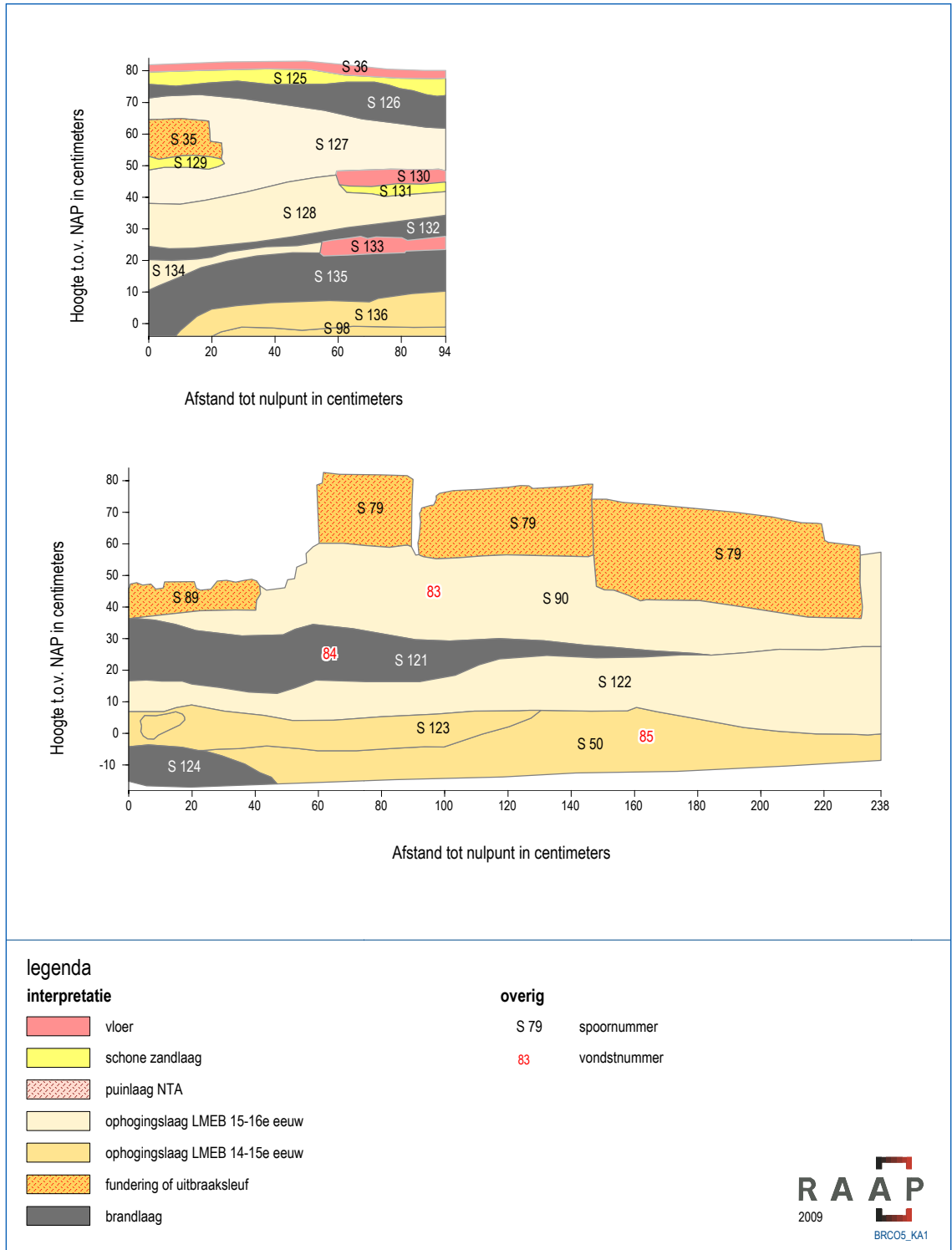
Tijdens de archeologische begeleiding is in de omgeving van de kapel (een strook van ca. 15 m ten zuiden van de kapel en een strook van ca. 7 m ten oosten van de kapel) de bodem ontgraven onder archeologische begeleiding (protocol opgraven) tot circa 0,5 m -Mv/0,6 +NAP (kaartbijlage 1, put 2). Ten noorden van de Coppelstockstraat is een zone van circa 15 x 20 m ontgraven tot 0,90 m -Mv /0,1 m -NAP (kaartbijlage 1, put 3).

In de kapel is de bodem ontgraven onder archeologische begeleiding (protocol opgraven) tot 0,8 m -Mv (0,2 m +NAP) in een strook van 1,5 m breed langs de muren van de kapel en tot 0,4 m -Mv (0,6 m +NAP) in het centrale deel van de kapel (kaartbijlage 1, put 4).

Tijdens de archeologische begeleiding conform protocol opgraven zijn op alle drie locaties (put 2 t/m 4) vlakken aangelegd op het diepste ontgravingsniveau. In put 4 (ontgraving binnen de kapel) zijn 2 vlakken aangelegd: het eerste vlak op circa 0,85 m +NAP en het tweede vlak op circa 0,1 m +NAP. De sporen op alle drie locaties zijn ingetekend op de vlaktekening (schaal 1:50), gewaterpast en afgewerkt binnen de maximale ontgravingsdiepte. De sporen zijn als volgt genummerd: put 2 in een reeks vanaf nummer 1001, put 3 vanaf nummer 2001 en put 4 vanaf nummer 3001 (zie bijlage 1).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 5. Profielopnamen.

Tijdens het veldonderzoek is niet afgeweken van de onderzoeksstrategie zoals in het PvE is omschreven. Tijdens de archeologische begeleiding ten oosten van de kapel is in afwezigheid van het archeologische team in een zone met zwaar vervuilde grond dieper gegraven dan afgesproken (1,3 m -Mv). Daarbij zijn twee menselijke begravingen aangetroffen (kaartbijlage 1, put 2: sporen

1027 t/m 1030). De begravingen zijn ingemeten en op de vlaktekening ingetekend, maar ze zijn niet afgewerkt. De skeletresten zijn *in situ* bewaard gebleven en dichtgestort met grond. Van deze misstand is een melding gedaan bij het bevoegd gezag (provincie Zuid-Holland) en de opdrachtgever (ABB Ontwikkeling). Naast de begeleiding van de ontgraving in de kapel, zijn op de locaties van de te plaatsen heipalen 7 boringen gezet om de kans op archeologische resten op een dieper niveau te inventariseren (kaartbijlage 1, put 4; bijlage 3). In de zuidoosthoek van de kapel mochten op verzoek van de aanwezige milieukundige geen boringen gezet worden i.v.m. zware bodemvervuiling. Er is geboord tot maximaal 2 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

Methoden specialistische uitwerking

Aardewerk

Het specialistisch onderzoek naar het aardewerk uit een aantal gesloten vondstcontexten (beerputten) is uitgevoerd door S. Ostkamp (ADC Archeospecialisten). Het betreft de vondsten uit de centrale bakstenen beerput (spoornummers 67), de houten tonput onder de stenen beerput (spoor 75), de tonput met spoornummer 99, de tonput met spoornummer 97, de tonput met spoornummer 169/170, de tonput met spoornummer 176/177 en de houten beerbak (spoornummer 213/214). Daarnaast zijn 8 aspotten of vaten die als aspot in gebruik waren onderzocht. Om de vondstgroepen die tijdens de opgraving in Brielle zijn verzameld te kunnen vergelijken met vondsten die elders in ons land tevoorschijn kwamen en nog zullen komen, is het noodzakelijk deze typologisch op een standaardwijze in te delen en te beschrijven. In 1989 is om tot een dergelijke standaard te komen het Classificatie Systeem voor Laat- en Post Middeleeuws Aardewerk en Glas, het zogenaamde 'Deventer-systeem' geïntroduceerd (Clevis & Kottman, 1989). De doelstellingen van dit systeem zijn meervoudig. Enerzijds kunnen met behulp van dit instrument op een snelle en eenvoudige wijze laat-middeleeuwse en vroegmoderne voorwerpen van keramiek en glas worden ingedeeld. Anderzijds ontstaat op deze manier van werken gaandeweg een steeds groter wordende referentiecollectie voor de beschrijving van vondstgroepen uit de genoemde periodes. Daarnaast kan op basis van de aan dit systeem gekoppelde inventarislijsten van de beschreven vondstgroepen statistisch onderzoek worden verricht naast het bij de diverse sociale lagen behorende aardewerk als bestanddeel van het huisraad. Zo kunnen bijvoorbeeld regionale verschillen in beeld worden gebracht.

De classificatie van aardewerk met behulp van het classificatiesysteem volgt een vast stramien. Eerst worden de keramiekvondsten per vondstcomplex naar materiaalsoorten (keramiek of glas) uitgesplitst, waarna de keramiek verder naar baksel wordt onderverdeeld. Vervolgens worden per baksel of materiaalsoort (glas) aan de individuele objecten codes toegekend. Op basis daarvan wordt een tellijst van het minimum aantal exemplaren (MAE) samengesteld of vindt een schatting plaats van het aantal potindividuen op basis van de bewaard gebleven randpercentages (Estimated Vessel Equivalents of kortweg EVE's). Voor dit rapport is gewerkt met de laatste methode. Daarnaast zijn alle scherven geteld en gewogen (bijlage 4).

De aan de verschillende voorwerpen toegekende codes bestaan uit de drie volgende elementen: het baksel, het soort voorwerp en het op dat specifieke model betrekking hebbende typenummer. Zo krijgt een pispot van roodbakkend aardewerk de codering: roodbakkend aardewerk-pis(pot)-gevolgd door een typenummer (bijvoorbeeld r-pis-5). Dit typenummer is uniek voor een bepaalde vorm. Wanneer een model nog niet eerder is beschreven, krijgt het een nieuw typenummer dat vervolgens in een centraal bestand wordt opgenomen. Door middel van de aan de voorwerpen toegekende codes kunnen deze vergeleken worden met soortgelijke objecten die eerder binnen het Deventer-systeem zijn gepubliceerd. Naast de inventarislijst is een representatieve selectie van (archeologisch) complete voorwerpen en bijzondere fragmenten opgenomen in een catalogus die eveneens een standaardindeling heeft. De catalogus is ingedeeld naar baksel, vorm en typenummer (bijlage 5).

Macrobotanisch en houtonderzoek

De analyse van botanische macroresten uit de vier beerputmonsters (tabel 2) en van het hout is uitgevoerd door K. Hänninen van BIAX *Consult*. Daarbij is gebruik gemaakt van een stereomicroscoop met vergroting van 6-50x. Graszaden zijn gedetermineerd met een doorvallend-lichtmicroscoop bij vergrotingen van 50-400x. De resten zijn gedetermineerd met behulp van de vergelijkingscollectie van BIAX *Consult* en de daar aanwezige literatuur.

Bij het houtonderzoek zijn de afmetingen genoteerd en de bewerkingssporen, aanpuntingen (vorm en lengte van de punt) en de oriëntatie in de stam beschreven. Ook is er een schatting gemaakt van het aantal jaarringen bij eikenhout (*Quercus*) en naaldhoutsoorten, zodat de mogelijkheden voor dendrochronologisch onderzoek bepaald konden worden. Hier zijn minimaal zestig ringen voor nodig, maar liefst meer. Indien de laatstgegroeide ring (wankant) aanwezig is, kan de kapdatum precies worden bepaald. Als de wankant ontbreekt, maar er is wel spint aanwezig, kan een schatting worden gemaakt van de kapdatum. Als spint ontbreekt kan alleen een *terminus post quem*-datering worden gegeven. Hierbij moet wel rekening worden gehouden dat hout niet altijd in primaire context wordt gevonden. Zo kunnen bijvoorbeeld tonnen na verloop van tijd zijn hergebruikt als beschoeiingen van bijvoorbeeld beer- of waterputten.

Het hout wordt gedetermineerd door de doorsneden in drie richtingen ten opzichte van de groei-richting (dwars, radiaal en tangentiaal) te bestuderen met behulp van een doorvallend-lichtmicroscoop met vergrotingen tot 400x. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het determinatieboek van Schweingruber (1982). Het houtonderzoek is verricht door K. Hänninen (beschrijvingen) en N. den Ouden (determinaties onder begeleiding van K. Hänninen).

Monster	Spoor	Context	Datering	Volume (l)
1	67	grote centrale beerput	16e/18e eeuw	5
2	73	Ton grote centrale beerput	14e/15e eeuw	5
5	170	tonput	1525-1575	5
6	213	beerbak	17e eeuw	5

Tabel 2. Overzicht van de geanalyseerde monsters met botanische macroresten.

Archeozoölogisch onderzoek

Het dierlijke materiaal is met de hand verzameld (uit diverse sporen en ophogingslagen) of komt uit de zeevresiduen van grondmonsters die tijdens de opgraving uit drie beerputten en de

beerbak zijn genomen (beerput met spoornummer 67, tonput met spoornummer 73, tonput met spoornummers 169/170 en beerbak met spoornummers 213/214). Bij de determinatie van het botmateriaal (uitgevoerd door L.M. Kootker van Archeoplan Eco) is gebruik gemaakt van de vergelijkingscollectie van Archeoplan Eco te Delft en de collectie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort.

Bij de analyse van het botmateriaal is zoveel mogelijk informatie over de dierlijke resten genoteerd. Dit houdt in dat van elk botfragment - indien mogelijk - gegevens zijn genoteerd met betrekking tot dierklasse, soort, skeletelement, leeftijd, sexe, fragmentatie, afmeting en specifieke kenmerken zoals hak-, snij- of zaagsporen en sporen van verbranding, vraat of pathologische aandoeningen. De gegevens van het onderzoek zijn opgeslagen in databestanden die zijn opgebouwd conform het Laboratoriumprotocol Archeozoölogie (Lauwerier, 1997).

Sommige zoogdierresten kunnen niet meer op soort worden gebracht, maar nog wel worden ingedeeld naar diergrootte. Tot grote zoogdieren (LM) behoren de diersoorten rund en paard. Schapen, geiten, varkens en honden zijn middelgrote zoogdieren (MM). Fragmenten die ook niet meer ingedeeld konden worden naar diergrootte zijn als zoogdier (MA) gedetermineerd. Bij het onderzoek in Brielle zijn geen kleine zoogdieren (SM) gevonden.

Bij de zoogdieren is behalve het aantal resten ook het gewicht vastgelegd. Het gewicht is te beschouwen als een maat voor de hoeveelheid vlees om de botten.

Verschillende onderzoeksmethoden zijn gebruikt bij de interpretatie van de gegevens. Een schatting van de leeftijd waarop de dieren zijn geslacht (of gestorven) is gedaan met behulp van de vergroeiingsstadia van de epifysen van postcraniale (niet tot de schedel behorende) botten (Habermehl, 1975). Vooral pijpbeenderen leveren postcraniale leeftijdsgegevens. Bij een volwassen dier is zowel de proximale (dichtst bij de wervelkolom liggende) als de distale (verst van de wervelkolom verwijderde) epifyse (uiteinde van een pijpbeen) vergroeid met de diafyse (het middendeel). De leeftijd waarop deze vergroeiing ongeveer plaatsvindt, is voor de diverse gedomesticeerde soorten geïnventariseerd. Een schatting van de leeftijd met behulp van gebitselementen vindt plaats aan de hand van de doorbraak, wisseling en slijtage van de kiezen. Voor de aanduiding van de slijtage is de methode van Grant gebruikt (Grant, 1982). De leeftijdsindicaties zijn gebaseerd op Hambleton (Hambleton, 1999).

De maten van botelementen zijn genomen volgens de methode van Von den Driesch (Von den Driesch, 1976). Het skelet van schapen en geiten lijkt sterk op elkaar en het is voor deze vindplaats niet mogelijk gebleken om een onderscheid tussen de beide diersoorten te maken.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

5 Resultaten van het onderzoek

5.1 Geologie en bodem

De bodemopbouw wordt beschreven aan de hand van de profielopnamen gemaakt tijdens de opgraving (figuur 5), de boringen uitgevoerd in de kapel (bijlage 3) en de lengteprofielen en boringen beschreven in voorgaande onderzoeken (Van Kempen, 2008a en Jordanov, 2006).

- 0 tot 50 cm -Mv (0,8 - 0,2 m +NAP): donkerbruingrijze sterk zandige klei, bruin gevlekt met veel puin en wortels¹. Het betreft een verstoord pakket dat onder andere ontstaan is bij de aanleg en sloop van de woningen uit de jaren 50 van de 20e eeuw. Een aantal sporen² betreft recente funderingen of verstoringen. Lokaal zijn in dit pakket funderingen en vloerresten uit de 15e-16e eeuw op een hoger niveau bewaard gebleven (zie sporenbeschrijving, paragraaf 5.2).
- 50 cm -Mv tot gemiddeld 90 cm -Mv (0,2 m +NAP tot 0,2 m -NAP): heterogeen pakket bestaande uit ophogings-, puin-, en brandlagen.³ In de putten 2 en 3 is deze laag niet bereikt. De te begeleiden graafwerkzaamheden bleven beperkt tot de bovenste bodemlaag die ter hoogte van put 3 dieper reikt dan in put 1, namelijk tot circa 90 cm -Mv (Van Kempen, 2008a). Dit pakket is ontstaan tijdens de bouw, het gebruik en de sloop van de gebouwen die hier in de 15e-16e eeuw hebben gestaan.
- Gemiddeld 90 cm tot circa 110 cm -Mv (0,2 - 0,5 m -NAP): zwak tot sterk zandige en sterk siltige lichtbruin- tot donkerbruingrijze klei, zwak humeus met zandbrokken, humusvlekken, fosfaatvlekken, spikkels houtskool en weinig tot veel fragmenten puin, bot en aardewerk.⁴ Op basis van de keramiekscherven in dit ophogingspakket kan het in de 14e-(15e)e eeuw gedateerd worden. Mogelijk is bij de ophoging gebruik gemaakt van afval van elders uit de stad.
- Gemiddeld 110 tot 230 cm -Mv (0,5 - 1,7 m -NAP): zwak tot sterk siltige, grijze tot blauwgrijze klei en/of sterk tot uiterst siltig, zeer fijn grijs tot bruin-grijs zand met kleilagen, plantenresten, veenbrokken, detrituslagen, humusvlekken en een enkel puinfragment (sporen 153 en 158 in put 1, vlak 2). Het betreft een vrij schone laag die mogelijk opgebracht is, maar het zou ook om een natuurlijke laag kunnen gaan, waar enkele puinfragmenten en fosfaatresten in gespoeld/gedrukt zijn.
- Gemiddeld 230 tot 450 cm -Mv (1,7 m - 3,9 m -NAP; alleen aangetroffen in boringen tijdens voorgaande onderzoeken (Van Kempen, 2008a en Jordanov, 2006): sterk tot uiterst siltige lichtgrijze tot blauwgrijze klei en/of sterk tot uiterst siltig, matig tot zeer fijn zand met dunne klei- en/of dikke zandlagen en plantenresten. Dit pakket kan geïnterpreteerd worden als het Laagpakket van Walcheren.

¹ sporen 14, 56, 58, 86, 101, 114, 120, 142 en 221 in put 1; 1013 en 1014 in put 2; 2000 in put 3 en 3005 in put 4.

² sporen 26, 27, 55, 57, 66, 68, 82, 83, 85, 150 en 999 in put 1; 1001, 1002, 1004 t/m 1007, 1010 t/m 1012, 1019, 1022, 1025, 1026 en 999 in put 2; 2001 t/m 2003 en 2005 in put 3 en 3001 t/m 3003, 3013 en 3014 in put 4.

³ sporen 8, 19, 51 in put 1; sporen 125, 126, 127, 129, 128, 132, 134, en 135 in profielopname 1; sporen 90, 121 en 122 in profielopname 2 en spoor 3.006 in put 4, vlak 2.

⁴ sporen 50, 151, 152, 157, 159, 162 t/m 164, 166, 178, 179, 190 en 219 in put 1, sporen 98 en 136 in profielopname 1; 50 en 123 in profielopname 2.

- > 455 cm -Mv (3,9 m -NAP): uit het voorgaande onderzoek (Jordanov, 2006) bleek dat zich onder het Laagpakket van Walcheren zwak kleiig rietveen bevindt. Dit veen betreft het Hollandveen Laagpakket, behorende tot de Formatie van Nieuwkoop.

5.2 Archeologische sporen en structuren

Archeologische opgraving met beperkingen (put 1)

In put 1 zijn resten van funderingen en uitbraaksleuven (oranje op kaartbijlagen 1 en 2), vloeren (roze op kaartbijlage 1 en 2), beerputten (blauw op kaartbijlagen 1 en 2), ophogingslagen, (afval)kuilen en houten palen (bruin op kaartbijlagen 1 en 2) aangetroffen. Op enkele plaatsen zijn recente muurresten en vergravingen aangetroffen (grijs op kaartbijlage 1).

Deze resten houden verband met de bewoning van het perceel in de periode 14e-19e eeuw. In de sporen en ophogingslagen zijn talrijke vondsten aangetroffen zoals aardewerkscherven, botfragmenten, metalen voorwerpen, hout (m.n. onderdelen van tonputten en houten paaltjes), delen van leren schoenen e.d. Aan de hand van het bestuderen van de funderingen en vloerresten en aan de hand van specialistisch onderzoek naar aardewerk, bot, metaal, leer en macrobotanische resten is indruk verkregen van de verschillende bewoningsfasen (temporaal) en wooneenheden/erven (ruimtelijk). Er is sprake van minimaal vijf panden/erven (uit de periode 16e eeuw en later). Daarnaast kunnen er drie bewoningsfasen worden onderscheiden: 14e eeuw; 15e tot en met eerste kwart 16e eeuw; eind 16e eeuw en later (kaartbijlage 3). In de 18e en 19e eeuw lijkt op dit terrein niet veel veranderd te zijn in tegenstelling tot het terrein direct zuiden en oosten van de kapel (put 2) waar wel diverse structuren zijn aangelegd (zie hieronder). In de 20e eeuw zijn de oude panden, zoals afgebeeld op de kadastrale minuut uit 1820, gesloopt en zijn er nieuwe huizen voor in de plaats gebouwd. Deze zijn inmiddels ook gesloopt.

Archeologische begeleiding (putten 2 en 3)

In de directe omgeving van de nog bestaande begijnhofkapel is de bovenste bodemlaag afgegraven. Daarbij kwamen resten van funderingen, vloeren en (beer)putten tevoorschijn, die uit de 19e eeuw stammen. Deze resten konden niet optimaal onderzocht worden door de dieptebeperking van het onderzoek (0,5 m -Mv). Door een misverstand is direct ten oosten van de oostelijke kapelmuur dieper gegraven in afwezigheid van het archeologische team. Daarbij zijn twee menselijke begravingen gedeeltelijk blootgelegd die zich in een zwaar vervuilde bodemlaag bevonden. De datering van de begravingen is onbekend. Deze zijn in de bodem bewaard gebleven.

Ten noorden van de Coppelstockstraat zijn voornamelijk afval- en puinkuilen aangetroffen uit de 18e-19e eeuw. Dit is in overeenstemming met het uit eerder onderzoek verkregen beeld van de functie van dit perceel als een onbebouwd, groen stuk land tussen de bebouwde erven aan de noordkant van de Coppelstockstraat (Van Kempen, 2008a).

Begeleiding van de ontgraving in de kapel (put 4)

Tijdens de ontgraving in de kapel zijn diverse funderings- en vloerresten en ophogingslagen vanaf de 15e-16e eeuw aangetroffen. De funderingsresten houden vermoedelijk verband met het altaar van de kapel uit circa 1465.

5.2.1 Funderingen en vloeren in put 1

De meeste funderings- en vloerresten kunnen met zekerheid toegeschreven worden aan panden die hier vanaf het einde van de 16e eeuw hebben gestaan en die afgebeeld zijn op de kadastrale minuut uit 1820 (figuur 3). Het gaat om 5 panden met kadastrale aanduiding 410 en 411 (aan de Coppelstockstraat), 412 (hoek Coppelstockstraat/Kerkstraat), 413 en 414 (aan de Kerkstraat). Het betreft voornamelijk funderingen van muren die direct op de ophogingslaag of op een puinlaag zijn gefundeerd (figuur 6) en muren die op een zandlaag op een oude vloer zijn gefundeerd (figuur 7). De funderingen bestaan uit een slordig mestelwerk in oranje en (halve) rode bakstenen met afmetingen 19/20,5 x 9,5/10 x 4,5/5 cm (fase 3, kaartbijlage 3; figuur 8). Daarnaast zijn opvallend forserere funderingen aangetroffen gemetseld in rode bakstenen met afmetingen 24 x 10,5 x 6/6,5 (fase 2, kaartbijlage 3). Deze zijn getrappt aangelegd en vallen deels met de achter- en zijgevelmuren van de panden samen (sporen 9, 118, 137, 144 en 145; figuur 9). Spoor 106 betreft een uitbraak-sleuf van een vergelijkbare muur (op basis van de in het spoor aangetroffen losse bakstenen). Waarschijnlijk betreft het hier oudere funderingen (kaartbijlage 3, fase 2) die secundair gebruikt zijn bij de aanleg van de 5 pandjes (fase 3, kaartbijlage 3). Deze funderingsresten zijn in het voorgaande proefsleuvenonderzoek aangeduid met 'muur fase 1' (figuur 4) en dateren waarschijnlijk uit de 15e eeuw. De sporen 144 en 145 betreffen een steunbeer van losgestapelde rode bakstenen (22 x 10/13 x 6 cm). De jongere funderingen zijn koud tegen of op de oudere funderingen aangelegd (figuur 4; 'muur fase 2'). Op de figuren 9 en 10 is de aansluiting van sporen 21 en 23 (jongere fundering, oranje en hergebruikte rode steentjes door elkaar) op de oudere, stevige fundering in

Figuur 6. Fundering op puinlaag (spoor 79)

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 7. Fundering op zandlaag/oude vloer.

Figuur 8. Slordig metselwerk (o.a. spoor 141).

rode stenen (spoor 9) te zien. Een aantal uitbraaksleuven en één fundering hebben een afwijkende vorm, ligging en/of oriëntatie en zijn mogelijk nog ouder (14e eeuw) dan de 2 parallelle forsere funderingen (kaartbijlage 3, fase 2). Het betreft tevens sporen die op het diepste niveau zijn aangetroffen (sporen 108, 109, 110, 165, 171, 172, 185, 211, 222; kaartbijlage 3, fase 1).

Ook de funderingen die gemetseld zijn met oranje en hergebruikte rode stenen kunnen niet allemaal in verband worden gebracht met de gebouwen op de kadastrale minuut uit 1820. De sporen 15, 17, 18, 21, 24, 42, 43, 44, 119 en 225 betreffen vermoedelijk erfscheidings- of tuinmuren behorend bij de erven van de 5 pandjes of muren van latere bijgebouwen (na 1820).

De meeste vloerresten zijn aan de vijf panden die op kadastrale minuut uit 1820 zijn afgebeeld toe te schrijven en die (gedeeltelijk) in oorsprong vanaf eind 16e eeuw dateren. Het betreft verschillende niveaus rode ongeglazuurde plavuizen met afmetingen 15 x 15 x 3,5 cm (sporen 1, 2 en 3), een mix van (gebroken) bakstenen met afmetingen 18 x 9 x 4 en ? x 14 x 6 cm (spoor 13), geglazuurde rode tegels in schaakbordpatroon met afmetingen 12 x 12 x 2,5 (figuur 13, sporen 36 en 38), waartussen schone zandlagen zijn opgebracht. Soms ligt er nog een brandlaag tussen de vloeren (figuur 5). Het jongste vloerniveau ter hoogte van perceel 414 (spoor 3) bevindt zich op circa 0,7 m +NAP. Ter hoogte van perceel 413 is dat op 0,8 m +NAP (spoor 36). Op figuur 5 (profielopname 1) en op figuur 14 is te zien dat er sprake is van nog minstens drie vloerniveaus, waarbij de onderste twee in de Late Middeleeuwen (vanaf de 15e eeuw) gedateerd kunnen worden. De bovenste twee vloerniveaus stammen uit de Nieuwe tijd A (16e -17e eeuw). Vloeren die bij de bebouwing uit de 14e eeuw hebben behoord, zijn vermoedelijk lemen vloeren geweest en zijn niet als zodanig herkenbaar bewaard gebleven.

Figuur 9. Aansluiting spoor 23 op spoor 9 (forsere, getrapte aangelegde fundering).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 10. Aansluiting spoor 21 op spoor 9 (forsere, getrapt aangelegde fundering).

Figuur 11. Aspot (spoor 138) onder vloer (sporen 146 en 149).

Figuur 12. Aspot (spoor 33/34) onder de vloer (spoor 36).

De resten van de panden aan de Coppelstockstraat (percelen 410, 411 en 412; figuur 3) zijn zwaarder verstoord door de bouw en sloop in de 20e eeuw. Daar is op twee locaties (perceel 410) een restant van een vloer aangetroffen (sporen 142 en 146). De vloeren bevinden zich op circa 0,8 m +NAP. Er zijn ook vloerresten aangetroffen die niet in verband te brengen zijn met de 5 pandjes uit de 16e eeuw. Sporen 13, 25 en 117 betreffen vloertjes van bijgebouwen/schuren die waarschijnlijk later zijn aangelegd dan 1820. Spoor 111 (restant van een vloer) dateert op basis van de daarmee gerelateerde aspot (spoor 112, vondstnummer 80) uit het begin van de 15e eeuw.

Direct onder de vloeren zijn op verschillende locaties aspotten of andere potten en kannen die als aspot hebben gediend, aangetroffen (sporen 34, 103, 112, 138 in vlak 1 en spoor 168 in vlak 2). Aspotten werden vanaf de middeleeuwen naast de haardplaats ingegraven. Daarin werden 's avonds de resten van het haardvuur geveegd. De oudste daarvan (spoor 168, datering 1300-1350) kan niet in verband gebracht worden met een van de aangetroffen vloerrestanten. De ligging van deze pot (in dit geval een kan die als aspot is hergebruikt) is ook in tegenstelling tot de andere 4, vrij centraal (ter hoogte van de erven). Dat doet vermoeden dat de bebouwing in de eerste bewoningsfase (14e eeuw) een andere ruimtelijke verspreiding kende dan de latere bebouwing (vanaf de 15e eeuw). Dat zal ook de ligging van enkele uitbraaksleuven en funderingsresten (kaartbijlage 1, sporen 108, 109, 110 en kaartbijlage 2, sporen 165, 171 t/m 173, 185, 188, 211 en 222) kunnen verklaren, die niet samenvallen met bebouwingspatroon zoals dat uit de kadastrale minuut (1820) blijkt. Het is niet ondenkbaar dat het in de oudste bewoningsfase om vloeren van

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 13. Vloeren (sporen 36 en 38).

Figuur 14. Profielopname 1.

aangestampte aarde ging die kwetsbaarder zijn en eerder door activiteiten in latere periodes verstoord zijn geraakt. De uitbraaksleuven met een opvallende ligging hebben vermoedelijk te maken met het gedeeltelijk afbreken van de oudste muren (14e eeuw).

De overige aspotten laten (op basis van hun baksel, vorm en afwerkingstechniek) een temporale variatie van de diverse vloerniveaus zien tussen de 15e eeuw (spoor 138 onder de vloer met spoornummer 149; figuur 11 en spoor 103 onder de vloer met spoornummer 130) en de 17e eeuw (spoor 33/34 onder de vloer met spoornummer 36; figuur 12).

5.2.2 (Beer)putten in put 1

Van twee bakstenen rechthoekige putten zijn alleen de bodems (sporen 41 en 115) en aanzet tot muren (spoor 116) aangetroffen. De rest van deze putten is in de 20e eeuw of eerder verstoord. Spoor 41 betreft de vloer van een vierkante put bestaand uit oranje en gele, deels gebroken bakstenen (1 laag, losgestapeld) met afmetingen 19 x 9,5 x 4,5 cm. Mogelijk betrof het een houten bak met een bakstenen bodem. De bodem is aangetroffen op 0,08 m -NAP. De hoogte van de ernaast gelegen huisvloer (spoor 36) bedroeg 0,75 m +NAP. Van de vulling was weinig over, maar de ophogingslaag in de buurt van en boven op spoor 41, was rijker aan afval (puin, bot en aardewerk). De bodem van de andere rechthoekige put (spoor 115) bestond uit oranje plavuizen (14 x 14 x 4,5 cm) en de resten van de wanden waren gemetseld in oranje bakstenen (20,5 x 10 x 4,5 cm; figuur 15). De bodem is aangetroffen op 0,07 m -NAP. Het vermoeden bestaat dat overtollig afval uit de put in de ernaast gelegen vierkante kuil werd gedumpt (spoor 120). Uit deze zeer afvalrijke laag zijn o.a. keramiëscherven uit de periode 16e-18e eeuw aangetroffen (vnr. 76, bijlage 2). Gezien de afme-

Figuur 15. Bakstenen beerput (sporen 115 en 116).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

tingen en ligging van deze putten is het aannemelijk dat het perceelgebonden structuren betreft, die dus het afval van 1 huishouden bevatten.

Centraal in put 1 is een grote bakstenen beerput aangetroffen (spoor 67, figuur 16). De put heeft een diameter van 2,2 m (putopening op 1,2 +NAP) en is gemetseld in oranje baksteentjes met afmetingen 22 x 11 x 4,5 cm. De put loopt schuin toe naar beneden en heeft een diameter van 0,7 m op 0,5 m -NAP (figuur 17). Op deze diepte is onder de bakstenen opbouw een houten ton aangetroffen (spoor 75). Het betreft een ton met eikenhouten duigen van circa 50 x 13 x 1 cm. De insteek van de put (spoor 98) bestaat uit een bruin grijze, zwak zandige, zwak humeuze klei met schelpresten (mossels), baksteenpuin en aardewerk dat vanaf de 14e-15e eeuw gedateerd wordt (bijlage 2, vnr. 41). De vulling bestaat uit een puinrijk traject (de bovenste 1,50 m) en beer: zwarte, zwak zandige, uiterst humeuze klei met weinig puinresten, botfragmenten, aardewerkscherven, delen van leren schoenen en ander afval. Op basis van het scherfmateriaal uit de vulling is vastgesteld dat de put in de periode 14e-16e eeuw in gebruik is geweest. De verschillende vullingslagen zijn bemonsterd voor macrobotanisch onderzoek (M1 en M2).

Tijdens de opgraving zijn nog vijf houten tonputten aangetroffen. Deze zijn opgebouwd uit dunne eikenhouten duigen die vastzitten door middel van bastlierten. Van één daarvan (spoor 97) is alleen de bodem bewaard gebleven. Op basis van de weinige in de restant van de vulling aanwezige aardewerkscherven kan de put in de 17e-18e eeuw worden gedateerd (vnr. 50, bijlage 3). De put is vermoedelijk in de 20 eeuw verstoord bij de aanleg van de woningen aan de Coppelstockstraat.

Figuur 16. Overzicht put 1 met centrale, ronde beerput (spoor 67).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

De putten met spoornummers 100 (ton) en 99 (vulling), 161 (ton) en 160 (vulling), 169 (ton) en 170 (vulling) en 176 (ton) en 177 (vulling) zijn beter bewaard gebleven. Het betreft houten tonnen met een diameter van 40 (spoor 168) tot 75 cm (sporen 99 en 100, figuur 18). De eikenhouten duigen hebben afmetingen van 50 x 9 x 1 cm. De vulling bestaat meestal uit beer met fragmenten aardewerk, bot en ander afval. De vulling van de ton met spoornummer 161 bestond voornamelijk uit baksteenpuin. De beervullingen zijn in een aantal gevallen bemonsterd voor macrobotanisch onderzoek (M3, M5). De datering van de tonputten loopt uiteen vanaf de 15e eeuw (spoor 170 en 176) tot de 17e-18e eeuw (spoor 97).

Naast de tonputten zijn ook twee houten beer-/afvalbakken aangetroffen (sporen 202 t/m 204 en sporen 213 en 214 in vlak 2). De grote afvalbak tegen de oostelijke putwand (tegen de bijgebouwtjes van de kapel aan), betreft een houten bak minimaal 5,0 x 1,1 m (een deel van de bak loopt door onder het oostprofiel en de noordkant van de bak is verstoord door latere graafwerkzaamheden). De bak bestaat uit minstens drie delen die met houten schotten van elkaar gescheiden zijn. De beukenhouten planken zijn vrij fors (>30 x >13 x 3 cm; zie bijlage hout). De vulling bestaat uit donker bruingrijze, sterk siltige, strek humeuze klei met veel mosselresten. Op basis van de uit de vulling geborgene keramiëscherven kan de afvalbak in de 17e-18e eeuw worden gedateerd. Dit is tevens de enige houten structuur die in beukenhout is uitgevoerd.

De andere houten bak (sporen 213 en 214) is aangetroffen achter de achtergevel van het pand met perceelnummer 410 aan de Coppelstockstraat (figuur 3 en figuur 19). Het betreft een min of meer vierkante bak, bestaand uit horizontale eikenhouten planken, met aan de binnenkant enkele

Figuur 17. Centrale ronde beerput (spoor 67).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 18. Houten tonput (sporen 99 en 100).

Figuur 19. Houten beerbak (sporen 213 en 214).

verticale smalle plankjes en kleine paaltjes (diameter 4 cm). Uit de vulling zijn keramiëscherven geborgen die in de tweede helft van de 15e eeuw, begin 16e eeuw kunnen worden gedateerd (bijlage 4, vnr. 126). Opvallend is dat één van de onderzochte planken dennenhout betrof (bijlage 6). Den wordt in Nederland aangeplant vanaf de 16e eeuw. Mogelijk gaat het om een latere reparatie van de bak, die reeds aan het einde van de 15e eeuw in gebruik was. De bak is aangetroffen op 0,3 m -NAP.

5.2.3 Ophogings-, puin- en brandlagen in put 1

Tijdens de archeologische opgraving zijn diverse ophogingslagen aangetroffen die in de loop van de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd zijn opgebracht. Op de vrijwel schone grijze kleilaag (Laagpakket van Walcheren) die op circa 1,1 m -Mv (0,3 m -NAP) is aangetroffen, is de oudste ophogingslaag opgebracht die uit zandige, bruingrijze, humeuze klei met zandbrokken bestaat. Deze laag bevat fosfaatresten, spikkels houtskool en fragmenten puin, bot en aardewerk.⁵ Op basis van de keramiëscherven in dit ophogingspakket kan het in de 14e eeuw gedateerd worden. Mogelijk is bij de ophoging gebruik gemaakt van afval van elders uit de stad. In deze laag zijn ook de oudste sporen ingegraven (enkele funderingen, uitbraaksleuven en beerputten/-bakken en een aspot).

Daarop bevindt zich een heterogeen ophogingspakket dat bestaat uit verschillende afval-, brand- en puinlagen. Op profielopnamen 1 en 2 (figuur 5) is te zien dat er sprake is van drie tot vier brandlagen (sporen 121, 124, 126, 132 en 135) die getuigen van branden in de verschillende huizen. Regelmatig zijn (na een brand) schone zandlagen opgebracht alvorens het huis te repareren of opnieuw op te trekken. De oudst aangetroffen brandlaag (spoor 124, figuur 5, profielopname 2), dateert uit de 14e eeuw of eerder, aangezien deze onder spoor 50 (ophogingslaag uit de 14e - begin 15e eeuw) doorloopt. Er heeft nog minstens vier keer brand gewoed, twee keer in de 14e -15e eeuw (sporen 132 en 135 in profielopname 1 en spoor 121 in profielopname 2) en twee keer in de Nieuwe tijd (spoor 126 in profielopname 1 bestaat uit 2 houtskoollagen gescheiden door een dunne laag klei met puinbrokjes).

5.2.4 Kapel en omgeving (putten 2 en 4)

Tijdens de archeologische begeleiding in put 2 zijn muurresten en (beer)putten aangetroffen. De muren (sporen 1001, 1002, 1004, 1005, 1006, 1019 en 1022) betreffen zonder uitzondering structuren in gele ijsselsteentjes (16 x 8 x 4 cm) of rode moderne bakstenen. Het betreft vrij jonge structuren, een deel daarvan hangt samen met de recentelijk afgebroken bebouwing om de kapel. De twee bakstenen en twee houten tonputten en een rioolput (sporen 1008, 1009, 1015 t/m 1018, 1020 en 102) stammen allemaal uit de 19e eeuw en later. De vulling van deze putten bestaat uit bouwzand of recent puin.

Tijdens de archeologische begeleiding van het verdiepen van de vloer in de kapel zijn archeologische sporen aangetroffen in de vorm van funderingsresten, vloer en ophogingslagen. In vlak 1 (spoor 3012; figuur 21) is op 0,5 m +NAP een restant van een vloer aangetroffen die uit rode plavuizen bestond met afmetingen 17,5 x ? x 3,5 cm. De plavuizen lagen op een laag schoon zand. Het betreft hier de oude vloer van de kapel uit de 15e eeuw (1465). Twee bakstenen poeren (sporen 3013 en 3014), een fundering in gele steentjes en een vierkante bakstenen bak die direct

⁵ sporen 50, 151, 152, 157, 159, 162 t/m 164, 166, 178, 179, 190 en 219 in put 1, sporen 98 en 136 in profielopname 1; 50 en 123 in profielopname 2; figuur 20.

RAAP-RAPPORT 2043

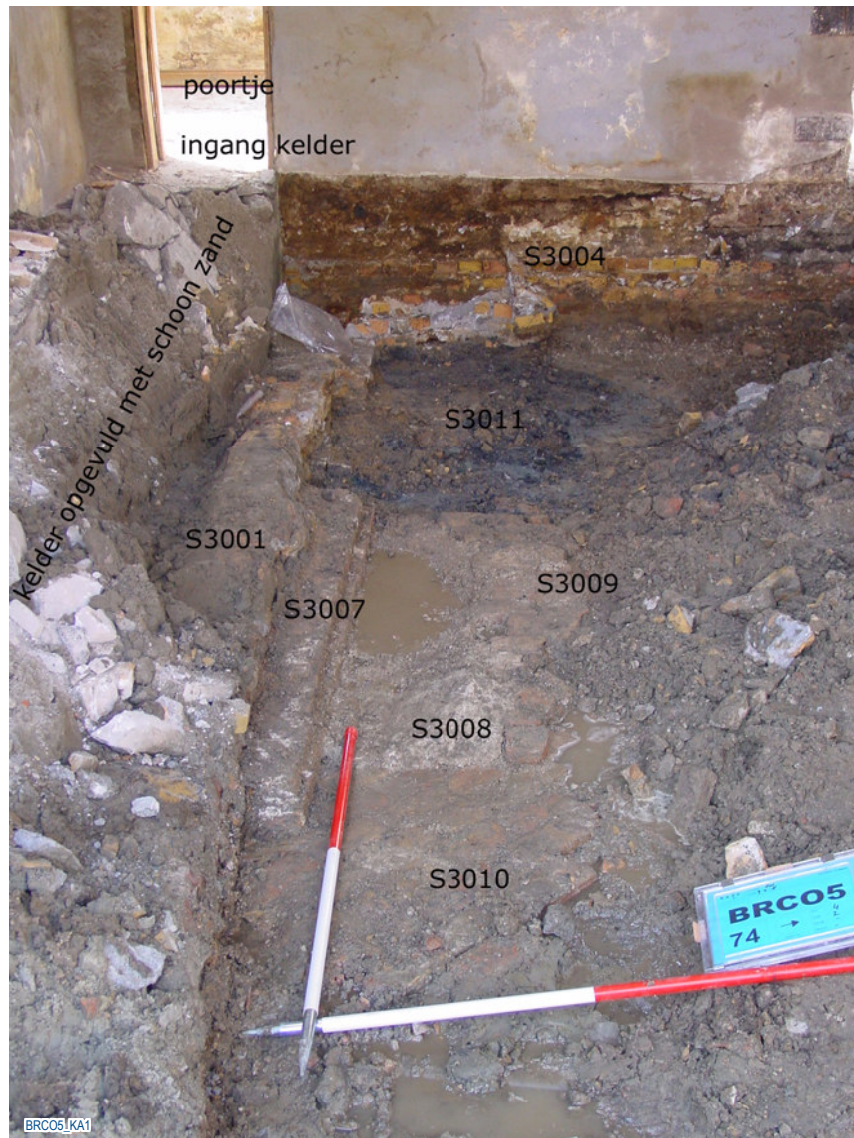
Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Figuur 20. Profielopname 2.

Figuur 21. Originele vloer kapel (spoor 3012).

Figuur 22. Altaarfundering (sporen 3007 t/m 3010).

onder de betonnen vloer tevoorschijn kwamen, stammen uit de 20e eeuw toen de kapel als mengvoerb企业 in gebruik is geweest (sporen 3001, 3002 en 3003). Spoor 3004 betreft de huidige fundering van de kapel (15e eeuw). In het tweede vlak zijn onder de forse fundering uit de 20e eeuw (spoor 3001) diverse bakstenen structuren aangetroffen die bij de originele 15e eeuwse inrichting van de kapel hoorden. Sporen 3007 t/m 3010 betreffen twee funderingslagen (3007 en 3009) gescheiden door een dunne mortellaag (3008) die waarschijnlijk de afgebroken altaarfundering van de kapel voorstellen. Spoor 3010 is de onderste laag van de fundering uitgevoerd in losgelegde rode bakstenen met afmetingen 19 x 9,5 x 4,5 cm (figuur 22). Deze onderste laag is aangetroffen op 0,14 m +NAP. De top van het restant van de afgebroken altaarfundering (spoor 3007) is aangetroffen onder een dunne zandlaag (direct onder de recente fundering S3001) op 0,23 m +NAP. Deze is gemetseld met mortel in rode baksten (20 x 9 x 5 cm) in kruisverband. De lengte van de fundering was circa 2,1 m bovenin en minstens 2,5 m op het niveau van de onderste laag. De exacte breedte is onbekend, aangezien de fundering verstoord werd door een latere kelder (figuur 23) die vermoedelijk als kolenkelder heeft gediend (aflopende inrit voor kruiwagens).

Figuur 23. Recente (kolen)kelder.

5.2.5. Locatie ten noorden van de Coppelstockstraat (put 3)

Ten noorden van Coppelstockstraat (put 3) zijn 14 (sub)recente afval-/puinkuilen uit de Nieuwe tijd B/C aangetroffen en twee uitbraaksleuven, die verband houden met erfscheidingsmuren vanaf de Late Middeleeuwen.

5.3 Vondsten

5.3.1. Keramiek (met bijdrage van S. Ostkamp)

Tijdens de archeologische opgraving en begeleiding zijn 1324 fragmenten keramiek aangetroffen. De scherven afkomstig uit een aantal gesloten vondstcomplexen (417 fragmenten) zijn door een externe specialist geanalyseerd (bijlagen 4 en 5). De overige 907 scherven zijn gedetermineerd door een interne specialist (bijlage 2). De gemiddelde scherf weegt ruim 43 gram, waaruit geconcludeerd kan worden dat het vondstmateriaal goed geconserveerd is.

Aspotten (sporen 34, 103, 112, 138 in vlak 1 en spoor 168 in vlak 2)

De oudste scherven komen uit het centrale deel van de onderzoekslocatie. Ze stammen uit de 14e eeuw. In de schone (natuurlijke) kleilaag (spoor 153) was een vrijwel complete schenkkan ingegraven (spoor 168, vondstnummer 97), gevuld met houtskool (bijlage 5, catalogusnummer 5). Vermoedelijk was deze kan ingegraven onder een vloer van aangestampte aarde, die door latere activiteiten in het plangebied verstoord is. Deze kan heeft dus de secundaire functie van een aspot

gekregen. De vormgeving van de kan verraad een zuidelijke herkomst, vermoedelijk Brabant of Vlaanderen (Ruempol & Van Dongen, 1991). De datering van de kan in de (vroeg) 14e eeuw is vooral gebaseerd op de vormgeving van het voorwerp. Ook de oorspronkelijke functie wijst in deze richting. In de vroeg 13e eeuw komen in ons land vooral schenkkannen voor van proto-steengoed uit het Duitse Rijnland en witbakkend aardewerk uit het Belgische Maasland. De laatste groep wordt omstreeks het midden van de 13e eeuw verdrongen door (reducerend gebakken) grijze schenkkannen die (vooral) lokaal of in de regio zijn vervaardigd. Minder talrijk in deze periode zijn schenkkannen van roodbakkend aardewerk, die min of meer dezelfde vormgeving hebben als de grijsbakkende exemplaren. Omstreeks 1300 verdwijnen de grijsbakkende schenkkannen geleidelijk aan van de markt, terwijl de roodbakkende varianten nog enige tijd in productie blijven. Later in de 14e eeuw verdwijnen ook de roodbakkende schenkkannen van tafel. Vanaf dat moment worden nog vrijwel uitsluitend kannen van steengoed en tin als schenkgerei gebruikt. Kannen van grijs- en roodbakkend aardewerk vinden we alleen nog in de keuken en op het erf. Ze zijn groot van formaat en dienen vooral voor het putten van water en de opslag ervan. Blijkbaar werd roodbakkend aardewerk te min gevonden om nog langer als schenkgerei te dienen. De fraaie vormgeving van de kan uit Brielle is waarschijnlijk een poging van de pottenbakker om de kan meer allure te geven en deze zo toch nog geschikt te maken voor de veranderde vraag van de consument. Tegelijk vormt de kan zo een aanwijzing voor de bescheiden welstand van de vroegere eigenaar. Deze had weliswaar een fraai vormgegeven stuk op tafel, maar dit was wel uitgevoerd in een op dat moment voor die functie uit de mode geraakte bakselgroep.

Een andere pot, die eveneens onder de vloer van een huis is aangetroffen, diende ook als aspot (spoor 103, vondstnummer 69; bijlage 5, catalogusnummer 8). Anders dan de kan die verspreid in scherven werd gevonden, is de pot - hoewel ook deze in scherven was - in complete toestand aangetroffen. De pot was als aspot ingegraven naast de haardplaats van het onderzochte huis. In de voornamelijk uit houten huizen bestaande laat-middeleeuwse steden in onze streken lag een stadsbrand altijd op de loer. Een klein ongelukje kon grote gevolgen hebben. Mensen verwarmden hun huizen met een open haardvuur dat vaak midden in het centrale woonvertrek lag. Deze haardplaatsen werden eveneens gebruikt om voedsel te koken. De rook verdween door een gat in het dak. Om te voorkomen dat de welverdiende nachtrust van de familie des huizes eindigde in een nachtelijk drama werden de nodige voorzorgsmaatregelen getroffen. Zo werd het nog smeulende houtskool uit het vuur in een naast de haard ingegraven aspot geschoven. Door de pot af te dekken, smoorde men de gloeiende kooltjes. Over een klein deel van de smeulende resten werd een zogenaamde vuurstolp geplaatst. Dit is een voorwerp dat het meeste lijkt op een omgekeerde kom. Kleine gaatjes in de bovenzijde voorkwamen dat het vuur geheel zou smoren. Op deze wijze kon het vuur 's ochtends weer eenvoudig worden opgestookt. Vanaf de 14e eeuw zien we een geleidelijke verstening van de steden. Haardvuren liggen niet langer centraal in het woonvertrek, maar liggen onder een schouw met een schoorsteen die tegen een stenen muur is neergezet. Naast ingegraven aspotten (waarvoor vaak door scheuren of barsten onbruikbaar geworden voorraad- en kookpotten werden gebruikt) komen vanaf dat moment ook 'vrijstaande' doofpotten voor. Dergelijke potten zijn herkenbaar aan de ongeglazuurde binnen- en de geglazuurde buitenzijde, hetgeen in deze periode voor het overige aardewerk zeer ongebruikelijk is. Twee opstaande oren maakten het mogelijk de pot te dragen als deze geleegd moest worden. De pot uit Brielle is waarschijnlijk een vroeg exemplaar van zo'n doofpot. Zowel de geglazuurde en versierde buitenzijde,

RAAP-RAPPORT 2043

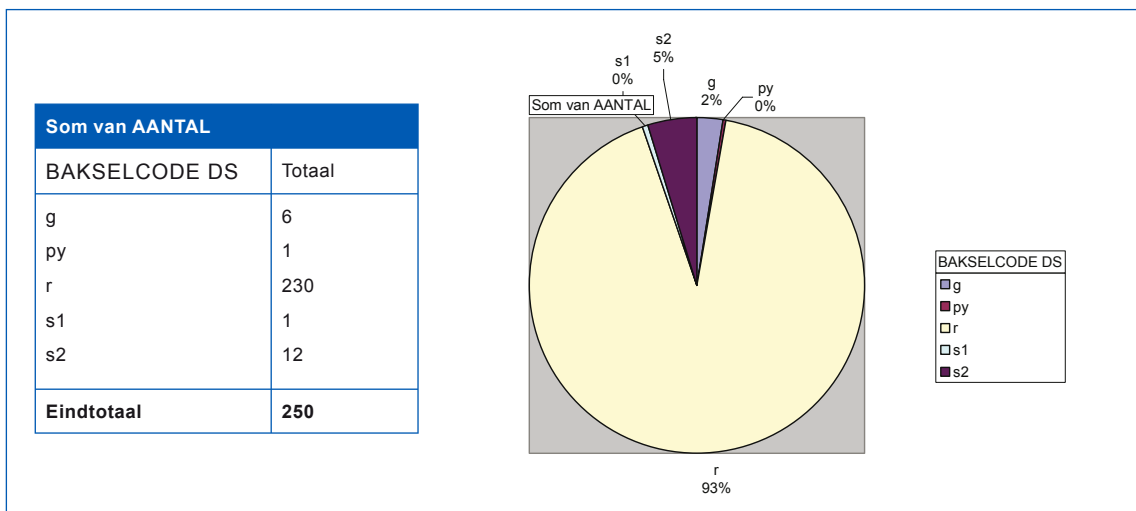
Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

de ongeglazuurde binnenkant als de opstaande oren wijzen hierop. Toch was de pot 'op ouderwetse wijze' als aspot naast de haard ingegraven.

Het gebruik om oude potten secundair te gebruiken door ze als aspot naast de haard in te graven, bleef bestaan tot in de 18e eeuw. Na de Late Middeleeuwen komen we dergelijke voorwerpen echter alleen nog tegen in kleinschalige stadswoningen en in langs stegen gelegen kamers. Op de onderzoekslocatie is een dergelijke 17e-eeuwse aspot gevonden (spoor 34, vondstnummer 64). Uit de pot kwamen onder meer de scherven van een vuurtest en een knikker tevoorschijn (vondstnummer 56). In een vuurtest werden gloeiende kooltjes gedaan, waarna het voorwerp in een houten voetstof kon worden geplaatst om de voeten te warmen. Daarnaast werden vuurtesten gebruikt als 'aansteker' en asbak bij het roken van tabak. Het ligt dan ook voor de hand dat in aspotten vaak scherven van vuurtesten en tabakspijpen worden aangetroffen. Menige vuurtest zal immers in een aspot zijn leeggegooid en bij breuk werden ook de scherven in de aspot geschoven. De knikkers bewijzen dat de in huis spelende kinderen de aspot zo nu en dan gebruikten als 'pot' bij het knikkerspel.

Bakstenen beerput en houten ton (sporen 67 en 75)

In totaal leverde de grote beerput uit het midden van het terrein (houten ton met bakstenen opbouw, sporen 75 en 67) 250 scherven op. De totale looptijd van de put moet grofweg tussen 1350 en 1525 worden geplaatst. De bakselverdeling binnen deze context is erg overzichtelijk. De gehele groep keramiek bestaat vrijwel uitsluitend uit roodbakkend aardewerk, samen 93 %. Daarnaast zijn nog enkele scherven van grijsbakkend aardewerk en steengoed aangetroffen (tabel 3).

Tabel 3. Overzicht aardewerkbaksels.

Onder het roodbakkende aardewerk zijn enkele bakpannen van het type r-bak-2. Vergelijkbare bakpannen komen voor in grote delen van Nederland. Ze moeten op tal van plaatsen door lokale pottenbakkers zijn gemaakt. Dergelijke bakpannen komen vooral voor in vondstcontexten uit de late 15e en de vroege 16e eeuw. Dit geldt eveneens voor de graven van het type r-gra-75 (bijlage 5, cat. 2-4). Dit model kennen we vooral uit de zuidelijke delen van ons land. De meeste parallellen komen voor in Zeeland, maar ook uit Limburg en Brabant zijn verschillende voorbeelden bekend. Enkele andere graven zijn van de typen r-gra-44 en -127, model-

len die weer in grote delen van ons land voorkomen. Ook de melkteilen en pispotten uit deze beerput (bijlage 5, r-kom-42 - cat. 6 en r-pis-1 - cat. 7) hebben vormen die we kennen uit grote delen van ons land. Van geen van de geglazuurde steengoedkannen bleef genoeg bewaard om de exacte modellen ervan vast te kunnen stellen. Ze zijn zonder uitzondering afkomstig uit Raeren, een thans in België gelegen productieplaats waar gedurende de late 15e en de vroege 16e eeuw vooral eenvoudig voor het dagelijks gebruik bestemd steengoed drinkgerei werd vervaardigd. Een ongeglazuurde steengoedtrechterbeker is afkomstig uit het nabij Keulen gelegen Siegburg.

Een laatste vondst uit de beerput die de moeite van het bespreken waard is, betreft een klein pijpenbeeld dat de Maagd Maria met het Christuskind voorstelt (bijlage 5, cat. 9). Hoewel Utrecht bekend staat als de grootste Nederlandse productieplaats van dit soort destijds zeer goedkope devotionalia, heeft archeologisch onderzoek de laatste decennia duidelijk gemaakt dat pijpenbeelden gedurende de Late Middeleeuwen op tal van plaatsen in onze streken moeten zijn vervaardigd. De beeldjes kunnen worden gezien als één van de eerste uitingen van de 'massacultuur' die vanaf de vroegmoderne tijd in onze streken meer en meer voelbaar is geworden. Uniforme, maar eenvoudige productiewijzen in werkhuizen die vaak bij een abdij hoorden, zoals de prent- en boekdrukkunst, zorgden ervoor dat delen van de materiële cultuur voor grote groepen binnen de samenleving beschikbaar kwamen. De eenvoudige, in mallen gedrukte beeldjes van pijpenbeelden zijn hiervan een goed voorbeeld. Ze vormden een goedkope tegenhanger van de veel duurere houten en stenen sculpturen die stuk voor stuk op ambachtelijke wijze werden vervaardigd. Door de goedkope wijze van produceren kwamen echter niet alleen de voorwerpen voor 'de gewone man' beschikbaar. Ook de erachter liggende ideeën raakten op deze wijze over grote groepen in de samenleving verspreid. De pijpenbeelden zijn een uiting van de laat-middeleeuwse devotiecultuur. Door bidden en mediteren kon men de eeuwige zaligheid aan Gods zijde bereiken. De beeldjes dienden tijdens het bidden als het ware als intermediair tussen de mens en het sacrale. Dat juist Maria is voorgesteld, hoeft dan ook niet te verbazen. Ze vormde immers de belangrijkste bemiddelaar tussen de mens en haar zoon Christus, die als opperrechter het laatste oordeel over de mens zou vellen. Eenmaal gebroken belandden de beeldjes kennelijk zonder pardon samen met het overige afval in de beerput. Hun plaats werd dan weer ingenomen door een nieuw beeldje.

Opvallend is dat glasvondsten in deze beerput geheel ontbreken. Ook ander voorwerpen die op enige wijze van welvaart wijzen, ontbreken volledig. Daarnaast wijst ook het vrijwel uitsluitend voorkomen van roodbakkend aardewerk op een weinig luxe. Al met al moeten we concluderen dat de vroegere gebruikers van deze put waarschijnlijk weinig bemiddeld zijn geweest. Dit beeld past goed in de sfeer van een sober en weinig wereldlijk bestaan van bijvoorbeeld de begijnen. We moeten echter wel oppassen om niet al te eenvoudige conclusies te trekken. De vondstgroep is gering van omvang en ook is de tijd waaruit de vondstgroep stamt wellicht mede bepalend voor de samenstelling ervan. In de 15e en de vroege 16e eeuw bevatten beerputten doorgaans vooral roodbakkend aardewerk. Het zijn vaak maar één of enkele stukken die wijzen op een grotere mate van welstand. Kortom: hoe kleiner de vondstgroep is, des te moeilijker is het om daaraan verstrekkende conclusies te verbinden.

Tonput (spoor 99)

Een laatste context die nog een interessante vondst opleverde, betreft een tonput. Uit de put kwam een fragment van een uit het midden van de 16e eeuw daterende baardmankruik tevoorschijn (bijlage 5, cat. 1). Dergelijke rijkversierde schenkkanen behoorden destijds tot het duurere tafelgerei. Ze waren ongeveer net zo duur als een tinnen kan. Omdat deze echter na breuk of slijtage altijd nog een restwaarde had door de grondstof waaruit deze was vervaardigd, waren tinnen kannen dus relatief gezien goedkoper. Ondanks hun hogere prijs waren dit soort baardmankruiken erg populair en waren ze in grote groepen van de samenleving in gebruik. Hoewel dit dus destijds een duurder stuk keramiek moet zijn geweest, vormt het derhalve nauwelijks een aanwijzing voor enige mate van welstand.

De hierboven genoemde verhoudingen van baksels, vormen en dateringen van het materiaal worden weerspiegeld in de gehele verzameling keramiekvondsten (zie bijlage 2).

5.3.2 Metaal

Tijdens de archeologische opgraving en begeleiding zijn twintig metalen voorwerpen gevonden, waarvan er achttien zijn onderworpen aan een analyse door een externe specialist (bijlage 7). De meeste voorwerpen, dertien exemplaren in totaal, zijn gemaakt van ijzer. Daarnaast zijn er drie loden voorwerpen en twee vondsten van een koperlegering.

De toestand van de metaalvondsten varieert; het ijzer is matig tot sterk gecorrodeerd, de koperlegeringen zijn matig aangetast door corrosie en het lood is in een goede conditie. Van de vondsten hebben vijftien voorwerpen een zeer beperkte informatiewaarde en deze kunnen buiten beschouwing van het onderzoek worden gelaten. Het gaat om twaalf ijzeren spijkers, waarvan enkele met een zwaar uitgevoerde kop, twee ondefinieerbare stripfragmenten van een koperlegering en een klein loden brok.

De overige vondsten betreffen twee loden verzwaren van een visnet afkomstig uit de ophogingslaag uit de 14e-15e eeuw (vnr. 100 uit spoor 164) en een ijzeren bouwfragment, mogelijk een deel van een (deur)geheng of het uiteinde van een muuranker aangetroffen in de vulling van de 16e-eeuwse tonput (vnr. 55 uit spoor 99).

Conservering wordt voor geen van de vondsten aangeraden. De twee loden voorwerpen zijn redelijk stabiel en hebben geen conservering nodig. Het ijzeren bouwfragment is weliswaar interessant om te noemen in het onderzoek, maar niet bijzonder genoeg om geconserveerd of gerestaureerd te worden.

5.3.3 Leer

(met bijdrage van drs. S. Verspay-Frank)

Het leer afkomstig uit de grote centrale beerput en de eronder gelegen houten tonput (31 fragmenten; sporen 75 en 67) is onderzocht door een specialist (bijlage 8). Er is gebruik gemaakt van de typologie zoals die is opgesteld door Olaf Goubitz (Goubitz e.a., 2001). Opvallend is dat het grootste deel van het materiaal van kalfsleer gemaakt is. De determinatie van leersoort is met het blote oog gedaan. De kwaliteit van het materiaal is redelijk.

Vondstnummer 52.1 is een voorblad (runderleer) van een rechter mannenschoen. Het voorblad bevat een insnijding over de lengte van de wreef met aan weerszijden een vetergaatje. In een van

deze gaatjes zat nog een restant van een splitveter die gebruikt werd om de schoen mee te sluiten (Goubitz schoentype 65). Aan de binnenzijde van de schoen zijn langs de insnijding versterkingsleertjes bevestigd geweest, één daarvan is in het materiaal aangetroffen (vnr. 52.3)

Vondstnummers 52.7 en 52.8 vormen samen een paar schoenzolen (runderleer). Vondstnummer 52.8 past aan het voorblad (52.1). De twee schoenzolen hebben beiden een lengte van 25 cm; dit is schoenmaat 37. Vondstnummer 52.8 is breder uitgesneden dan zijn tegenhanger. Dit heeft als gevolg dat de rand opgekruld is (figuur 28). Een teken dat de schoen te breed is geweest voor de drager. Bij de linkerzool is dit niet het geval. Dit is mogelijk een aanwijzing voor het verblijf van een persoon met een handicap (twee ongelijke voeten) op deze locatie en past goed in de context van een eventuele zorginstelling.

Vondstnummer 52.5 is een hielsteun gemaakt van kalfsleer. De naad waarmee de twee zijpanden aan elkaar vast genaaid zijn geweest is goed te zien als indruk in de hielsteun. Pas vanaf het einde van de 15e eeuw gaan de schoenmakers de naad midden op de hiel zetten, daarvoor zat deze wat uit het midden. De hielsteun kan echter niet aan het voorblad of de schoenzolen gepast worden. Maar aangezien alles uit hetzelfde spoor komt, kan aangenomen worden dat al het materiaal van na circa 1450-1475 is.

Vondstnummer 52.10 is een fragment van kalfsleer. Het fragment is ongeveer 16 bij 5 cm groot en is met behulp van een overhandse steek aan de lange zijde ergens aan bevestigd geweest. Aan de andere lange zijde zijn franjes gemaakt, is een bloemvorm uitgesneden en is een rond gaatje uitgesneden. Waar dit fragment ter versiering op genaaid is geweest, is niet bekend.

5.3.4 Overige noemenswaardige vondsten

(met bijdragen van Marloes Rijkelijhuizen)

Mesheft

Bij het vrijleggen van de muur met spoornummer 9 (kaartbijlage 3, fase 2) is een versierd mesheft aangetroffen (figuur 24). Mesheften zijn veel voorkomende vondsten uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Messen hadden in deze periode meer functies dan alleen het gebruik aan tafel. De heften waren vervaardigd van verschillende materialen, zoals bot, gewei, ivoor, hoorn of hout. Er zijn grofweg twee soorten mesheften. Deze indeling is gebaseerd op het verschil in bevestigingswijze van het heft aan het lemmet. Welke methode gebruikt werd, was afhankelijk van de gebruikte materiaal soort, maar ook van voorkeur.

Het lemmet werd door middel van een verlengstuk aan het heft bevestigd. Dit verlengstuk van het lemmet, de 'angel', kon twee vormen hebben. Een pinvormige angel werd in een holte in het heft gestoken (Baart e.a., 1977). Deze holte kon zowel natuurlijk als artificieel zijn. Indien de schacht (diafyse) van een bot gebruikt werd, was deze holte al aanwezig in de vorm van de mergholte. De mergholte werd dan aan de bovenzijde afgesloten met een afsluitklepje. Bij mesheften van een massief stuk bot of ivoor werd een holte in het heft geboord. Het heft werd bij deze methode uit één stuk vervaardigd (Rijkelijhuizen, 2004; 2008).

Een tweede manier om het lemmet aan het heft te bevestigen is met een plaatvormige angel (Baart e. a., 1977). Het heft bestond hierbij uit twee delen waartussen de platte angel bevestigd was. Deze methode werd vooral toegepast met platen van bot en gewei en kwam voor vanaf de Late Middeleeuwen tot aan de 18e eeuw (Rijkelijhuizen, 2004). Volgens Baart e. a. (1977) was deze bevestigingsmethode vooral populair in de 15e en 16e eeuw. Het heft uit Brielle is volgens deze

Figuur 24. Versierd mesheft (vondstnummer 18).

methode vervaardigd en bestaat uit twee delen. De plaatangel is niet meer aanwezig, maar was oorspronkelijk met vier nagels aan de heftplaten bevestigd.

Harde dierlijke materialen werden vanwege de gunstige eigenschappen veelvuldig gebruikt voor de vervaardiging van mesheften. Bij de determinatie van deze materialen wordt gekeken naar de vorm, grootte en structuur van het materiaal (Rijkelijhuizen, 2008). Op deze manier kon het materiaal van het opgegraven heft nauwkeurig bepaald worden. Het heft is vervaardigd uit de distale zijde van een metapodium (middenhands- of middenvoetsbeen) van een rund. Metapodia zijn veel-

gebruikte botten door ambachtslieden vanwege de rechte schacht en de dikke compacta. Voor dit heft was de helft van een metapodium benodigd.

Nadat de maker van het heft het metapodium in het midden doorgezaagd had, werd het bot nogmaals doorgezaagd, ditmaal in de lengte precies tussen de condylen (figuur 24). Deze beide helften werden bewerkt, zodat het heft de juiste vorm kreeg als de helften aan elkaar werden bevestigd. Het heft is ovaal in doorsnede en heeft zijn breedste punt aan de bovenzijde. Omdat een metapodium aan het uiteinde bij de condylen sterk verbreedt, moest dit deel van het bot erg aangepast worden. Doordat er veel materiaal verwijderd is, werd het sponsiosa (spongiosus bot dat zich aan de uiteinden van een lang bot onder een dun laagje bot bevindt) zichtbaar aan de buitenzijde van het heft. Dit betekent echter niet dat het een mislukt heft is.

Voor de vervaardiging van grote, dikke mesheften werd meestal de gehele schacht (diafyse) van een lang bot gebruikt. Hierbij moest echter de mergholte opgevuld en afgesloten worden. Een mesheft met heftplaten van bot wordt gemaakt uit de compacta van een bot. De compacta is echter circa één centimeter dik en hierdoor kan een mesheft slechts een beperkte dikte krijgen. Door het uiteinde van het bot te gebruiken, zoals bij het opgegraven heft, creëert de botbewerker een dikker heft met aan de bovenzijde een gesloten uiteinde. Een voorwaarde hierbij is dat het sponsiosa dicht genoeg is van structuur. Het metapodium dat gebruikt is voor dit heft was wel vergroeid, maar waarschijnlijk niet afkomstig van een heel oud dier. De maker van het heft had zorgvuldig zijn materiaal geselecteerd en hier optimaal gebruik van gemaakt.

Sikkel

Op het achtererf van het pand op perceelnummer 414 tussen resten van diverse bijgebouwtjes/schuren uit de Nieuwe tijd B (na 1820) is een sikkel aangetroffen (figuur 25). Het houten handvat is verdwenen, maar het grootste deel van het ijzeren blad is bewaard gebleven. Ook de angel is nog aanwezig. Het is een puntige staaf dat aan het lemmet is gesmeed en in het hout van het handvat werd gestoken. Het kromme blad is aan de snijkant voorzien van kleine schuine inkepingen, waardoor er met dit mes gezaagd kon worden in plaats van gesneden. Te denken valt aan het snoeien van dikkere takken. Sikkels hebben normaalgesproken een gladde scherpe snijkant. Deze gekartelde uitvoering is heel bijzonder en in de literatuur niet bekend (Houkes, 2204).

Figuur 25. Gekartelde sikkel (vondstnummer 9).

5.3.5 Bot

Het onderzoek heeft 128 botten en botfragmenten opgeleverd.

In totaal zijn er 105 fragmenten ter determinatie aangeboden aan een externe specialist. Een aantal van deze resten vertonen recente breuken. Het botmateriaal is bros en breekt gemakkelijk tijdens de diverse handelingen tussen het opgraven en het analyseren. Door tijdens de analyse de fragmenten te passen, zijn betere resultaten te behalen bij de determinatie, maar het aantal resten wordt kleiner omdat passende fragmenten als één zijn geteld. Op deze wijze zijn 98 dierlijke resten overgebleven met een totaalgewicht van meer dan 934 gram.

Tabel 4 geeft een overzicht van de fragmentatiegraad van het materiaal. Van bijna 33% van de botfragmenten is minder dan 25% van het totale element bewaard gebleven. Van bijna de helft van het materiaal (40%) is meer dan 75% van het oorspronkelijke bot aanwezig.

Grootte botfragment	n	%
0-10%	12	12,5
10-25%	19	19,8
25-50%	13	13,5
50-75%	13	13,5
75-100%	20	20,8
100%	19	19,8
Subtotaal	96	100,0
losse gebitselementen	2	
Totaal	98	

Tabel 4. Fragmentatiegraad bot.

Tabel 5 laat het soortenspectrum zien per structuur. De resten zijn afkomstig van zoogdieren, vogels en vissen. Zoogdierresten komen het meest voor (44%, N=43), op de voet gevolgd door de visresten (42%, N=41). Vogels representeren slechts 14% van de onderzochte assemblage (N=14).

Uit de grote centrale beerput en de houten ton (sporen 67 en 75) zijn de botresten afkomstig uit alle drie de klassen. In deze beerput is ook meer dan 80% van alle visresten aangetroffen.

Zoogdierresten

Het merendeel van de zoogdierresten is van vleesleveranciers (60,5%). Rund is daarvan het best vertegenwoordigd, gevolgd door schaap/geit en varken. Van deze dieren zijn skeletelementen uit bijna alle delen van het lichaam gevonden, met uitzondering van voetelementen van een schaap/geit en voet- en schedelelementen van een varken (tabel 6). In tegenstelling tot de latere perioden stond konijn mogelijk in de 15e eeuw ook op het menu (sporen 213 en 214).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Dierklasse	Soort	Tonput					Beerbak			Aspot			Beerput			Totaal	Nederlandse naam
		S99	S169/170	S176/177	S213/214	S103	S34	S67/S75	S213/214	S103	S34	S67/S75	S213/214	S103	S34		
Zoogdier	Bos taurus	2	-	-	-	-	2	1	6	11							Rund
	Ovis aries/Capra hircus	-	-	1	3	-	-	-	5	9							Schaap/Geit
	Sus domesticus	-	-	-	1	1	-	-	4	6							Varken
	Oryctolagus cuniculus	-	-	-	2	-	-	-	-	3							Konijn
	large mammal (indet.)	-	-	-	3	-	-	-	1	4							groot zoogdier
	medium mammal (indet.)	1	-	-	3	-	-	-	-	6							middelgroot zoogdier
	mammal, indet.	1	-	-	-	-	-	-	-	4							zoogdier, niet te determineren
	Gallus gallus domesticus	-	-	-	1	-	-	-	1	2							Kip
	Anas crecca/querquedula	2	1	-	-	-	-	-	-	3							Winter-/Zomertaling
	Anas platyrhynchos/domesticus	1	1	-	1	-	-	-	-	3							Wilde/Tamme eend
Vogel	Anas penelope	1	-	-	-	-	-	-	-	1							Smient
	Aythya ferina/marila	1	-	-	-	-	-	-	1								Tafel-/Toppereend
	anatinae	-	-	-	1	-	-	-	-	1							eend
	Sula bassana	-	-	-	1	-	-	-	-	1							Jan van Gent
	aves indet.	-	-	-	1	-	-	-	-	2							vogel, niet te determineren
	Clupea harengus	-	-	-	-	-	-	-	-	1							Haring
	Gadus morhua	-	-	-	-	-	-	-	-	3							Kabeljauw
	Melanogrammus aeglefinus	2	-	-	-	-	-	-	-	8							Schelvis
	Merlangius merlangus	-	-	-	-	-	-	-	-	1							Wijting
	Gadidae	-	-	1	-	-	-	-	-	5							kabeljauwachtige
Vis	Platichthys flesus	-	-	-	-	-	-	-	-	1							Bot
	Pleuronectes platessa	-	-	-	-	-	-	-	-	3							Schol
	pleuronectidae	2	1	-	-	-	-	-	-	11							scholachtige
	pisces, indet.	1	-	1	-	-	-	-	-	6							vis, niet te determineren
	Totaal	14	3	3	17	3	2	56	98								

Tabel 5. Soortenspectrum bot per structuur.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Lichaamsdeel	Element	Rund	Schaap/Geit	Varken	Konijn	LM	MM	MAM	Totaal	Nederlandse naam
kop	cranium	1	1	-	-	1	-	-	3	Schedel
	mandibula	-	2	-	-	-	-	-	2	Onderkaak
	dentis inferior	1	1	-	-	-	-	-	2	Onderstand of -kies
hals/romp	vert. thoracales	-	-	1	-	-	-	-	1	Borstwervel
	sacrum	-	1	-	-	-	-	-	1	Heiligbeen
	costa	-	-	-	-	3	5	-	8	Rib
voorpoot	scapula	1	-	-	-	-	-	-	1	Schouderblad
	humerus	-	-	2	-	-	-	-	2	Opperarmbeen
	radius	-	1	-	-	-	-	-	1	Spaakbeen
	metacarpus	1	1	-	-	-	-	-	2	Middenhandsbeen
achterpoot	pelvis	2	-	1	-	-	-	-	3	Bekken
	femur	2	-	-	2	-	-	-	4	Dijbeen
	tibia	1	1	-	-	-	-	-	2	Scheenbeen
	astragalus	-	-	1	-	-	-	-	1	Sprongbeen
	calcaneum	1	-	-	-	-	-	-	1	Hielbeen
	metatarsale 5	-	-	1	-	-	-	-	1	Middenvoetsbeen no. 5
	metatarsus	-	1	-	-	-	-	-	1	Middenvoetsbeen
voet	phalanx 3	1	-	-	-	-	-	-	1	3e teenkoot
	phalanx	-	-	-	1	-	-	-	1	teenkoot
divers	pijbeen indet.	-	-	-	-	-	1	-	1	
	indet.	-	-	-	-	-	-	4	4	
Totaal		11	9	6	3	4	6	4	43	

Tabel 6. Overzicht skeletelementen van zoogdieren.

Een kleine 18% van alle zoogdieren vertonen hak- en snijsporen. Eén middenvoetsbeen (metatarsus) van een schaap/geit vertoont meerdere snijsporen rondom de proximale epifyse. Dit is indicatief voor het onthuiden van het beest. Een fragment uit de grote centrale beerput (sporen 67 en 75) van een rund is in aanraking geweest met vuur.

Aan de hand van vergroeiingstadias van pijpbeenderen en de slijtage van het ondergebit is voor een aantal dieren de slachtleeftijd bepaald (bijlage 9). De resten zijn vooral afkomstig van niet al te oude dieren welke voor de voedselconsumptie zijn gebruikt. De subadulte dieren leveren kwalitatief goed vlees. In twee structuren zijn resten gevonden van een juveniel schaap/geit en een juveniel rund. Mals lamsvlees en kalfsvlees stonden blijkbaar ook op het menu van de middeleeuwse Briellenaar.

Vogelresten

In vier van de zeven onderzochte structuren zijn resten van gevogelte aangetroffen. Verhoudingsgewijs zijn er meer vogels gevonden in kleinere (15e-) 16e-eeuwse tonputten en een houten beerbak dan in de grote centrale beerput. Opmerkelijk weinig botresten van kip (*Gallus gallus domesticus*) zijn er aangetroffen (N=2). Van de 14 gedetermineerde vogelresten is meer dan 80% afkomstig van verscheidene soorten eend (N=9). Hoewel slachtsporen niet zijn aangetroffen op de vogelresten, hebben al deze vogels hoogstwaarschijnlijk op het menu gestaan. Mogelijk weerspiegelt de toename van vogelresten in de 15e/16e eeuw een verandering in dieet ten opzichte van de eerdere perioden.

Eén van de vogelresten uit S213/S214 betreft mogelijk een spaakbeen (radius) van een Jan van Gent (*Sula bassana*). De Jan van Gent is een grote zeevogel met een spanwijdte van wel 180 cm. Hoewel vaker aan de Noord-Hollandse kusten dan aan de Zuid-Hollandse en Zeeuwse kusten, worden Jan van Genten tegenwoordig vrijwel het hele jaar aan de Nederlandse Noordzeekust gezien, met pieken in de maanden september, oktober en november. Het bot vertoont geen snijsporen of andere indicaties voor voedselafval en de vogel staat ook niet als consumptie vogel bekend.

Visresten

Alle tot op soort gebrachte visresten zijn afkomstig van vissen die alleen in zee voorkomen. Uit het soortenspectrum blijkt dat het accent van de visconsumptie van de gebruikers van de grote centrale beerput (sporen 67 en 75) voornamelijk op soorten heeft gelegen die zowel bij de kust- als zeevisserij worden gevangen. De platvissen en jonge kabeljauw houden zich met name op langs de kust en in de estuaria. Grote volwassen kabeljauw zoals ook in deze assemblage is aangetroffen, is vaak verder van de kust af te vinden. Het aandeel visresten in de grote centrale beerput lijkt groter te zijn dan in de kleinere putten uit de 15e-16e eeuw. Op één enkeling na zijn er geen slachtsporen aangetroffen op de visresten. Alleen een scholachtige uit een 16e-eeuwse tonput (spoor 99) vertoont mogelijk een slachtspoor.

5.3.6 Hout

De resultaten van het houtonderzoek staan in bijlage 6. Over het algemeen was het hout matig bewaard gebleven, waardoor bewerkingsporen niet altijd goed zichtbaar waren.

Zes contexten zijn gedateerd in de 16e eeuw. In een tonput (spoor 100) zijn drie tangentiaal (stamcode 16, zie uitleg bij bijlage 6) in de stam georiënteerde eikenhouten duigen aangetroffen. Ze zijn aan de onderkant over een hoogte van circa 5 cm afgevlakt, waardoor de duig hier iets dunner is. De 0,5 cm brede rechthoekige groeven die gemaakt zijn om de bodem of het deksel te vatten, liggen in dit afgevlakte deel. Hierdoor kon de bodem (of het deksel) er gemakkelijker in geplaatst

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

worden. In één van de duigen is een gat (diameter 0,5 cm) gemaakt op 33 cm van de onderkant.

Uit hetzelfde spoor zijn rechthoekige fragmenten van hazelaar (*Corylus avellana*) afkomstig.

In tonput S99 zijn twee bewerkte stukken aangetroffen. Een mesheft gemaakt uit een stamstuk van buxus (*Buxus sempervirens*) is 6,5 cm lang. De breedte varieert van 1,1 tot 2,2 cm, de dikte van 0,9 tot 1,5 cm. Het metaal gaat er over de gehele lengte doorheen. Een tweede stuk betreft een klein, aangepunt stuk wilgenhout (*Salix*). De functie hiervan is niet bekend.

In spoor 164 (ophogingslaag) is een rechthoekig eikenhouten voorwerpje gevonden. De afmetingen zijn 4,3 x 3 x 1,3 cm (lengte x breedte x dikte) en het heeft ongeveer in het midden een geboord gat met een diameter van 1 cm. Waar dit voorwerp voor diende is niet duidelijk.

In de sporen 167 en 180 (ophogingslagen) zijn twee losse palen van naaldhout aangetroffen. Het gaat om een secundair gebruikte balk van zilverspar (*Abies alba*) en een vierzijdig aangepunte paal van hout van de den (grenen; *Pinus*). In de balk zijn (mogelijk) twee ovale gaten gemaakt. Waarschijnlijk werden deze gemaakt door twee gaten te boren en het tussenliggende hout met een guts te verwijderen.

In een ton onderin de grote beerput op de binnenplaats (spoor 75) is een radiaal in de stam georiënteerde eikenhouten plank gevonden.

In een 18e-eeuwse beerbak (spoor 204) is een plank met een opstaand randje aangetroffen. Het stuk is gemaakt van beukenhout (*Fagus sylvatica*).

Uit spoor 2005, een 18e-eeuwse ophogingslaag, komt een bewerkte ligustertak (*Ligustrum vulgare*) met een diameter van 5 cm. Eén uiteinde is recht afgewerkt, waarschijnlijk gezaagd. Volgens de archeologische informatie zou het hier om een paal gaan. Gezien de afwerking is dit niet waarschijnlijk, en ook de gebruikte houtsoort is uitzonderlijk. Er zijn in Nederland geen eerdere vondsten van liguster gedaan. Omdat deze struik regelmatig wordt aangeplant, bijvoorbeeld als heg, is het mogelijk dat het hier gaat om een (gesnoeide of gekapte) tuinplant, waarvan het hout gebruikt is. Liguster komt van nature voor op kalkrijke zandgronden, zoals in de duinen.

Vier eikenhouten duigen zijn afkomstig uit tonputten en een houten beerbak (sporen 169, 176 en 214) met een datering in de 15e - begin 16e eeuw. De duig uit spoor 214 is compleet. Hij is 57 cm lang, 5,5 cm breed en 0,5 cm dik en heeft aan beide uiteinden op circa 3,5 cm een U-vormige groef. Een bodem van een ton is gemaakt van een dennenhouten plank (spoor 97). Hierop zijn zaagsporen zichtbaar (figuur 26). Twee planken zijn gemaakt van het hout van den (spoor 214) en eik (spoor 67). Op het eerstgenoemde stuk zijn veel bijlsporen zichtbaar (figuur 27). Helaas kon geen reconstructie van de snede worden gemaakt. In de eikenhouten plank zit een gat met een doorsnede van 1 cm.

In een ophogingspakket op de binnenplaats zijn twee losse palen gevonden. Ze zijn gemaakt van het rondhout van den (spoor 49) en fijnspar of lariks (*Picea/Larix*, spoor 91). Ook een bewerkte stam met een diameter van 6 cm is mogelijk als paal gebruikt. Deze is gemaakt van elzenhout (*Alnus*, spoor 182).

Daarnaast zijn enkele losse stukken gevonden. Interessant is de buxushouten tak zonder bewerkingsporen (sporen 55, 56 en 57). Mogelijk gaat het hierbij om een restant van de begroeiing van de binnenplaats. Het kan echter ook gaan om grondstof voor houtbewerking, al is de diameter van 3 cm hiervoor aan de kleine kant. In de vulling van een grote bakstenen beerput (spoor 67) zijn fragmenten van een gedraaid bakje gevonden. Hiervoor is beukenhout gebruikt.

Figuur 26. Dennenhoutenplank uit spoor 97 met zaagsporen.

Figuur 27. Bijsporen op een plank afkomstig van de houten beerbak (spoor 214).

5.3.7 Botanische macroresten

Gebruiksplanten algemeen

De resultaten van het onderzoek van botanische macroresten zijn weergegeven in bijlage 10. In het algemeen is bij beerputten de trend dat het aantal soorten tussen de 13e en 18e eeuw toenam, doordat er eenvoudigweg meer soorten gebruiksplanten beschikbaar kwamen. Het monster afkomstig uit de centrale beerput (houten ton met spoornummer 73; M2) bevat met 28 taxa van gebruiksplanten het hoogste aantal van de vier, maar het monster uit de bakstenen opbouw van dezelfde beerput (spoor 67; M1) bevat met slechts 16 taxa van gebruiksplanten juist het laagste aantal. De betreffende beerput is in lagen verzameld. Het bovenste niveau (spoor 67; M1) heeft meer aan oxidatie blootgestaan. Dit zou ook goed verklaren waarom in M2 duizenden graanfragmenten aanwezig zijn en in M1 niet. Het relatief grote aantal verkoolden en gemineraliseerde resten van gebruiksplanten in M1 wijst eveneens op minder gunstige conserveringsomstandigheden.

Figuur 28. Twee schoenzolen, waarvan één breder is uitgesneden en een voorblad (vondstnummer 52).

De soorten voedselplanten die in alle beerputten min of meer talrijk aanwezig zijn, behoren op venkel na alle tot de categorie fruit. Met name pitten van vijg (*Ficus carica*), druif (*Vitis vinifera*) en zwarte moerbeï (*Morus nigra*), en in mindere mate van appel (*Malus domestica*) en/of peer (*Pyrus communis*) komen in alle monsters voor. Bessen (*Ribes spec.*), kersen (*Prunus avium/cerasus*) en pruimen (*Prunus domestica*) komen in drie van de vier monsters voor. Deze soorten zijn ook zeer talrijk in beerputten elders in ons land.

Er zijn echter ook minder alledaagse voedselgewassen aanwezig. In monster M6 uit de tweede helft van de 15e - begin 16e eeuw is een zaad van paradijskorrel (*Aframomum melegueta*) aangetroffen. Paradijskorrels zijn de scherp smakende zaden van een plantensoort uit de gemberfamilie. Oorspronkelijk komen de zaden uit het kustgebied van westelijk tropisch Afrika. Portugese handelaren zorgden er in de Late Middeleeuwen voor dat paradijskorrels op de Europese markt kwamen. De specerijenmarkten van Brugge en Antwerpen waren belangrijke verdeelcentra. Vondsten van de paradijskorrel zijn uit archeologische context in ons land vanaf de 15e eeuw bekend. In de Late Middeleeuwen werden paradijskorrels voornamelijk door de rijken gegeten. Dit veranderde in de 16e eeuw toen het gebruik in de sociale bovenlagen van de bevolking uit de mode raakte.

Vondsten van paradijskorrels na deze tijd duiden dus niet per definitie op rijke sociale context. De datering van monster M6, in de periode 1450-1525, wijst wel in de richting van een hogere sociale status.

Eveneens in monster M6 komt hyssop (*Hyssopus officinalis*) voor. Deze plantensoort komt in RADAR⁶ slechts in zes eerder onderzochte monsters voor. In een Gents kookboek uit de 15e eeuw komen een paar vermeldingen van hyssop voor. De plant schijnt vooral vanwege haar

⁶ Archeobotanische database macrobotanische resten, Versie juli 2009, compleet ingevoerd tot en met 2005 en een deel van 2006.

geneeskrachtige werking bij keelklachten te zijn gebruikt. Hyssop komt echter ook voor in een recept voor hutspot met steur en venkel. De rekeningen van de Abdij Vorst (België) vermelden in het jaar 1500 de aankoop van “yspenzaet”, waarmee waarschijnlijk ook hyssop bedoeld wordt. Dodonaeus heeft een afbeelding van de hyssopplant opgenomen in zijn Cruijdeboeck uit 1554 (figuur 29).

Net zo bijzonder als hyssop bij archeobotanisch onderzoek in ons land blijken de zaden van duindoorn (*Hippophae rhamnoides*). De meeste vindplaatsen liggen net als Brielle nabij de (kalkrijke) duinen, waar de soort van nature ook het meest talrijk voorkomt. Ongetwijfeld werden de kenmerkende oranje bessen (figuur 30) gegeten, hoewel men destijds nog geen weet had van het hoge vitamine C-gehalte ervan. Wellicht kende men echter wel de heilzame werking van de vruchten tegen scheurbuik. Overigens vermeldt Dodonaeus de duindoorn wel, als *“tweede gheslacht van Rhamnus met wittachtighe bladerkens”*, maar geeft hij geen *“Cracht ende werckinghe”* op die een relatie zouden kunnen hebben met de bessen van de duindoorn. De middeleeuwse duindoornvondsten, allemaal op een of andere wijze gerelateerd aan beer of mest, zijn waarschijnlijk allemaal wel te relateren aan menselijke consumptie van de bessen. In Brielle zijn de Duindoornbessen aangetroffen in contexten uit het eind 14e-16e eeuw met een concentratie in de 15e eeuw (spoor 170).

Ook de pitten van vlier, die in alle vier de monsters in lage aantallen voorkomen, kunnen goed samenhangen met consumptie van de vlierbessen.

Wat betreft de granen en meelvruchten zijn voor de oudere periode gerst (*Hordeum*), rogge (*Secale cereale*), broodtarwe (*Triticum aestivum*) en boekweit (*Fagopyrum esculentum*) aangevoerd. Het gaat in alle gevallen om enkele resten, zodat het onderlinge belang van de verschillende soorten niet is vast te stellen. Boekweit wordt vaak gezien als het graan voor de armen en daarmee gekoppeld aan een lagere sociale status. Het blijkt echter dat ook in beerputten die rijk zijn aan exotische voedselgewassen, toch vaak boekweit voorkomt. Pas bij grote hoeveelheden boekweit en nauwelijks ‘echt’ graan zou er sprake kunnen zijn van een lage status.

In de twee beerputten uit de 15e - begin 16e eeuw komt verder nog hennep (*Cannabis sativa*) voor. Hoewel we dit gewas tegenwoordig met geestverruimende zaken associëren, werd hennep in het verleden vooral voor de vezels gekweekt, en werden de olierijke zaden ook wel gegeten. Dit laatste gebruik heeft het meest waarschijnlijk geleid tot de vondst van zaden in de beerputten. Uit de geschriften van Dodonaeus kunnen we afleiden, dat deze praktijk destijds onbekend was:

“Aen dopperste van den stelen tusschen die bladeren wassen ronde witte lanckachtighe bollekens diemen bellen nuempt/ niet anders wesende dan vele witgeele cleyne bladerkens tsamen in een ghedronghen. Tusschen den welcken dat saet verborghen wast dat plat es. Ende dese bellen als zy rijp sijn/ sijn seer sterck van ruecke/ ende wordt vergaert tot den ghebruyck van den bier brouwers/ die met desen bellen huer bier smaeckelijcker maken.”

IJzerhard (*Verbena officinalis*) is een tegenwoordig vrij zeldzame soort in Zuid-Limburg en Zeeland. Het is een typische stroomdalplant die in zijn verspreiding de grote rivieren volgt. IJzerhard is echter ook een plant met medicinale toepassingen. Dodonaeus noemt er verscheidene, zoals verzachting van pijn en tegen zweren in de mond. Er zijn negentien (post-) middeleeuwse vondsten

in RADAR bekend, waarvan diverse ver buiten het natuurlijke verspreidingsgebied. Het is dan ook waarschijnlijk dat IJzerhard vanwege medicinaal gebruik in veel van deze beerputten is beland, wellicht ook in die van Brielle.

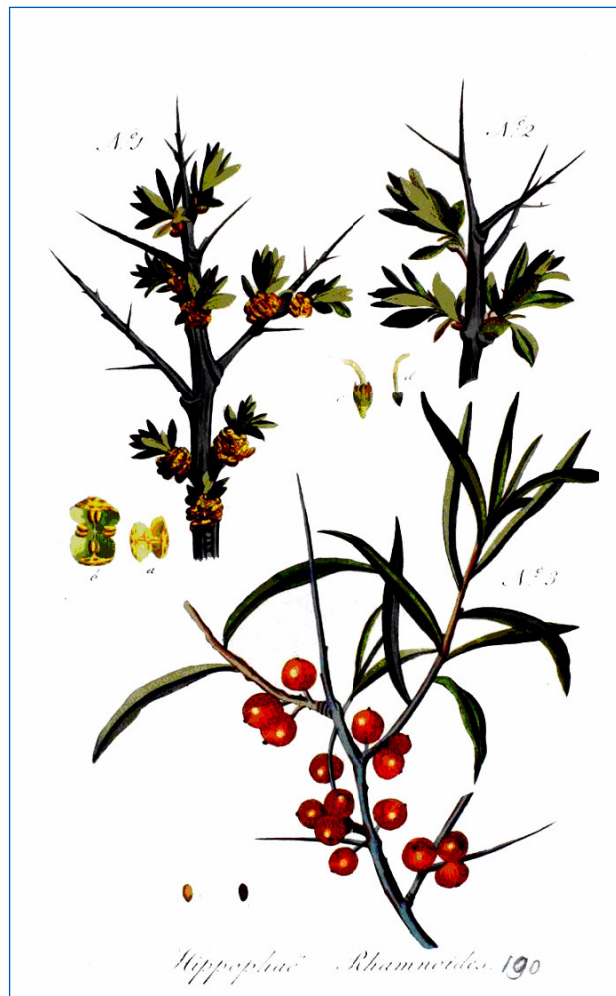
De laatste gebruiksplant in de beerbak met spoornummer 213/214 uit de tweede helft van de 15e eeuw is wouw (*Reseda luteola*). Dit gewas speelde geen rol in de voeding, maar wel in de nijverheid, zoals blijkt uit de volgende tekst van Dodonaeus: *“Aenghesien dat wouwe in der medecijnen niet ghebruyckt en wordt ende den ouders onbekent es/ zoo en kunnen wy van zijn werckinghe niet anders gheschrijven dan dattet den vervwers ghebruyckt wordt/ ende datmen daer mede dat laken geel en gruen vervwet.”* In ons land is wouw vanaf de Romeinse tijd aangetroffen. Het is aannemelijk dat het door de Romeinen in onze streken is ingevoerd. Een fraaie illustratie van het gebruik van wouw werd geleverd door Van Haaster & Van Bommel. In de vindplaats Gouda-Raam werden 17e-eeuwse verftonnen aangetroffen met zaden van wouw, epidermisresten (de buitenste cellaag van bladeren, stengels en wortels) van verfbrem en wortels van meekrap.

In de oudste context (M2) is een zaadje van kervel (*Anthriscus cerefolium*) aangetroffen. Van dit kruid bevinden zich 148 (post-) middeleeuwse vondsten in RADAR, maar 132 daarvan betreffen pollenvondsten, de overige zestien zijn zaden. Kervel wordt als bladgewas gegeten, maar behoudt ook nog de karakteristieke zoete smaak als het in bloei geschoten is. De smaak neemt echter sterk af als er zaden gevormd worden; over het algemeen zal men het dan ook daarvoor geoogst hebben. Omdat het een eenjarige plant is, zou men echter ook zaden hebben kunnen winnen voor nieuwe uitzaai. Ruwweg uit de tijd van deze beerput dateert het volgende recept met kervel uit De verstandige kock (Van Aengelen, 1667): *“Neemt kervel van de eerste snee ende die kleyngkerfft, 't sap wat uytgeduwt. Dan gemenght met boter, korenten, suycker, gestoten beschuyt, caneel en rooswater, met 6 of 8 eyeren. Dan in de korst geleyt en gebacken”.*

De hoeveelheid exotische voedselplanten, die met zekerheid NIET in de omgeving van Brielle verbouwd kunnen zijn, is opmerkelijk klein. Alleen de paradijskorrel hoort hiertoe, terwijl in andere beerputten uit de onderzochte perioden toch ook soorten als rijst, granaatappel en peper regelmatig gevonden worden en citrus, Spaanse peper/paprika en tomaat incidenteel. Vijgen en druiven kunnen hier wel gekweekt zijn, hoewel Dodonaeus voor eerstgenoemde opmerkt dat *“Die Vijgheboom wast overvloedich in Spaengien ende Italien/ Hier te lande wordt hy oock/ maer seer seldom ghevonden/ ende hy moet gheplant worden in werme plaetsen/ daer hy de sonne wel hebbe/ ende bescermt worden van den Noorden wint”.* Pitten van deze laatste twee genoemde vruchten zijn echter dermate talrijk in beerputonderzoek, dat ze moeilijk als een indicatie voor een hogere sociale status beschouwd kunnen worden, althans niet meer dan het bezit van een beerput op zich. Het zeer spaarzame voorkomen van 'echte' exoten mag wel opgevat worden als een aanwijzing voor een niet al te hoge sociale status van de vroegere bewoners van de Coppelstockstraat. De twee eerder onderzochte beerputmonsters van de BOOR-opgraving aan de Coppelstockstraat uit de 15e eeuw hebben evenmin exotische voedselgewassen opgeleverd (Carmiggelt & Burnier, 2004). Wel zijn hierin resten aangetroffen van walnoot (*Juglans regia*) en maanzaad (*Papaver somniferum*) die nu niet zijn gevonden. Die twee monsters waren met twaalf en zestien soorten gebruiksplanten (plus erwt/tuinboon en kervel waarvan uitsluitend stuifmeel was aangetroffen) armer dan de vier thans onderzochte monsters.

Figuur 29. Tekening van hyssop (*Hyssopus officinalis*) in het Cruijdeboeck van Dodonaeus (*Dodonaeus*, 1554).

Figuur 30. Tekening van duindoorn (*Hippophae rhamnoides*) in de Flora Batava, deel II uit 1807.

Wilde planten

Bij de aangetroffen wilde planten is oeverkruid (*Littorella uniflora*) een opmerkelijke vondst. Het is een plantensoort die onder andere thuishoort in duinmeertjes. In RADAR zijn negentien vondsten opgenomen, waarvan zes laat-middeleeuws of jonger zijn. Vier hiervan zijn afkomstig van het Brabantse Riel, waar de plant ongetwijfeld in vennen gegroeid zal hebben. In de omgeving van Brielle zullen in de onderzochte perioden een of meer voedselarme, dus schone duinmeertjes hebben gelegen. Ook tandjesgras (*Danthonia decumbens*) en diverse andere soorten uit de categorie 'heide en veenplanten' kunnen daaruit afkomstig zijn. Wellicht werden deze benut voor drinkwater voor mens of vee, waardoor de zaden van oeverkruid in de stad beland kunnen zijn. Dwergbies (*Isolepis setacea*) groeit op venige of lemige zandgrond, en kwam waarschijnlijk eveneens in de (venige) duinvalleien voor.

Een grote groep planten is afkomstig van zomergraanakkers en/of tuinen. Zij zullen, evenals de wintergraanakkeronkruiden met graan of andere voedselproducten, via het menselijke spijsverteringsstelsel, in de beerput geraakt zijn. Soms worden bij de akkeronkruiden geen inheemse soorten zoals vinkenzaad (*Neslia paniculata*) aangetroffen, die overduidelijk aangeven dat het

om geïmporteerd graan gaat. Ook typische lösσονkruiden zouden kunnen wijzen op aanvoer van elders. Dergelijke soorten zijn in Brielle echter niet gevonden. Alle aangetroffen soorten kunnen goed afkomstig zijn van in de nabijheid van de stad gelegen akkers op niet al te rijke (zandige?) grond.

De tredplanten zijn, zoals de naam al aangeeft, afkomstig van veelbetreden plaatsen in en rond de huizen. De overblijvende ruderalen groeien juist vooral op plaatsen waar geen intensieve betreding is, wat ook vlak bij gebouwen en in vergeten hoekjes op de erven kan zijn geweest.

De volgende opvallende plantengroep is die van heide en venen. Zowel struik- als dophei werden in het verleden vaak gebruikt om boenders en bezems van te maken. Mogelijk dat de blaadjes en twijgen via die weg in de nederzetting en de beerput zijn beland. Veenmosblaadjes komen in de drie vroegere contexten voor (voornamelijk 15e eeuw). Er is door archeobotanici wel gesuggereerd dat men destijds veenmos als alternatief gebruikte voor ons toiletpapier. In oude kruidenboeken is daar echter niets over te vinden, wel dat het gebruikt werd bij de verzorging van wonden. In de 16e-17e eeuwse context ontbreken de veenmosblaadjes.

5.4 Ruimtelijke verspreiding van de vondsten

De meeste aardewerkscherven zijn afkomstig uit put 1 en met name uit de beerputten die daar zijn aangetroffen (450). Het zelfde geldt voor de botresten (93). De andere belangrijke vondstcontext betreft de ophogingslagen (0 - 1,1 m -Mv). In put 1 zijn 128 scherven uit de verschillende ophogingslagen verzameld. Over het algemeen zijn de ophogingslagen niet erg vondstrijk. De oudste ophogingslaag uit de Late Middeleeuwen heeft 74 stuks aardewerk opgeleverd. Uit de jongere ophogingslagen (NTA-B) zijn 54 scherven verzameld. Uit put 2 zijn vondsten verzameld met name uit de bovenste bodemlaag en in de top van verschillende putvullingen uit de Nieuwe tijd (50). Bij de ontgraving van de kapelvloer (put 4) zijn scherven uit de ophogingslaag verzameld (12). Uit put 3 zijn aardewerkscherven aangetroffen in diverse afvalkuilen uit de Nieuwe tijd (48). De oudste scherven (14e eeuw) zijn afkomstig uit put 1, uit het centrale deel van het plangebied (centrale tonput en kan/aspot, zie boven).

In de verspreiding van de metalen en houten vondsten zijn geen opvallende concentraties waargenomen. Het leer is voornamelijk afkomstig uit de grote centrale beerput (spoor 75/67) in put 1.

5.5 Conclusie vondsten

Het materiaal uit vijf beer- en tonputten, en twee aspotjes is onderzocht met het doel inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling in de tijd (14e/17e eeuw) en in de ruimte tussen de verschillende beerputten in termen van voedsel-economie, economische en sociale ontwikkeling of functie.

Aardewerk

Gelet op de vondsten moet de onderzoekslocatie voor het midden van de 14e eeuw bewoond zijn geraakt. Vanaf dat moment is er tot op de dag van vandaag sprake geweest van een continue bewoning. Het lijkt erop dat de bewoners zich door de gehele bewoningsgeschiedenis heen in financieel opzicht weinig konden veroorloven. Op de tafel van de vroegste bewoner van deze locatie prijkte een fraaie, doch eigenlijk weinig modieuze aardewerken schenkan. Iets later in de tijd

is het totaal ontbreken van glas een opvallend gegeven. Glas ontbrak vanaf de latere 15e eeuw op geen enkele tafel van de stedelijke middenklasse en de overige meer bemiddelde inwoners van de stad. Ook het ontbreken van importen, die elders in de havenstad Brielle wel met enige regelmaat tevoorschijn zijn gekomen, vormt een (bescheiden) aanwijzing. Een laatste aanwijzing zijn de aspotten uit de vroegmoderne tijd.

Enkele vondsten (bijlage 5, cat. 2-5) wijzen erop dat Brielle logischerwijs vooral op de zuidelijke streken van de Nederlanden georiënteerd moet zijn geweest.

Bot

Het merendeel van de zoogdierresten is van vleesleveranciers. Rond is daarvan het best vertegenwoordigd, gevolgd door schaap/geit en varken. In de 15e eeuw stond konijn mogelijk ook het menu.

Het visaanbod lijkt door de eeuwen heen niet veranderd, hoewel het aandeel vis in de 14e-(15e) eeuw groter is dan 15e-16e eeuw. Hetzelfde geldt voor het soortenspectrum van de vogels, maar hier lijkt echter het aandeel gevogelte in de 17e/18e eeuw af te nemen. De verschillen tussen de structuren van verschillende dateringen verschaffen geen tot weinig inzicht in de economische en sociale ontwikkelingen in ruimte en tijd. Ook de botresten uit de aspotjes verschaffen geen extra informatie.

Botanische macroresten

De aangetroffen soorten zijn vrijwel allemaal heel gebruikelijk voorkomende soorten vanaf de 10e eeuw of vaak nog eerder.

Hout kan door middel van dendrochronologisch onderzoek absolute dateringsinformatie opleveren, met name in geval van eikenhout en naaldhout. Het aangetroffen eikenhout bleek echter in geen enkel geval spinthout te bezitten, waardoor een dendro-datering niet de maximaal mogelijke nauwkeurigheid kan opleveren.

Er is slechts één exotisch importgewas gevonden in de vorm van paradijskorrel in monster M6 (beerbak, spoor 213/214 uit de 2e helft van de 15e begin 16e eeuw). Eveneens in dit monster is hyssop aangetroffen. Weliswaar is dit gewas goed in onze streken te kweken, maar van nature komt het hier niet voor. Het herkomstgebied is rond de Middellandse Zee. In de archeobotanische database RADAR zijn slechts zes eerdere vondsten van hyssop opgenomen. Ook de zonder meer inheemse duindoorn blijkt slechts zes maal gevonden bij eerder archeobotanisch onderzoek in ons land. Daar zijn met de beerputten van Brielle in een keer drie extra monsters bijgekomen.

Het ontbreken van exotische gewassen zoals peper, rijst en granaatappel kan als een aanwijzing worden gezien voor een niet al te hoge sociale status van de vroegere bewoners van de Brielse Coppelstockstraat. Wellicht hangt dit samen met een sobere leefwijze en het toelagen op verzorgingsactiviteiten van de begijnen.

In één van de monsters is een zaad van de verplant wouw aangetroffen. Bij de vondst van meerdere soorten verplanten, of grote aantallen zaden, kan met recht aan ambachtelijk verven van textiel of huiden gedacht worden.

Het onderzoek van botanische macroresten heeft een gemiddeld aantal gebruiksplanten opgeleverd voor de periode waaruit de monsters stammen. De algemene tendens dat naarmate beerputten jonger zijn, ze ook meer soorten voedsel- en overige gebruiksplanten bevatten, gaat echter in dit geval niet op. Mogelijk spelen niet geheel optimale conserveringsomstandigheden hierbij een rol, want in slechts één van de vier monsters zijn de zeer fragiele zemelen van granen aangetroffen.

De meeste aangetroffen soorten voedselplanten zijn algemeen te noemen en van inheemse herkomst. Exotische importen als peper, rijst, Spaanse peper/paprika en granaatappel ontbreken, alleen de West-Afrikaanse paradijskorrel is aangetroffen in monster M6. De put was in gebruik vanaf de 15e eeuw tot in het begin van de 16e eeuw. In de 15e eeuw was paradijskorrel nog wel een luxeproduct.

De meeste aangetroffen wilde planten zijn akkeronkruiden, die met het graan zullen zijn meegegeven. Oeverkruid is een bijzondere vondst die wijst op de aanwezigheid van duinvalleien met schoon water. IJzerhard kan van nature in de omgeving gegroeid hebben langs de Maas, maar waarschijnlijk zijn de zaden ervan in twee van de onderzochte monsters geraakt doordat ze medicinaal gebruikt werden. Voor deze en veel van de andere aangetroffen kruiden en specerijen noemt de 16e-eeuwse botanicus Dodonaeus een veelheid aan toepassingen tegen alle mogelijke kwalen. In combinatie met de aangetroffen resten van vlier, hyssop en duindoorn (allemaal aangetroffen in de 15e-16e eeuwse contexten) is de vondst van ijzerhard een aanwijzing dat op deze locatie verzorging van zieken plaatsvond (functie Vrouwenhof/Begijnhof). Ook de aanwezigheid van veenmosblaadjes die gebruikt werden bij de verzorging van wonden, wijst in deze richting.

Hout

Door middel van het houtonderzoek is voor de 15e en 16e eeuw het gebruik van eik, buxus, wilg, hazelaar, den en zilverspar aangetoond. De twee stukken die in de 18e eeuw gedateerd konden worden zijn van beuk en liguster. Tussen het overige hout, zonder scherpe datering, zit ook els, fijnspar/lariks.

De meeste soorten zijn inheems. Uitzonderingen hierop zijn de buxus en de naaldhoutsoorten. Buxushout is in de Romeinse tijd in Nederland geïntroduceerd. Buxus werd ook aangeplant, maar groeit in de Nederlanden niet uit tot bomen zoals in het Middellandse-Zeegebied: het blijven struiken. Daarom werd buxushout ook veel geïmporteerd. In uitvoerregisters van Bordeaux wordt vermeld dat er buxushout naar Amsterdam werd vervoerd voor de messenproductie. Het naaldhout kan afkomstig zijn uit Midden- en/of Noord-Europa. Grove den wordt vanaf de 16e eeuw in Nederland aangeplant, zilverspar, fijnspar en lariks vanaf de 18e eeuw.

Eik en de naaldhoutsoorten leveren kwalitatief goed constructiehout. Beukenhout wordt voornamelijk gebruikt voor meubels en voor draaiwerk. Het hout van wilg, els en hazelaar is niet erg sterk of duurzaam. Het werd in het verleden echter veelvuldig gebruikt omdat het algemeen beschikbaar was. Bovendien kon het aanbod van lange rechte staken van deze soorten door beheer gemakkelijk hoog worden gehouden.

Aan voorwerpen zijn een buxushouten mesheft, een eikenhouten rechthoek met een gat en een beukenhouten bakje gevonden. Buxus werd veel gebruikt voor het vervaardigen van mesheften, omdat het hout hard is en niet splintert. Beukenhout kan goed op de draaibank worden bewerkt. Het eikenhouten fragment is mogelijk een constructieonderdeel geweest, waarvoor een sterke, duurzame houtsoort nodig was. Een andere mogelijkheid is dat er een stuk eikenhout secundair is gebruikt.

De takken van liguster en buxus zijn aanwijzingen voor de begroeiing van de binnenplaats.

Op het onderzochte hout zijn bewerkingsporen van zaag, bijl, boor en mogelijk een guts zichtbaar. Ook andere gereedschappen kunnen zijn gebruikt, maar hier zijn geen aanwijzingen voor gevonden.

6 Interpretatie van de vindplaats

Het plangebied is in de 14e eeuw in gebruik genomen. De oudste sporen in het plangebied stammen uit het 14e eeuw (kaartbijlage 3). Verbeteringen van de Maarlandse haven in de 14e eeuw hebben de ontwikkeling van dit deel van de stad, waar het plangebied ligt, beïnvloed. Vanaf die tijd (eind 14e eeuw) werd de Kerkstraat aangelegd, waaraan het plangebied in het westen grenst. In een archiefstuk uit 1397 is sprake van twee huizen met erven aan de Kerkstraat (Van der Gouw, 1986). Het is echter niet duidelijk of deze refereren aan de aangetroffen bewoningssporen in het plangebied.

Uit deze tijd stammen de oudst aangetroffen resten in het plangebied. Blijkbaar heeft toen in het centrale deel van het plangebied bebouwing gestaan. Een tonput, een kan die als aspot gebruikt is en die vermoedelijk onder een huisvloer was ingegraven, en enkele uitbraaksleuven getuigen hiervan. Ook is een fundering aangetroffen van een gebouw dat langs de Coppelstockstraat heeft gestaan. De informatie over deze vroegste bewoning in het plangebied is zeer schaars en de sporen zijn mogelijk verstoord door later gebruik van het plangebied de 15e en volgende eeuwen. In de 15e eeuw (1456) is een particuliere liefdadigheidsinstelling opgericht in (de directe omgeving van) het plangebied (Vrouwenhof). Of het ook gelijk om het met *baginarium* aangeduide instelling op de kaart van Jacob van Deventer gaat, is onduidelijk. Volgens de bronnen (o.a. Klok, 1980) namen de begijnen hun intrek in een reeds bestaande instelling in 1541. De kapel, die nog in het plangebied staat, is gebouwd in de 15e eeuw (een eeuw eerder). In put 4 zijn de funderingsresten van het altaar aangetroffen (figuur 22). Uit die tijd (15e eeuw) zijn in de afvalputten aanwijzingen aangetroffen voor enige welvaart, vergeleken bij de periode daarna. In de beerputten uit deze periode zijn sporen van paradijskorrel aangetroffen: een voor de 15e eeuw luxeproduct. Daarnaast zijn naast de resten van vis ook meer vogelbotten en botmateriaal afkomstig van rund en schaap aangetroffen.

Enkele (ton)putten en muren met een noordwest-zuidoostelijke oriëntatie hebben in deze periode hier gestaan (kaartbijlage 2b). De bescheiden welvaart in deze periode is goed te verklaren wanneer men weet dat in de 15e eeuw het begunstigen van de liefdadigheidsorganisaties in de stad door de adel gebeurde, terwijl zieken- en armenzorg vanaf de 16e eeuw door de burgers werd gefinancierd (Klok, 1980). Vermeldenswaardig is de aanwezigheid van verschillende plantensoorten die geassocieerd worden met ziekenverzorging in de afval uit de 15e eeuw. Zaden van hyssop, duindoorn, ijzerhard en vlier (deze planten staan bekend om hun medicinale werking) en veenmosblaadjes wijzen in de richting van een zorginstantie op deze locatie. Veenmos werd gebruikt om wonden mee te verbinden. Nog een opmerkelijk bewijs uit de 15e eeuw die het verblijf van zieken/armen suggereert, is het aangetroffen paar schoenen, waarvan één aangepast lijkt aan een afwijkende voetvorm (zie paragraaf 5.2.2: Leer).

In 1541 nemen de begijnen van het Vrouwenhuis aan het Maarland hun intrek in het hof aan de Vrouwenhoflaan (plangebied). Dit vrouwenhof bestond toen al een eeuw. Het specialistisch onderzoek wijst uit dat de bewoners in de 16e eeuw niet welgesteld waren (geen importaadewerk, geen glas, geen uitheemse soorten planten en dieren die op het menu stonden). Rond 1558 lijkt het

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

plangebied en ook het gebied ten oosten van de kapel onbebouwd. De bebouwing van het Vrouwenhof/Begijnhof is toen waarschijnlijk al afgebroken. Dat blijkt uit de plattegrond van Jacob van Deventer (figuur 2). Dit zou goed kunnen samenhangen met de inname van Brielle door de watergeuzen in 1572. Vlak daarna zouden de pandjes langs de Coppelstockstraat en de Kerkstraat gebouwd moeten zijn (figuur 3). De oude funderingen (o.a. sporen 9, 106, 118 en 137; kaartbijlage 3: fase 2) uit de 15e eeuw, die waarschijnlijk nog deels aan het maaiveld lagen, zijn gedeeltelijk gebruikt bij de aanleg van de kleine 16e-eeuwse pandjes, zoals die ook op de kadastrale minuut uit de 19e eeuw zijn afgebeeld (figuur 3). De centrale oude tonput (spoor 75) is in de 16e eeuw uitgebreid met een bakstenen kraag en diende als afvalput voor de burgerwoningen. Ook zijn verschillende andere putten en (bij)gebouwen bijgekomen (kaartbijlage 3: fase 3).

Toch is in de 18e eeuw weer sprake van een 'hof'. Op een kaart uit 1743 is het Vrouwenhof afgebeeld (figuur 31). De kapel is zichtbaar, net als een aantal gebouwen ten oosten daarvan (buiten het plangebied).

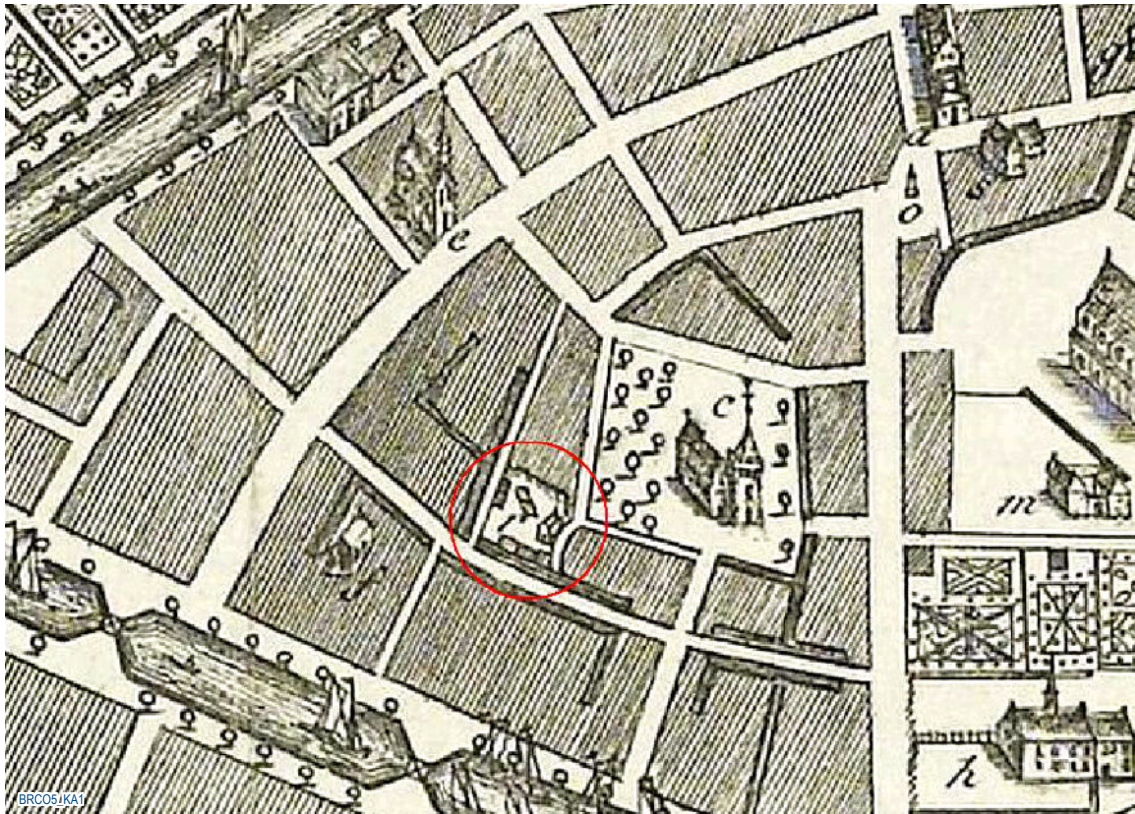
In de 19e eeuw zijn verschillende uitbouwen aan de 15e-eeuwse kapel toegevoegd (kaartbijlage 1, put 2). Ook zijn diverse beer- en/of waterputten aangelegd ten zuiden van de kapel. Deze konden door de beperkte diepte van het onderzoek niet nader onderzocht worden.

Aan de overkant van de Coppelstockstraat (put 3) zijn in deze periode afval- en puinkuilen gegraven. Dit deel van het plangebied is altijd al onbebouwd geweest.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

Het onderzoek heeft informatie opgeleverd over de bewoningsgeschiedenis van het plangebied. Duidelijk is geworden dat het plangebied reeds in de 14e eeuw in gebruik was als woonlocatie. In de 15e eeuw is hier het Vrouwenhof/Begijnhof gesticht. Of de hoofdbebouwing van het hof (de woonvertrekken of andere gemeenschappelijke gebouwen) in het plangebied hebben gestaan is niet heel duidelijk, maar wel aannemelijk. Er heeft vanaf de 15e eeuw wel substantiële bebouwing in het plangebied gestaan, dat in de 16e eeuw is afgebroken of gesneuveld bij de inname van Brielle door de watergeuzen en de eraan gerelateerde Beeldenstorm. Ook gezien indirecte aanwijzingen uit het afval dat in de 15e-eeuwse beerputten is gedumpt, is het plausibel dat het om vertrekken van het Vrouwen- of Begijnhof gaat. Aan het einde van de 16e eeuw zijn burgerwoningen gebouwd langs de Coppelstockstraat en de Kerkstraat gebruikmakend van de oude funderingen van de 15e-eeuwse gebouwen. Dat waren armoedige gezinswoningen, die waarschijnlijk buiten de invloedssfeer lagen van het in die tijd ten oosten van de kapel gelegen Vrouwenhof, zoals afgebeeld op de kaart van Tirion uit 1743 (figuur 31).

Figuur 31. Globale ligging van het plangebied op de kaart van Isaak Tirion uit 1743 (www.streekarchiefvpt.nl).

Op de specifieke onderzoeksvragen in het PvE kunnen de volgende antwoorden worden gegeven:

Opgraving met beperkingen:

1. *Wat is de aard, locatie, datering, diepte (t.o.v. Mv) en/of hoogteligging (t.o.v. NAP) van de aangetroffen archeologische resten?*

Aard

Tijdens de opgraving met beperkingen zijn bebouwingsresten in de vorm van funderingen (60), vloeren (25), uitbraaksleuven (15), beerputten en -bakken (11), kuilen (3), houten palen en planken (35) en ophogingslagen aangetroffen.

De funderingen betreffen muren behorend bij vijf panden die op de kadastrale minuut uit 1820 staan afgebeeld alsmede een aantal funderingen dat daar niet aan te koppelen is. Deze woningen zijn, ook gezien het formaat van de bakstenen en de relatie met ophogingslagen en aangetroffen keramiek (kaartbijlage 3: fase 3), gebouwd aan het einde van de 16e eeuw. Bij de bouw is ook gebruik gemaakt van oudere ter plekke aanwezige funderingen die in de 15e eeuw worden gedateerd. De funderingen die niet te koppelen zijn aan huizen afgebeeld op de kadastrale minuut uit 1820 betreffen funderingen van tuinmuren en erfscheidingen alsmede resten van bijgebouwen van na 1820. Een aantal funderingsresten en uitbraaksleuven hebben een andere oriëntatie en/of kunnen niet in verband gebracht worden met de erboven liggende structuren. Deze worden in de 14e eeuw gedateerd (kaartbijlage 3: fase 1). Het betreft structuren (met name uitbraaksleuven) in rode bakstenen met een dikte van 6/6,5 cm.

De vloeren van de panden zijn plaatselijk tot 4 keer toe vernieuwd, waarbij steeds een brandlaag of een laag grond met houtskool en puinfragmenten tussen de vloerniveaus aanwezig is. Vaak is er een laag schoon zand opgebracht waarop de nieuwe (tegel)vloer is aangelegd.

Alle muren zijn gefundeerd direct op de ophogingslaag en soms op een puinlaag.

Op basis van de baksteenformaten zijn drie typen metselwerk te onderscheiden. Een aantal funderingen bestaat uitsluitend uit rode steentjes van 23/24 x 10,5 x 6/6,5 cm, andere funderingen bestaan uit een mix van rode en gele steentjes of alleen gele/oranje steentjes met afmetingen van 19/20,5 x 9,5/10 x 4,5/5 cm. Een kleine groep funderingen is gemetseld uitsluitend in gele steentjes (16 x 7 x 4 cm). In het bouwhistorisch rapport over de ernaast gelegen 15e-eeuwse kapel worden muren met steenformaat 19/20,5 x 9,5/10 x 4,5/5 in de 15e eeuw gedateerd, terwijl onderdelen van de kapel gemetseld in steenformaat 16 x 7 x 4 in de 16e-17e eeuw of later gedateerd worden (Bloemink & Hemmes, 2006). De aangetroffen funderingen in rode steentjes met een dikte van meer dan 5,5 cm stammen mogelijk uit de 14e en 15e eeuw. Deze datering komt deels overeen met de niet ver hiervandaan aangetroffen huizen tijdens een opgraving in 2004 uitgevoerd door BOOR (Carmiggelt & Burnier, 2004). Aan de Kerkstraat zijn toen enkele funderingsresten in rode steentjes met een dikte van 6 cm aangetroffen die in het tweede kwart van de 15e eeuw worden gedateerd.

De oudste funderingsresten (met name uitbraaksleuven) stammen uit de 14e eeuw. Hoewel de bakstenen dezelfde afmetingen hebben als bakstenen uit de 15e-eeuwse structuren zijn deze ouder op basis van o.a. superpositie en indirecte aanwijzingen zoals de aangetroffen 14e-eeuwse kan (aspot) en aanwezigheid van 14e-eeuws materiaal in de oudste tonput.

De jongste groep bebouwingsresten houdt verband met de 5 panden uit het einde van de 16e eeuw die ook afgebeeld zijn op de kadastrale minuut uit 1820. De panden waren klein en hun eigenaren waren vermoedelijk niet welgesteld. Over één van de 5 pandeneigenaren geven de OAT van de kadastrale minuut meer informatie: het gaat om een bouwman. Bij de rest van de eigenaren staat geen beroep vermeld. Volgens de OAT behoorden 2 van de 5 huizen aan deze bouwman en ook het enige huis met een erf. Dat wil zeggen dat de hele ruimte achter de huisjes (erf) aan 1 eigenaar toebehoorde. Of dat in de praktijk ook zo was, is niet aannemelijk, gezien de aangetroffen muren die verschillende ruimtes op het erf begrenzen. Ook zijn er 11 beer- en afvalputten op het erf aangetroffen die waarschijnlijk bij de verschillende panden hoorden. Hoewel er veel palen zijn aangetroffen, is daar geen duidelijke structuur in te onderscheiden. Het betreft uitsluitend kleine paaltjes (diameter 3 tot 8 cm) en dus geen funderingspalen of palen van houten huizen. Het gaat waarschijnlijk om paaltjes die met tuinscheidingen in de vorm van hekwerken samenhangen.

Locatie

De oudste bebouwingsresten (14e eeuw) concentreren zich in het centrale deel van put 1 en in het noordoosten van put 1 (langs de Coppelstockstraat).

De tweede fase van bebouwingsresten (15e eeuw) betreft (sporen van) twee min of meer parallelle noord-zuid georiënteerde muren in het centrale deel van put 1, evenwijdig aan de kapel. De meeste funderingsresten stammen uit de Nieuwe tijd (vanaf het eind van de 16e eeuw) en concentreren zich net als bijna alle vloerresten in een strook van circa 4 m langs de Kerstraat en de Coppelstockstraat (dus in de zuidwestelijke hoek van het terrein). De beerputten en houten palen bevinden zich voornamelijk in het centrale deel en noordoostelijke deel van het terrein. De ophogingslagen zijn over het hele terrein aanwezig.

Datering

Alle bebouwingsresten en achtererfstructuren dateren uit de periode 14e-18e eeuw. De bebouwingsresten kunnen als volgt worden gefaseerd.

Fase 1: 14e eeuw

1 fundering, enkele uitbraaksleuven, 1 tonput en een kan die in gebruik was als aspot (kaart-bijlage 3: fase 1) stammen uit de eerste bewoningsfase. De kan is met zekerheid in de 14e eeuw te dateren. De aanwezigheid van een ingegraven kan/aspot getuigt van de ligging van een huis op deze locatie. De als oudste aangemerkte bebouwingsresten (fundering en uitbraaksleuven) worden deels doorsneden door de 15e-eeuwse funderingen en zijn gemetseld in (fundering) of bevatten (uitbraaksleuven) rode bakstenen met afmetingen 23/24 x 10/12 x 6 cm. De houten tonput bevat keramiekscherven uit de 14 eeuw (bijlage 4).

Fase 2: 15e eeuw

2 parallellopende noord-zuid georiënteerde funderingsresten en een uitbraaksleuf met dezelfde oriëntatie zijn overgebleven van de bebouwing uit de 15e eeuw in het plangebied. Er zijn ook 2 tonputten, 1 houten afvalbak, 2 aspotten en 1 vloerrestant uit deze periode aangetroffen. De ligging van deze resten is nog steeds vrij centraal in het plangebied (put 1).

Fase 3: eind 16e eeuw en later

Aan het einde van de 16e eeuw zijn de stroken langs de Coppelstockstraat en de Kerkstraat bebouwd. Deze situatie is ook zichtbaar op de kadastrale minuut uit 1820. Van deze bebouwing zijn talrijke resten gedocumenteerd. Het centrale deel van het plangebied was in die tijd in gebruik als erf. Er stonden afvalputten en -bakken en erfscheidingen (muren en hekken) op de verschillende erven.

De ophogingslagen lijken niet ouder te zijn dan de 14e eeuw. Een enkele kuil/beerbak stamt uit de 18e eeuw.

Diepte/hoogteligging

De top van de funderingen bevindt zich vanaf 10 cm -Mv (0,76 m -NAP). Op de maximale graafdiepte (1,1 m -Mv/1,76 m -NAP) was nog de top van enkele archeologische sporen zichtbaar, voornamelijk uitbraaksleuven/tonputten en ophogingslagen uit de 14e eeuw.

2. *Wat kan op basis van het onderzoek gezegd worden over de rol van de stad Brielle in de regio?*

Het plangebied is gelegen in de vroegere Maarland, in oorsprong een vissersdorpje dat net als de kern van Brielle (het vroegere Den Bril) gelegen was aan de oostelijke dijk van de polder Groot Oosterland. In de loop van de 13e eeuw ontwikkelde Brielle zich uit deze twee kernen tot een belangrijke handelsstad. Het belang van de Brielse internationale handel in de Late Middeleeuwen blijkt uit het feit dat de naam Brielle herhaaldelijk opduikt in officiële stukken opgesteld naar aanleiding van handelsconflicten, verbeurdverklaringen, zeeroverij en andere moeilijkheden met de Hanzesteden in Duitsland en Denemarken (Klok, 1980). Deze belangrijke handelspositie van Brielle wordt niet weerspiegeld in de aardewerkvondsten uit het plangebied. Dit houdt vermoedelijk verband met de bescheiden, sobere leefstijl en sociale context van de bewoners (zorginstelling: vrouwenhof/begijnhof). Wel zijn er aanwijzingen voor enkele exotische importgewassen gevonden in de vorm van paradijskorrel in een monster in een beerbak uit de 15e eeuw (spoor 213/214, M6). In dit monster is ook hyssop aangetroffen. Weliswaar is dit gewas goed in onze streken te kweken, maar van nature komt het hier niet voor. Het herkomstgebied is rond de Middellandse Zee.

In 1473 werd de Goote definitief ingepolderd. Dat was een ingrijpende wijziging voor de stad, aangezien de binnendoorroute naar het Haringvliet op deze manier wegviel. Brielle werd afhankelijk van de Maas als vaarroute, en juist deze rivier kreeg in toenemende mate te maken met verzanding. De bereikbaarheid van Brielle nam langzamerhand af, waardoor de aantrekkelijkheid voor handelaren steeds kleiner werd. Brielle was op dat moment niet de enige stad die kampte met een verzwakte positie, andere Hollandse steden vochten eveneens voor het behoud van hun handelseconomie. In 1520 leidde dat zelfs tot een gewapend conflict tussen Dordrecht en Brielle. De analyse van botanische en zoölogische resten heeft enige informatie opgeleverd met betrekking tot de economische rol van Brielle in de regio.

Het ontbreken van populaire exotische gewassen zoals peper, rijst en granaatappel vanaf de 16e eeuw kan als een aanwijzing worden gezien voor een niet al te hoge sociale status van de

vroegere bewoners van de Brielse Coppelstockstraat. Wellicht hangt dit samen met de afnemende economische betekenis van Brielle vanaf de 16e eeuw. Het archeozoologisch onderzoek heeft geen bijzondere (exotische) diersoorten opgeleverd.

Op basis van specialistisch aardewerkonderzoek is geconcludeerd dat de bewoners van het plangebied zich door de gehele bewoningsgeschiedenis heen in financieel opzicht weinig konden veroorloven. Op de tafel van de vroegste bewoner van deze locatie prijkte een fraaie, doch eigenlijk weinig modieuze aardewerken schenkan. Iets later in de tijd is het totaal ontbreken van glas een opvallend gegeven. Glas ontbrak vanaf de latere 15e eeuw op geen enkele tafel van de stedelijke middenklasse en de overige meer bemiddelde inwoners van de stad. Ook het ontbreken van importen, die elders in de havenstad Brielle wel met enige regelmaat tevoorschijn zijn gekomen, vormt een (bescheiden) aanwijzing. Een laatste aanwijzing zijn de aspotten uit de vroegmoderne tijd.

Enkele vondsten (bijlage 5, cat. 2-5) wijzen erop dat Brielle vooral op de zuidelijke streken van de Nederlanden georiënteerd moet zijn geweest.

Hoewel Brielle veel kloosters en kerken telde, levert dit onderzoek weinig basis voor het doen van uitspraken over het belang van Brielle als kerkelijk/geestelijk centrum. Het begijnhof, grenzend aan het plangebied was relatief klein. Deze locatie gaf trouwens pas vanaf het midden van de 16e eeuw onderdak aan de begijnen. In oorsprong ging het om een particuliere liefdadigheidsinstelling (Vrouwenhof) uit de 15e eeuw, waar de begijnen hun intrek namen in 1541. Mogelijk behoren de aangetroffen bebouwingsresten uit de 15e eeuw (kaart-bijlage 3; fase 2) wel tot het Vrouwenhof. In de resultaten van het macrobotanisch onderzoek valt op dat er veel geneeskrachtige planten in de 15e-eeuwse contexten zijn aangetroffen. In combinatie met veenmosresten, die in die tijd als verband voor wonden gebruikt werd, vormen deze vondsten een aanwijzing voor de ligging van een liefdadigheids/verzorgingsinstantie op deze locatie. De opgegraven woonhuisjes uit de 16e eeuw en later maakten geen deel uit van het begijnhof (zie ook resultaten bouwhistorisch onderzoek). In de 16e eeuw ging het om vrij armoedige, kleine woningen. Ook de aangetroffen mobilia geven de indruk van een lage levensstandaard van de bewoners van het plangebied. Er dient wel opgemerkt te worden dat materiële welstand geen goede indicator is voor geestelijk belang en invloedrijkheid. De begijnen waren namelijk vrouwen die kozen voor een vroom en kuis leven (lekenzusters, die voor de armen en zieken zorgden). Het is heel goed mogelijk dat de begijnen wel aanzien in de stad genoten. Bij een beschaafde stad met een belangrijke regionale positie hoort uiteraard ook een goede opvang voor zieken, armen en ouderen. Het waren in de 16e eeuw ook de burgers van de stad die de begijnen in hun stad begunstigden (daarvóór was dat de adel), dus indirect is de aanwezigheid van een begijnhof in een stad in de 16e eeuw eerder een aanwijzing voor algemene beschaving van de gewone burgers dan voor de aanwezigheid van een welvarende elite. Vanaf het midden van de 16e eeuw, na de inname van Brielle door de watergeuzen (1572) die in het bredere, internationale kader paste van de beeldenstorm en Reformatie, is het belang van dergelijke katholieke instanties uiteraard verdwenen.

3. *Wat kan gezegd worden over de positie van het plangebied binnen de ruimtelijke ontwikkeling van de stad Brielle?*

De oostelijke dijk van de polder Groot Oosterland, waar de twee kernen van Brielle aan gelegen waren, is nog herkenbaar in het tracé van de huidige Voorstraat-Nobelstraat. In de loop van de 13e eeuw ontwikkelde Brielle zich voorspoedig. De twee nederzettingen (Maarland en Den Briel) groeiden uit tot één belangrijke handelsstad. Het belang van de handel is ook af te lezen aan de aanleg van de haven van Maarland rond 1400. In die periode kwam de middeleeuwse stadsstructuur tot stand die ook nog herkenbaar is op de kadastrale minuut uit 1820. De oudste bebouwing van Maarland ontstond aan de westzijde van de dijk en vanaf 1400 aan weerszijden van de Maarlandse haven. De achtererven van de diepe op de dijk gerichte percelen bleven lang leeg, net als het achterland, waar het plangebied zich bevindt. In dit lager gelegen polderland verrees de Maarlandse kerk (Sint Pieterskerk). In de 14e eeuw was al sprake van bebouwing langs de Kerkstraat (de westelijke grens van het plangebied). In een Cohier uit de eerste helft van de 16e eeuw staat vermeld dat de Coppelstockstraat in deze periode niet bebouwd is (Carmiggelt & Burnier, 2004). Er is sprake van bebouwing langs de Kerkstraat vanaf het einde van de 14e eeuw. In 1548 heeft in Maarland een brand gewoed, waarbij huizen in (de omgeving van) het plangebied deels verwoest zijn. Er is inderdaad op een aantal locaties in het plangebied sprake van brandlagen (sporen 121, 126, 132 en 135 in de profielen). Iets ten noorden van de Maarlandse kerk met kerkhof (Sint Pieterskerk) werd in de 15e eeuw een particuliere liefdadigheidsinstelling (het Vrouwenhof) gebouwd met een kapel die in 1465 verrees. Het plangebied ligt direct ten westen van de kapel en maakte in de tweede helft van de 15e eeuw mogelijk deel uit van deze instelling. Vanaf het midden van de 16e eeuw brak de Beeldenstorm uit en vlak daarna werd Brielle ingenomen door de Geuzen. De omslag van Katholicisme naar Protestantisme had belangrijke gevolgen. Alle bezittingen van de kloosters en kerken werden in een soort fonds ondergebracht en de opbrengst werd gebruikt voor algemene zaken. In de kerken werden de altaren verwijderd en de Sint Pieterskerk werd door de loodsdiensdienst in gebruik genomen als opslagplaats. De begijnhofkapel heeft hetzelfde lot getroffen. De fundering van het afgebroken altaar is aangetroffen in het zuidelijke deel van de kapel onder een schone opgebrachte zandlaag (kaartbijlage 2, put 4, spoor 3007 t/m 3009). De kapel werd voortaan als turfpakhuis gebruikt. Het plangebied heeft dus altijd gelegen op de rand van de invloedsferen van de Sint Pieterskerk (ook getuige de vondst van 2 menselijke graven ten oosten van de kapel) en ernaast gelegen liefdadigheidsorganisatie met kapel aan de ene kant en de in de omgeving daarvan verrezen burgerwoonwijken aan de andere.

4. *Wat kan gezegd worden over het gebruik van de verschillende aangetroffen gebouwen/percelen voor een bepaald ambacht of een bepaalde activiteit?*

De aanwijzingen voor verschillende perceelsgebonden activiteiten of ambachten zijn schaars. In de spreiding van de gebruiksvoorwerpen zijn geen opvallende concentraties van bepaalde typen voorwerpen aangetroffen. Wel zijn zaden van een verfplant (wouw) aangetroffen in de beerbak die door zijn datering in de 15e eeuw moeilijk aan één van de percelen toegeschreven kan worden zoals die op de kadastrale minuut uit 1820 zijn af te lezen. Bij de vondst van meerdere soorten verfplanten, of grote aantallen zaden, kan met recht aan ambachtelijk verven van textiel of huiden gedacht worden. Dit is hier niet het geval.

Opvallend is wel de aanwezigheid van resten van enkele met verzorging van zieken geassocieerde planten in de twee tonputten in het midden van het terrein en de bovengenoemde beerbak. Al deze geneeskrachtige planten (IJzerhard, Duindoorn en Hyssop) alsmede veenmos dat gebruikt werd bij de verzorging van wonden, zijn aangetroffen in de oudere 15e-eeuwse contexten. In deze tijd is waarschijnlijk sprake van bebouwing behorend bij het Vrouwenhof in het centrale deel van het plangebied. Deze bebouwing is in de 16e eeuw vóór de aanleg van de burgerwoningen (eind 16e eeuw) afgebroken.

Tot de verbeelding sprekend is verder de vondst van een aspot uit de 17e eeuw, waarin een vuurtest en een knikker zijn aangetroffen onder de vloer van het huisje op perceel 413 (figuur 3). In de 17e eeuw hebben in dit huisje de kinderen in huis geknikkerd door de aspot met behulp van een vuurtestje tot een knikkerputje om te toveren. Deze vondst is niet uitzonderlijk. Eerder zijn deze drie voorwerpen (aspot, vuurtest en knikker(s)) samen aangetroffen. Bij een opgraving in 1997 op het Statenplein in Dordrecht is in de vloer, naast de hardplaats in één van de kleine huisjes aan de voormalige Kromme Elleboog een aspot gevonden met daarin een testje. Hierin zaten zeven aardewerken knikkers (<http://cms.dordrecht.nl/>).

5. *Zijn er aanwijzingen dat het plangebied onderdeel uitmaakte van het voormalige Begijnhof?*

Er zijn alleen indirecte aanwijzingen. De wat forsere funderingen uit de 15e eeuw die deels gebruikt zijn bij de aanleg van de op de kadastrale minuut uit 1820 afgebeelde pandjes, houden mogelijk verband met bebouwing behorende tot het Vrouwenhof, het latere Begijnhof. Vóór de 16e eeuw werd de zorg voor zieken en ouderen meestal door de adellijke elite begunstigd. Het is daarom mogelijk dat de iets beter uitgevoerde bouw en enkele aanwijzingen voor importgewassen (m.n. de resten van paradijskorrel uit de 15e-eeuwse beerbak) verband houden met de in 15e eeuw wellicht iets welvarendere levensstijl van de zusters van het hof (ten opzichte van die van de in de 16e eeuw in de omgeving van de kapel verblijvende begijnen). Een sterkere aanwijzing is aangetroffen in de vorm van resten van verschillende geneeskrachtige en met name pijnstillende en ontstekingsremmende planten (zie bijlage 10) in de 15e-eeuwse centrale tonputten en houten beerbak. Ook de vondst van een paar schoenen, waarvan één aangepast lijkt aan een afwijkende voetvorm uit de centrale tonput (spoor 75), wijst in deze richting. Uit dezelfde put is ook het enige sacrale object afkomstig: een pijpaarden beeldje van Maria met Christuskind. Uit contexten uit de 16e eeuw en later zijn geen aanwijzingen gevonden voor een relatie met het Begijnhof. De vondstverzameling weerspiegelt handelingen die thuishoren in een bescheiden tot armoedige, doorsnee burgerhuishouden.

6. *Wat zijn de aanwijzingen in de aan te treffen vondstcomplexen voor de voedselvoorziening en de materiële cultuur van de bewoners en in hoeverre weerspiegelt zich hierin hun sociaal-economische achtergrond?*

Het onderzoek aan botanische macroresten heeft een gemiddeld aantal gebruiksplanten opgeleverd voor de periode waaruit de monsters stammen.

De meeste aangetroffen soorten voedselplanten zijn algemeen te noemen en van inheemse herkomst. Aan exotische importen is alleen de West-Afrikaanse paradijskorrel aangetroffen. Soorten als peper, rijst, Spaanse peper/paprika en granaatappel ontbreken. Zoals gemeld wijst dit op een niet al te hoge sociale status, zeker in de 16e-eeuwse en latere contex-

ten. De meeste aangetroffen wilde planten zijn akkeronkruiden die met het graan zullen zijn meegegeten.

De soorten voedselplanten die in alle beerputten min of meer talrijk aanwezig zijn, behoren op venkel na alle tot de categorie fruit. Met name pitten van vijg, druif en zwarte moerbei, en in mindere mate van appel en/of peer komen in alle monsters voor. Bessen, kersen en pruimen komen in drie van de vier de monsters voor. Deze soorten zijn ook zeer talrijk in beerputten elders in ons land.

Wat betreft de granen en meelvruchten zijn voor de oudere periode gerst, rogge, broodtarwe en boekweit aangetoond. Het gaat in alle gevallen om enkele resten, zodat het onderlinge belang van de verschillende soorten niet is vast te stellen. Boekweit wordt vaak gezien als het graan voor de armen en daarmee gekoppeld aan een lagere sociale status. Het blijkt echter dat ook in beerputten die rijk zijn aan exotische voedselgewassen, toch vaak boekweit voorkomt. Pas bij grote hoeveelheden boekweit en nauwelijks 'echt' graan zou er sprake kunnen zijn van een lage status.

Het merendeel van de zoogdierresten is van vleesleveranciers (60,5%). Rund is daarvan het best vertegenwoordigd, gevolgd door schaap/geit en varken. In tegenstelling tot de latere perioden, stond konijn mogelijk in de 15e eeuw ook op het menu. Verhoudingsgewijs zijn er meer vogels gevonden in de 15e-eeuwse tonputten en de houten beerbak. Mogelijk weerspiegelt de afname van vogelresten in de jongere contexten een verandering in dieet ten opzichte van de eerdere perioden (15e eeuw), maar het aantal vogelresten is te gering voor betrouwbare uitspraken. Het aandeel visresten in de 16e eeuw en later lijkt groter te zijn dan in de voorgaande perioden.

De resten zijn vooral afkomstig van niet al te oude dieren die voor de voedselconsumptie zijn gebruikt. De subadulte dieren leveren kwalitatief goed vlees. In twee structuren zijn resten gevonden van een juveniel schaap/geit en een juveniel rund. Mals lamsvlees en kalfsvlees stonden blijkbaar ook op het menu van de middeleeuwse Briellenaar.

De analyse van het botmateriaal heeft weinig informatie opgeleverd m.b.t. verschillen in sociale status in tijd en ruimte.

In de materiële cultuur worden eventuele verschillen in de sociaal-economische achtergrond van de bewoners in ruimte en tijd weinig tot niet weerspiegeld. Duidelijk is geworden dat de bewoners zich door de gehele bewoningsgeschiedenis heen in financieel opzicht weinig konden veroorloven. Op de tafel van de vroegste bewoner van deze locatie prijkte een fraaie, doch eigenlijk weinig modieuze aardewerken schenkan. Deze is aangetroffen in een secundair gebruikscontext als aspot. Iets later in de tijd is het totaal ontbreken van glas een opvallend gegeven. Glas ontbrak vanaf de latere 15e eeuw op geen enkele tafel van de stedelijke middenklasse en de overige meer bemiddelde inwoners van de stad. Ook het ontbreken van importen, die elders in de havenstad Brielle wel met enige regelmaat tevoorschijn zijn gekomen, vormt een (bescheiden) aanwijzing. Een laatste aanwijzing zijn de aspotten uit de vroegmoderne tijd. Deze horen thuis in de sfeer van de armoedige arbeiders-/loonwerkershuishoudens.

7. *Wat kan op basis van de aangetroffen bouwkundige resten gezegd worden over de toegepaste bouwtechnieken?*

De toegepaste bouwtechnieken zijn vrij uniform. Alle funderingen liggen direct op het ophoingspakket of op een puinlaag. Het metselverband betreft uitsluitend (onregelmatig) kruisverband. De zwaardere funderingen zijn getrapt aangelegd (3 of meer versnijdingen). De wat lichtere funderingen worden gekenmerkt door hergebruik van verschillende stenen door elkaar heen. Er zijn 3 bouwfases onderscheiden (zie vraag 1).

Vragen voor de archeologische begeleiding (put 2 t/m 4):

1. *Zijn tijdens de graafwerkzaamheden archeologische waarden of resten aangetroffen, die inzicht kunnen geven in de bewoningsgeschiedenis van het plangebied?*

Ja. Er zijn beer/waterputten, funderingsresten, kuilen en uitbraaksleuven aangetroffen. Alle structuren ten noorden van de Coppelstockstraat (voornamelijk kuilen) dateren uit de 17e eeuw en later. In die tijd was dit deel van het plangebied in gebruik als open ruimte. Direct ten zuiden van de kapel zijn enkele beer/waterputten uit de 19e eeuw en later aangetroffen alsmede resten van funderingen en vloeren uit dezelfde periode. Direct ten oosten van de kapel zijn op een grotere diepte in een zone met zwaar vervuild grond (olie) de resten van 2 houten kisten met menselijke skeletten aangetroffen. Omdat het begijnhof geen begraafrecht had (Bloemink & Hemmes, 2006) houden deze begravingen mogelijk verband met de niet ver ten zuiden van het plangebied gelegen voormalige kerkhof van de Sint Pieterskerk. Een andere verklaring is dat de zorginstelling uit de 15e eeuw (Vrouwenhof) wel begraafrecht heeft gehad dat vervallen is in de tijd van de begijnen (halverwege de 16e eeuw). De graven zijn verder niet onderzocht maar *in situ* bewaard gebleven. Onder de vloer van de kapel zijn funderingsresten van het altaar aangetroffen (in het zuidelijke deel). Het altaar stamt uit de 15e eeuw en is afgebroken tijdens de Beeldenstorm/innname door de Geuzen in de tweede helft van de 16e eeuw.

2. *Zijn in de voormalige Begijnhofkapel resten van begravingen aanwezig?*

Nee. Wel zijn direct ten oosten van de kapel 2 begravingen aangetroffen (zie vorige vraag).

3. *Wat is de diepte (t.o.v. maaiveld) en/of de hoogteligging (t.o.v. NAP) van de archeologische resten?*

Alle archeologische resten, op de 2 begravingen na, zijn aangetroffen binnen enkele decimeters vanaf het maaiveld. De graven zijn aangetroffen op 1,3 m -Mv.

4. *Wat is de aard, datering en kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten?*

Er zijn funderingen, beer/waterputten, uitbraaksleuven, kuilen en begravingen aangetroffen. Door de beperkingen van de diepte van het onderzoek konden deze structuren niet optimaal onderzocht worden. Ze zijn dan ook verder onverstoord in de bodem gebleven op een aantal 19e-eeuwse funderingen en vloerresten na, die direct ten zuiden van de kapel lagen (put 2). Deze lagen direct onder het maaiveld en zijn afgebroken. De datering van de twee grafkisten met skeletresten is onbekend. Deze lagen namelijk dieper dan de toestaande graafdiepte en zijn direct na het aantreffen daarvan met grond dichtgegooid.

Alle aangetroffen sporen en structuren in put 2 (ten zuiden en zuidoosten van de kapel) zijn op basis van het aangetroffen aardewerk te dateren vanaf de 19e eeuw.

In put 3 (aan de noordkant van de Coppelstockstraat) zijn naast een aantal kuilen met een recente oorsprong ook een aantal m.n. rechthoekige kuilen aangetroffen die vanaf de 17e eeuw gedateerd kunnen worden (op basis van het aangetroffen aardewerk). Het betreft afvalkuilen op het verder in deze periode onbebouwde perceel.

In put 4 (onder de vloer van de kapel) is een fundering aangetroffen in de breedterichting van de kapel in het zuidelijke deel. Het gaat vrijwel zeker om de altaarfundering die is afgebroken in de 16e eeuw tijdens de Beeldenstorm.

De kwaliteit van deze archeologische resten was, voorzover dit middels dit onderzoek was vast te stellen, goed.

5. *Wat kan op basis van de resultaten van de archeologische begeleiding worden gezegd over de archeologische verwachting voor de directe omgeving?*

Waarschijnlijk zijn resten van de begijnhofwoningen, bijbehorende erfstructuren en de buitenmuur van het hof aanwezig in de zone ten (noord)oosten en zuiden van de kapel, tussen het huidige plangebied, de Coppelstockstraat/Vrouwenlaan en het Asielplein (voormalige Sint Pieterskerk met kerkhof). De toevallige vondst van 2 begravingen direct ten oosten van de kapel doet vermoeden dat er toch begraven werd in de omgeving van de kapel. Onder de vloer van de kapel zijn in ieder geval geen begravingen aangetroffen binnen de maximale ontgravingdiepte (90 cm -Mv) en er zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van begravingen op een dieper niveau (vastgesteld door middel van boringen; bijlage 4). Mogelijk vallen de aangetroffen begravingen meer binnen de invloedssfeer van de Pieterskerk (kerkhof niet ver ten zuiden van plangebied) dan die van het begijnhof zelf. Volgens het bureauonderzoek had de begijnhofkapel namelijk geen begraafrecht (Bloemink en Hemmes, 2006). In de ruimere omgeving van het plangebied kunnen resten van huizen en achtererfstructuren verwacht worden, zoals die in put 1 aangetroffen zijn (vanaf de 15e eeuw) alsmede resten van houten huizen vanaf de 14e eeuw zoals aangetroffen niet ver ten noordwesten van het plangebied tijdens een opgraving van BOOR in 2004 (Carmiggelt & Burnier, 2004).

7.2 Aanbevelingen

De begijnhofkapel is inmiddels gerestaureerd en wordt geïntegreerd in de nieuwbouw. Aanbevolen wordt om eventuele toekomstige graafwerkzaamheden ten westen van de kapel, ter hoogte van put 1, die dieper rijken dan 1,1 m -Mv (diepte opgraving) en graafwerkzaamheden ten oosten en zuiden van kapel die dieper reiken dan 0,5 m -Mv (maximale graafdiepte archeologische begeleiding ter hoogte van putten 2 en 4) te vermijden. Indien dat niet mogelijk is, dienen archeologische resten op deze locaties d.m.v. een archeologische opgraving *ex situ* te worden behouden. Daarbij dient rekening te worden gehouden met aanwezigheid van menselijke graven in de directe omgeving van de kapel vanaf 1,3 m -Mv.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Literatuur

- Aengelen, P. van**, 1667. *De verstandige kock*, Amsterdam
- Baart, J., W. Krook, A. Lagerweij, N. Ockers, H. van Regteren Altena, T. Stam, H. Stoepker, G. Stouthart & M. van der Zwan**, 1977. *Opgravingen in Amsterdam*. Fubula-Van Dishoeck, Haarlem.
- Bloemink, W. & A. Hemmes**, 2006. De voormalige Begijnhofkapel in Brielle. Bouwhistorisch onderzoek en waardering. Bureau Bouwwerk, Holten.
- Carmiggelt A. en C.Y. Burnier**, 2004. Archeologisch onderzoek in Brielle tussen Langestraat, Maerland-Zuidzijde, Kerkstraat en Coppelstockstraat. *BOORrapporten* 183. Bureau Oudheidkundig Onderzoek van Gemeentewerken Rotterdam, Rotterdam.
- Clevis, H., en J. Kottman**, 1989: Weggegooid en teruggevonden. Aardewerk en glas uit Deventer vondstcomplexen 1375-1750, Kampen.
- Dodonaeus, R.**, 1554. *Cruijdeboeck*, Antwerpen.
- Don, P.**, 1992. De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst: Voorne-Putten. De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst. Zeist/Zwolle.
- Driesch, A. von den**, 1976. Das Vermessen von Tierknochen aus Vor- und Frühgeschichtlichen Siedlungen, München.
- Goubitz, O., Groenman-van Waateringe, W. en Driel-Murray, C. van**, 2001. *Stepping Through Time: Archaeological Footwear from Prehistoric Times until 1800*, Stichting Promotie Archeologie, Zwolle.
- Gouw, J.L., van der**, 1986. *De regulieren van Rugge*. Alphen a/d Rijn.
- Grant, A.**, 1982. The use of tooth wear as a guide to the age of domestic ungulates, in: B. Wilson, C. Grigson & S. Payne (eds.) Ageing and Sexing Animal Bones from Archaeological Sites, *BAR British Series* 109, Oxford.
- Habermehl, K-H.**, 1975, Die Altersbestimmung bei Haus- und Labortieren, Berlin.
- Hambleton, E.** 1999. Animal Husbandry regimes in Iron Age Britain. *BAR British Series* 282, Oxford.
- Houkes, M.C.**, 2004. *Werkgetuigen: Gereedschappen in Amsterdam* (Doctoraalscriptie Europese Archeologie, afstudeerrichting Middeleeuwen-Nieuwe Tijd), Amsterdam.
- Jordanov, M.**, 2006. Plangebied Begijnhofkapel te Brielle, gemeente Brielle: archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek met veldtoets, *RAAP-notitie* 1469. Amsterdam.
- Kempen, P.A.M.M. van**, 2008a. Plangebied Begijnhofkapel te Brielle, gemeente Brielle: archeologisch vooronderzoek: archeologische begeleiding en proefsleuven. *RAAP-rapport* 1647. Weesp.
- Kempen, P.A.M.M. van**, 2008b. Programma van Eisen. Archeologische begeleiding en opgraving. Plangebied Begijnhofkapel te Brielle, gemeente Brielle. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Klok, J.**, 1980. *Brielle. Stad in de landen van Voorne*. Repro Holland, Alphen a/d Rijn.
- Krogt, P.J.C. van der (red.)**, 1992. De stadsplattegronden van Jacob van Deventer: map 1: Zuid-Holland. Alphen aan den Rijn.
- Lauwerier, R.C.G.M.**, 1997, *Laboratorium protocol Archeozoölogie* (R.O.B.), Amersfoort.
- Nesbitt, M., en J. Greig**, 1990, A Bibliography for the Archaeobotanical Identification of Seeds from Europe and the Near East, *Circaea* 7(1), 31-51.

- Rijkelijkhuizen, M.**, 2004. *Dierlijke materialen in Amsterdam*. Scriptie AAC, UvA, Amsterdam.
- Rijkelijkhuizen, M.**, 2008. *Handleiding voor de determinatie van harde dierlijke materialen*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Ruempol, A.P.E., en A.G.A. van Dongen**, 1991. Pre-industriële gebruiksvoorwerpen/Pre-industrial Utensils, Rotterdam.
- Schweingruber, F.H.**, 1982. *Mikroskopische Holz Anatomie*, Zürich.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARCHEologisch Informatie Systeem
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
OAT	Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
RADAR	Relational Archaeobotanical Database for Advanced Research
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuren

- Figuur 1.** De ligging van het plangebied (gearceerd), ARCHIS-waarnemingen (rood) en monumenten (blauw en groen) op de CHS inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.** Globale ligging van het plangebied op de kaart van Jacob van Deventer uit het 3e kwart van de 16e eeuw (Van der Krogt, 1992).
- Figuur 3.** De ligging van het plangebied geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1820 (www.watwaswaar.nl).
- Figuur 4.** Resultaten proefsleuvenonderzoek (Van Kempen, 2008a).
- Figuur 5.** Profielopnamen.
- Figuur 6.** Fundering op puinlaag (spoor 79).
- Figuur 7.** Fundering op zandlaag/oude vloer.
- Figuur 8.** Slordig metselwerk (o.a. spoor 141).
- Figuur 9.** Aansluiting spoor 23 op spoor 9 (forsere, getrapt aangelegde fundering).
- Figuur 10.** Aansluiting spoor 21 op spoor 9 (forsere, getrapt aangelegde fundering).
- Figuur 11.** Aspot (spoor 138) onder vloer (sporen 146 en 149).
- Figuur 12.** Aspot (spoor 33/34) onder de vloer (spoor 36).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

- Figuur 13.** Vloeren (sporen 36 en 38).
- Figuur 14.** Profielopname 1.
- Figuur 15.** Bakstenen beerput (sporen 115 en 116).
- Figuur 16.** Overzicht put 1 met centrale, ronde beerput (spoor 67).
- Figuur 17.** Centrale ronde beerput (spoor 67).
- Figuur 18.** Houten tonput (sporen 99 en 100).
- Figuur 19.** Houten beerbak (sporen 213 en 214).
- Figuur 20.** Profielopname 2.
- Figuur 21.** Originele vloer kapel (spoor 3012).
- Figuur 22.** Altaarfundering (sporen 3007 t/m 3010).
- Figuur 23.** Recente (kolen)kelder.
- Figuur 24.** Versierd mesheft (vondstnummer 18).
- Figuur 25.** Gekartelde sikkel (vondstnummer 9).
- Figuur 26.** Dennenhoutenplank uit spoor 97 met zaagsporen.
- Figuur 27.** Bijlsporen op een plank afkomstig van de houten beerbak (spoor 214).
- Figuur 28.** Twee schoenzolen, waarvan één breder is uitgesneden en een voorblad (vondstnummer 52).
- Figuur 29.** Tekening van hyssop (*Hyssopus officinalis*) in het Cruijdeboeck van Dodonaeus (Dodonaeus, 1554).
- Figuur 30.** Tekening van duindoorn (*Hippophae rhamnoides*) in de Flora Batava, deel II uit 1807.
- Figuur 31.** Globale ligging van het plangebied op de kaart van Isaak Tirion uit 1743 (www.streekarchiefvpt.nl).

Tabellen

- Tabel 1.** Archeologische tijdschaal.
- Tabel 2.** Overzicht van de geanalyseerde monsters met botanische macroresten.
- Tabel 3.** Overzicht aardewerkbaksels.
- Tabel 4.** Fragmentatiegraad bot.
- Tabel 5.** Soortenspectrum bot per structuur.
- Tabel 6.** Overzicht skeletelementen van zoogdieren.

Kaartbijlagen

- Kaartbijlage 1.** Sporenkaart put 1 t/m 4, vlak 1.
- Kaartbijlage 2.** Sporenkaart put 1 en 4, vlak 2.
- Kaartbijlage 3.** Fasering sporen put 1.

Bijlagen

- Bijlage 1.** Sporenlijst.
- Bijlage 2.** Vondstenlijst (exclusief vondsten gedetermineerd door extern specialist; zie bijlage 4).
- Bijlage 3.** Boorbeschrijvingen boringen in kapel (put 4).

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

- Bijlage 4.** Vondstenlijst (extern specialist).
- Bijlage 5.** Catalogus aardewerk.
- Bijlage 6.** Resultaten van het houtonderzoek.
- Bijlage 7.** Resultaten scan metaal.
- Bijlage 8.** Resultaten onderzoek leer.
- Bijlage 9.** Leeftijdsbepaling aan de hand van vergroeiingstadia epifysen en slijtage gebit.
- Bijlage 10.** Resultaten botanische macroresten.

Bijlage 1. Sporenlijst

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tbifmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
1	1	1	VLR	---	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode plavuizen zie spoor 2
2	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode plavuizen 15x15x3,5cm op schoon zand
3	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	zie spoor 1 en 2, tussen 3 en 2 10 cm schoon zand
4	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	1 laag ijsselst. kop. op 2 lagen rode bs 20 x 12 x 5 stevig gemetseld met mortel koud tegen vloer s2.
5	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	1 laag ijsselst. 19x9x4 cm op 3 lagen rode bs 22x12x4 cm gemetseld met mortel met hier en daar een ijsselst. op 10 cm schoon zand op vloer s 1
6	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	direct op vloer s2, loopt door onder s 5. 5 lagen gele ijsselst. en rode bs geemengd / x 12 x 6 cm
7	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode plavuizen zie s1 en 2 is zelfde spoor loopt door onder muren
8	1	1	LGO	LMEB	Ks4	-	h1	YU	-	-	1	2	2	0	keramiek
9	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode bs 9 lagen. onderste twee springen eruit (2 versnijdingen) 23x 12 x 5,5 cm 65 cm hoog, misschien dieper.
10	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 16x8x4cm; 1 strekkenlaag op vloer
11	1	1	VLR	-	Zs1	MF	-	LY	-	-	0	0	0	0	schoon bouwzand onder de vloer
12	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	bakst: 24x12x5cm; 1 strekkenlaag
13	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	1 laag bakst op bouwzand: geel 18x9x4cm/ oranje ?x14x6cm/ glaz bakst 21x?x?cm
14	1	1	LGO	-	kz1	-	h2	YU	-	-	1	1	3	0	veel kapotte bakstenen
15	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje+gele bakst: 20x10x4,5cm/ 3L=25cm/ 2strekdaaronder 1 koplaag muurs ligt op ophogingspakket en ligt hoger dan vloer S13
16	1	1	MRU	-	kz1	-	-	LUY	-	-	0	0	1	0	uitbraakvlak
17	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: ?x12x4cm, 2 lagen over, ligt op ophogingspakket

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Viak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
18	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	3L=20cm /bakst: oranje-24x13x5cm/ geel- 26,5x12,5x5,5cm muur ouder dan S17+S21/ S23 hoort er ,mogelijk wel bij
19	1	1	LGO	-	kz1	-	-	LUY	-	-	0	0	2	0	-
20	1	1	LGO	-	kz1	-	-	LUY	-	-	0	0	2	0	-
21	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	bakst: oranje21x10x5cm/ 6 L=42cm/ onder muur nog 1 tegel te zien aan noord-zijde, rest vloer is weg
22	1	1	XXX	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	lijkt een plavuis: oranje 21x4cm
23	1	1	XXX	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	lijkt brok mortel, ligt onder S21 door en op een ophogingspakket
24	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	bakst: 21x10x5cm oranje
25	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	strekkenlaag/ 3L=18cm/ geel/oranje: 18x9,5x4,5cm
26	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	recente betonnen fundering
27	1	1	LGO	-	ks4	-	h2	YU	-	-	0	0	2	2	ook met recent puin
28	1	1	HTP	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	houten paal, wsch naaldhout (ergt vezelig en rafelige breuk), niet aangepunt/ 6x6cm
29	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 28x12x6,5cm
30	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 24x10,5x5,6cm
31	1	1	GWO	-	Kz1	-	-	yu	-	-	0	0	2	0	alleen ophogingspakket te zien, origineel wsch gootje geweest
32	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	gele bakst: 16,5x7x4cm ijss/ afdekking van "stortkoker"?
33	1	1	GWO	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	soort vierkante stenen put? gootje komt hier op uit/ oranje bakst:16,5x7,5x3,5cm/ aardewerk tegel dek(?)plaat : 23x23x4cm
34	1	1	GWO	NTA	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	pot met verbrand materiaal en afvalresten (botjes e.d.)
35	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje baksteen: 16x8x4,5cm
36	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	geglazuurde tegels: 12x12x2,5cm/ vierkant tegen elkaargelegd

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Plaak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
37	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 16x8x4,5cm/ kop-strek laag
38	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	geglazuurde tegels gelegd in ruitvorm/ tegels: 12x12x2,5cm
39	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	bakstenen muur
40	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	bakstenen muurtje?
41	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	onderkant bak: zat mogelijk houten planken omheen/ oranje en gele kapotete bakstenen
42	1	1	MIRU	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	-
43	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 21,5x10,5x5cm
44	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	geel+oranje bakst: 19,5x9x5cm/ 1 laag koppen
45	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje tegel: 12x12x2cm
46	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	gele bakst (ijs?): 17x16,5x4cm
47	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ijselsteentjes en kloostermoppen (27x13x6cm)
48	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje en gele ijselsteentjes. komt niet tegen spoor 43 aan
49	1	1	HTP	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	houten aangepunte paal ca 5 cm diameter, in de punt zit een gat
50	1	1	LGO	-	kz1	-	-	yu	-	-	1	2	3	0	-
51	1	1	LGO	-	kz1	-	-	yu	-	-	1	1	2	0	spoor 50 en spoor 51 zijn eigenlijk hetzelfde, muurstijle ertussen is slechts 1 laag
52	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje + gele bakst: 18,5x9,5x4cm/ spoor hoort waarsch bij spoor 53 en 47
53	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje en gele ijselsteentjes
54	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	gele ijselsteentjes
55	1	1	VSR	-	kz1	-	-	yu	-	-	0	0	0	2	recente versterking met plastic en beton
56	1	1	LGO	-	ks4	-	h2	uy	-	-	1	0	2	0	-
57	1	1	KL	-	kz1	-	-	yu	-	-	0	0	1	0	kuil doorsneden door recente versterking
58	1	1	LGO	-	ks4	-	h2	YU	-	-	0	0	0	0	ophogingslaag gemengt met bouwzand van vloertje

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
59	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 17,5x7,5x4,5cm
60	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje plavuiss: 22,6x22,5x3,5cm
61	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	gele bakst: 15,5x8x3,5cm
62	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakstenen vloertje: 19x8,5x4cm/ 1 laag dik, gelegd op bouwzand en daaropder ophogingspakket waaronder weer spoor 64 ligt
63	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	19,5x8x4cm
64	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakstenen: 7c10,5x5cm
65	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: ? 11,5x4,5cm/ vloertje is verzakt
66	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	recente betonnen fundering
67	1	1	BPT	LMEB - NTA	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	waterput/beerput/: gele ijsselst: 22x11x4,5cm/ put loopt schuin naar binnen, stenen 1 laag breed, kruisverband/ 10L=49cm
68	1	1	VSR	-	kz1	-	-	yu	-	-	0	0	0	0	de recente verstering heeft ook voor de uitbraaksleuf van S42 gezorgd
69	1	1	HTP	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	houten paal, niet aangepunht, diameter ca 5 cm
70	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	klein stuk muur, mogelijk behorend bij spoor 71. niet mogelij maten te nemen van bakstenen.
71	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	18x9x4cm (oranje)/ 23x9,5x5cm (geel),
72	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	?x12x5,5cm (geel)
73	1	1	LGO	-	Kz1	-	h1	YU	R2	-	1	0	2	0	veel mortel en puin
74	1	1	LGO	-	kz1	-	-	yu	-	-	0	0	2	0	ophogingspakket onder vloertje spoor 45
75	1	1	BPT	LMEB	kz1	-	h3	z	-	-	0	0	2	0	houten ton (met planken), beerput: beer is verzameld/bemonsterd
76	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ijss: 16X7,5X3,5cm (geel)
77	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ijss: 17x8,5x4cm (geel)
78	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	26x14x5cm (rood)/ 12,5x?x5cm (geglazuurde bakst)

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijmng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
79	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	18x9x5cm (oranje en gelen)/ 6L=31cm
80	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	?x11,5x4,5cm (oranje)/22x?x5cm
81	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	22,5x11,5x4,5 cm (oranje), muurtje nog maar 2 legen dik, liggend lop vrij schone LY Kz1 opjoginspakketje
82	1	VSR	-	kz1	-	-	yu	-	-	0	0	2	1	verstoord door o.a. kabels. veel puin en sintels. erg verrommeld en daardoor vloer-tje doorgebroken
83	1	LGO	-	zs1	MF	-	y	-	-	0	0	0	0	recent bouwzand onder stoep
84	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje plavuizen: 23x23x2,5cm
85	1	VSR	-	x	-	-	x	-	-	0	0	0	0	leiding
86	1	LGO	-	Kz1	-	h1	YU	-	-	0	0	0	0	-
87	1	VSR	-	Kz1	-	h1	YU	-	-	0	0	2	1	ophogingspakket is hier verstoord door aanleg kabels en rioolbuis
88	1	ST	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	grote kei SXX
89	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	variatie aan bakst (oranje + geel): ijss 18x7,5x5cm (geel) ?x12,5x5cm
90	1	LGO	-	ks4	-	h1	y	-	-	1	1	1	0	-
91	1	HTP	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	niet aangepunte houten paal, diameter 8cm
92	1	MRU	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	3	0	uitbraaksleuf van spoor43
93	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje tegels: 15x15x4cm
94	1	HTL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	mogelijk vloertje?
95	1	HTL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rechtopstaande plank
96	1	LGO	-	ks4	-	h2	YU	-	-	0	0	3	0	veel kapotte bakstenen, mogelijk behoord sspor nog bij spoor82
97	1	BPT	NTB	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	houten ton/beerput, verkleuring in profiel zichtbaar
98	1	LGO	LMEB	Kz1	-	h1	YU	R2	-	0	0	2	0	mossels, insteek bakstenen beerput
99	1	BPT	NTA	kz1	-	h3	z	-	-	0	0	0	0	beer

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
100	1	1	BPT	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ton van houten planken, diameter 65cm
101	1	1	LGO	-	ks4	-	h1	uy	R2	-	1	0	1	0	mossels
102	1	1	ST	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	SXX, in situ?
103	1	1	XXX	LMEB	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	1 pot met verbrand materiaal in een schaal met verbrand materiaal
104	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje afgebroken bakst: ?x11,5x4cm/ 1laag op ophogingspakket
105	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode bakst, behoord bij spoor 43/ 21x11x4,5cm
106	1	1	MRU	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	3	0	-
107	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode bakst: 23x11x4cm
108	1	1	MRU	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	3	0	uitbraaksleuf met veel mortel
109	1	1	MRU	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	puinvlek wxsch behoren bij spoor 110
110	1	1	MRU	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	uitbraaksleuf met veel mortel
111	1	1	WG	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	straatje uit bakst: ?x10,5x5cm (oranje).niet zichtbaar wat het legpatroon van de bakst is
112	1	1	XXX	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ronde pot met weinig houtskoolvulling
113	1	1	GWO	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	allemaal afgebroken bakst: ?x11,5x4,5cm (oranje)
114	1	1	LGO	-	ks4	-	h2	uy	-	-	1	0	2	0	-
115	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje plavuizen: 24x24x4,5cm, bodem 4kante put
116	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	3L=17cm/ oranje bakst:20,5x10x4,5cm/
117	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst, niet gemetseld, los gelegd, 1 laag: 20x10x4,5cm
118	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	bakst: ?x11x5cm bovenin, on derin: ?x13x5cm (oranje)/ allemaal afgebroken baast
119	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	22,5x10x4,5cm (oranje)/ 2 bakst legen over/ 2 koppenlagen
120	1	1	LGO	-	ks4	-	h2	yu	R2	-	1	1	2	0	mossels
121	1	101	LGBR	-	Kz2	-	-	Z	-	-	3	0	0	3	brandlaag met slooppuin rood, ? x 11 x 5cm

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Plaak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
122	1	101	LGO	-	Ks4	-	-	UY	-	-	2	3	2	0	-
123	1	101	LGP	-	Ks4	-	-	y	-	-	0	0	0	3	steen(kei), en plavuifragmenten
124	1	101	LGBR	-	Ks4	-	-	RE	-	-	3	0	0	0	verbrande klei
125	1	104	LGO	-	Zs1	MF	-	E	-	-	0	0	0	0	ophoogzand schoon tussen vloemiveaus
126	1	104	LGBR	-	Ks4	-	-	DY	-	-	3	0	0	2	twee brandlaagjes gescheiden door klei met puinbrokjes
127	1	104	LGP	-	Kz3	-	-	LUY	-	-	2	0	0	3	-
128	1	104	LGO	-	Ks4	-	-	LUY	-	-	1	0	0	1	-
129	1	104	LGO	-	Zs1	MF	-	e	-	-	0	0	0	0	schoon ophoogzand
130	1	104	VLR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	rode baksteen 21 x 10 x 4,5
131	1	104	LGO	-	Zs1	MF	-	e	-	-	0	0	0	0	schoon zand ophoginhg
132	1	104	LGBR	-	Ks4	-	-	z	-	-	3	0	0	0	-
133	1	104	VLR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	5	-
134	1	104	LGO	-	Ks4	-	-	LUY	-	-	0	0	0	0	-
135	1	104	LGBR	-	Ks3	-	-	DY	-	-	3	0	0	1	-
136	1	104	LGO	-	Ks4	-	-	LEY	-	-	0	2	0	0	-
137	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode bakst: 22x10x5cm/ alleen stekken, gemetseld met mortel/ >8 lagen/ 8L=55cm
138	1	1	XXX	LMEB	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	as-pot
139	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	rode halve bakst: ?x13x6cm/ 1 laag, los gelegd
140	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	onderste laag van S141/ halve rode bakst: ?x12x4,5cm/ los gelegd
141	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 18x8x4cm/ gemetseld met mortel, enkel ijs aanwezig: geel 14,5x7x3cm/ veel mortel/ 4L= 25 cm/ kop-strek
142	1	1	LGO	-	vk1	-	-	du	-	-	2	0	2	0	veel leisteen en veel KER
143	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	steunbeer: rode bakst: 21x10x4,5cm/ los gestapeld/ 3L=15cm

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking	
144	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	deel van steunbeer: halve bakst, niet gemetseld/ rood: ?x13x6cm/ 3L=20cm
145	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	deel steunbeer/ rood, niet gemetseld/ 22x10x6cm / 4L met 3 trapjes/ 4L=25cm
146	1	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	rode havle bakst: ?x12x5,5cm
147	1	1	LGP	-	ks4	-	-	luy	-	-	2	0	3	0	-	
148	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	los gestapeld halve bakst: ?x11,5x4,5cm
149	1	1	LGBR	-	ks4	-	-	luy	-	-	3	0	1	0	0	brandlaag om spoor 138
150	1	1	LGO	-	ks4	-	h1	yu	-	-	0	0	3	0	0	wsch terugstort van voormalige proefsleuf
151	1	2	LGO	-	kz1	-	h2	dyu	R3	HO1	0	2	1	0	0	mveel mosselen
152	1	2	LGO	-	kz1	-	h2	duy	R3	HO1	2	0	2	0	0	mossels
153	1	2	LGN	-	zs3	MF	-	lay	R2	-	0	0	1	0	0	mossel
154	1	2	XXX	-	kz2	-	-	gey	R1	-	0	3	0	0	0	-
155	1	2	MRU	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	alleen kapot/verweerde baksteengruis
156	1	2	KL	-	kz1	-	-	duy	-	-	3	0	2	0	0	puinkuifje met veel houtskool
157	1	2	LGO	-	kz1	-	h2	dyu	R1	-	3	0	2	0	0	-
158	1	2	LGN	-	zs3	MF	-	lay	R1	PR2	2	0	1	0	0	-
159	1	2	LGO	-	kz3	-	-	lge	R1	-	0	3	0	0	0	Bot 1, niet natuurlijke laag
160	1	2	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	inhoud beerput: voornamelijk oranje bakstenen (15x8x4)
161	1	2	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	houten tonput, Plank =9 cm breed
162	1	2	LGO	-	kz1	-	-	duy	-	-	0	2	3	0	0	veel baksteenpuin en mortel, OXB, insteek beerput
163	1	2	LGO	-	kz1	-	-	dyu	R3	-	2	0	3	0	0	baksteen oranje (24,5x11x5), mossels, OXB
164	1	2	LGO	-	kz1	-	h2	dyu	R3	-	2	0	2	0	0	veel OXB, mortel, mossels
165	1	2	mru	-	kz1	-	-	duz	-	-	3	0	3	0	0	mengeling van baksteengruis en houtskool

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
166	1	2	Ign	-	ks4	-	y	-	-	0	0	1	0	zandbijmenging
167	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	doorsnede 6 cm
168	1	2	XXX	LMEB	X	-	X	-	-	0	0	0	0	pot met veel houtskool
169	1	2	BPT	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	houten tonput; planken 10,5cm breed
170	1	2	BPT	LMEB	ks4	-	du	-	-	0	0	1	0	inhoud beerpu/ plank is 11 cm breed
171	1	2	MRU	-	X	-	X	-	-	0	0	3	0	uitbraaksleuf/puinconcentratie/ veel baksteengruis en mortel/ rode tegel 16x16x1,5cm
172	1	2	MRU	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	uitbraaksleuf/ puinconcentratie/ veel baksteengruis en mortel
173	1	2	MR	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	oranje en gele bakstenen: ?x12x5cm
174	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	houten paal, diam 6cm
175	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	diam 6 cm
176	1	2	BPT	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	houten topput bestaande uit planken (10cm breedte)
177	1	2	BPT	LMEB	ks4	h2	du	-	-	0	0	0	0	vulling beerput
178	1	2	LGO	-	kz1	h2	duy	-	-	0	0	0	0	-
179	1	2	LGO	-	kz1	h1	dy	R1	HO1	1	0	1	0	-
180	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	aangepunte houten paal, diameter 4 cm
181	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	2 planken, aangepunt
182	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	diameter 4 cm
183	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	diameter 8cm
184	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	diameter 6 cm
185	1	2	MRU	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	rode baksteen 23 x 10 x 5,5
186	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	-
187	1	2	HTP	-	X	-	X	-	-	0	0	0	0	-

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Viak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking	
188	1	2	MR	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	steunbeer? oranje bakst. ?x11x4,5cm
189	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	doorsnee 6 cm
190	1	2	LGO	-	kz1	-	h2	duy	-	-	0	0	2	0	0	-
191	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 3 cm
192	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 6cm
193	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 5 cm
194	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 5 cm
195	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 4 cm
196	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 4cm
197	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 4 cm
198	1	2	HT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	boom met wortel, diam 50cm
199	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 4cm
200	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 4 cm
201	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 4 cm
202	1	2	BPT	-	ks4	-	h2	duy	M2	-	0	0	2	0	0	beerbak vulling/ mosselen
203	1	2	BPT	-	ks4	-	h2	duy	M2	-	0	0	2	0	0	-
204	1	2	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	houten planken van beerbak/ plank: ?x11x4xm/ houten balk: ?x13,5x6cm
205	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 6cm
206	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 6 cm
207	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 6 cm
208	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 4 cm
209	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	diam 5 cm

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijdmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
210	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	diam 6cm
211	1	2	MR	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	kop-strekken lagen, gemetseld/roode bakst: 23x11,5x6cm / 24x10x6cm
212	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	diam 6cm
213	1	2	BPT	LMEB - NTA	ks4	-	h2	duy	-	-	0	0	2	0	vulling beerbak
214	1	2	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	beerbak uit planken
215	1	2	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	waarsch. spoor 67 uit vlak 1/ stenen beerput
216	1	2	MRU	-	kz1	-	-	duy	M2	-	2	0	3	0	/ veel bakstenen en mortel
217	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	-
218	1	2	HTP	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	diam 6 cm
219	1	2	LGO	-	kz1	-	h1	duy	M2	-	1	0	3	0	mossel
220	1	1	MRU	-	X	-	-	X	-	-	0	0	3	0	mortel en oranje bakst: 18,5x9,5x4cm/ oranje: 7x10,5x5cm
221	1	1	LGO	-	kz1	-	h1	duy	-	-	0	0	2	0	voornamelijk baksteenpuin
222	1	2	LGO	-	kz1	-	h2	duy	M2	-	2	0	3	0	mogelijk uitbraaksleuf
223	1	2	MR	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	oranje en gele bakst: geel: 7x8,5x4cm/ oranje: 19,5x9x4,5cm/ 7L=39cm/ gemet-seld/ strek op koplaag enz
224	1	2	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	houten planken, bodem beerbak
225	1	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ijselsteentjes en kloostermoppen (27x13x6cm)
999	1	1	VSR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	-
1001	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	oranje bakst: 17x8x4cm/ rode 18x9x4/ kop-strek afgewisseld/ schelpenmortel
1002	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ijs geel, mortel/ oranje bakst: 16x8x4cm/ oudste muur
1003	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ijs oranje: 16x8x4cm/ kop-strek afwisselend
1004	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	ijs geel: 15,5x7x4cm +oranje: 16x8x4cm / strek +kop

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijleng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking	
1005	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	ijs geel-oranje muur: 15,5x7x4,5cm/ strek+kop
1006	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	ijs oranje-geel: q5,5x7,5x4cm/ strek+kop
1007	2	1	VLR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	recente klinkerbloer: rode bakst 20,5x9,5x5cm/ gele 20,5x8x5cm
1008	2	1	BPT	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	houten recente tonput
1009	2	1	BPT	-	kz3	-	h2	duy	-	-	0	0	0	1	0	recent mxx en ker
1010	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	oranje gele bakst: 19x8,5x4cm
1011	2	1	MRU	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	uitbraaksleuf met veel baksteenpuin en mortel
1012	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	gele bakst (ijs):15,5x7x4cm/ hoort bij S1001, gefundeerd op LEY, zs1, MG zand
1013	2	1	LGO	-	kz1	-	h2	duy	R1	-	1	0	1	2	0	ker
1014	2	1	LGO	-	kz1	-	h1	duy	-	-	0	0	1	1	0	aardewerk
1015	2	1	BPT	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	houten tonput (planken)
1016	2	1	BPT	-	kz1	-	h2	dyu	-	HO1	0	0	1	1	0	grind
1017	2	1	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	beer-/waterput van ijsstel: geel 15,5x7x3,5cm/ gemetseld
1018	2	1	BPT	-	Zs1	MF	-	LY	R2	-	0	0	0	0	0	vulling beer-/waterput/ gevuld met bouwzand
1019	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	gele ijsstel:16x7,5x4,5cm (fundering/ rode bakst: 23x11x5cm (opbouw)
1020	2	1	BPT	-	X	-	-	X	-	-	0	0	0	0	0	beer-/waterput van gele ijsstel: 18,5x8x4,5cm/ gemetseld
1021	2	1	BPT	-	Zs1	MF	-	LY	R2	-	0	0	0	0	0	vulling bestaat uit bouwzand
1022	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	recente muur, strekkenlagen/ bakst: 21x9x8,5cm
1023	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	recente rioolput, rode bakst: 21,5x10,5x6cm
1024	2	1	XXX	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	puinvulling recente rioolput
1025	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	recente muur / rode bakst: 21,5x10x5cm
1026	2	1	MR	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	0	recente muur/ rode bakst: 20x10x9cm

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijming	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
1027	2	1	GRI	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	houten omkisting, wsch grafkist
1028	2	1	GRI	-	Kz1	-	-	DUY	-	-	0	0	0	0	vulling grafkist met skeletresten (schedel)
1029	2	1	GRI	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	0	0	houten omkisting, wsch grafkist
1030	2	1	GRI	-	Kz1	-	-	DUY	-	-	0	0	0	0	vulling grafkist met skeletfragmenten
2000	3	1	LGO	-	kz1	-	h2	YU	-	-	0	0	2	0	-
2001	3	1	KL	-	kz1	-	h2	YU	-	-	0	0	3	0	recente puinconcentratie
2002	3	1	KL	-	kz1	-	h2	YU	-	-	0	0	3	2	recente puinconcentratie met veel aardewerk uit verschillende periodes
2003	3	104	VLR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	-
2004	3	1	KL	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	afvalkuil / uitbraaksleufje met baksteen
2005	3	1	HTP	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	-
2006	3	1	KL	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	1	baksteen / aw nt-b
2007	3	1	KL	-	X	-	-	r	R2	-	0	0	2	0	baksteen, mortel, aw NT-B
2008	3	1	KL	-	X	-	-	r	R2	-	0	0	2	0	baksteen, mortel, aw NT-B
2009	3	1	KL	-	X	-	-	r	-	-	0	0	2	0	aw NT-A/B, porselein (niks verzameld), baksteen gl-or Ysselstn
2010	3	1	KL	-	X	-	-	r	-	-	0	0	2	0	aw rd-geglazuurd, nat stn, tegel, bot, or-rd baksteen (20,5 x8.5x4,8)
2011	3	1	MRU	-	X	-	-	r	-	-	0	0	3	0	-
2012	3	1	MRU	-	Zs2	MF	-	UY	-	-	0	0	3	0	mortelresten, oranje baksteen (7x10x5)
2013	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	aw NT
2014	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	aw NT
2015	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	ker NT
2016	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	ker NT
2017	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	ker NT, oranje baksteen (?x9,5x4,5)

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	Put	Vlak	Interpretatie	Datering	Textuur	Mediaan	Tijlmeng	Kleur	LSR	LPR	HK	FO	PA	PO	Opmerking
2018	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	KER NT, oranje baksteen (?x9x4)
2019	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	KER NT, oranje baksteen (?x8x3,5)
2020	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	KER NT, oranje baksteen, zeer recent porselein (electrische stop)
2021	3	1	KL	-	X	-	-	n.v.t.	-	-	0	0	1	0	KER NT
2022	1	104	KL	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	ker NT, oranje baksteen (?x9,5x4,5)
3001	4	1	MR	-	X	-	-	E	-	-	0	0	0	0	fundering direct onder betonnen vloer in gele en oranje steentjes, gemetseld, 14.5/15.5 x7x 4 cm, getrapt 2 versn., kruisverband. 7 lagen 35 cm
3002	4	1	MR	-	X	-	-	E	-	-	0	0	0	0	bakstenen put/bak, een rand van gele steentjes 16x8x4,5 cm, stevig gemetseld met mortel, van binnen wit bepeisterd, koud tegen s3001
3003	4	1	MR	-	X	-	-	E	-	-	0	0	0	0	rode stenen, stevig gemetseld, dikte 5cm, rest onherleidbaar, koud tegen S3002
3004	4	1	MR	-	X	-	-	E	-	-	0	0	0	0	fundering zuidmuur kapel, zelfde kenmerken als S3001
3005	4	1	LGO	-	Zs2	MG	h1	uy	-	-	1	0	2	0	keramiek ROOD en recent glas, kachelslik e.d. recentelijk omgezet
3006	4	1	LGC	-	Kz2	-	-	y	-	-	0	0	0	0	laag onder S3005
3007	4	2	MR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	muur onder dunne zandlaag onder S3001, rode bs 1laag kop 1 laag strek, 1 ver-snijding, 20x9x5 cm
3008	4	2	MR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	alleen mortel onder S3007 en op S3009
3009	4	2	MR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	deels afgebroken rood bs 19x9x4,5 cm
3010	4	2	VLR	-	X	-	-	r	-	-	0	0	0	0	1 laag rode bs, losgelegd, 19x9,5x4,5 cm
3011	4	2	KL	-	Kz1	-	-	dy	-	-	0	0	2	0	veel kachelslik
3012	4	1	VLR	-	X	-	-	R	-	-	0	0	0	0	rode plavuizen, 17,5x?x3,5 met mortelresten, op zand
3013	4	1	MR	-	X	-	-	R	-	-	0	0	0	0	poer? rode bs, hergebruikt, 18,5x9,5x4,5cm
3014	4	1	MR	-	X	-	-	R	-	-	0	0	0	0	poer, 18x10x4,5cm
3015	4	2	LGP	-	Kz3	-	-	uy	-	-	0	2	3	0	puinlaag met veel gebroken plavuizen, baksteen en kachelslik

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Bijlage 2. Vondstenlijst

(exclusief vondsten gedetermineerd door extern specialist; zie bijlage 4)

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
1	1			Keramiek	1			1			majolica	bord	blauwe decoratie (bloem)			LMEB-NTB
				Keramiek	1	1					roodbakkend		gele slijbversiering; concentrisch patroon			NTA-NTB
				Keramiek	1	1					steengoed	fles/kruik				NTB-NTC
				Keramiek	1			1			steengoed					
2	1			Keramiek	2						majolica	tegels	afbeelding van een haan; 12,5x12,5x1,2cm			NTA-NTC
				Keramiek	3	1	2				roodbakkend		rand geglaazuurd			LMEA-NTC
3	1	2		bot	1						tibia		rond			NEO-NTC
				Keramiek	1				1		roodbakkend	bord/schaal	gele slijbversiering (relief), gelobt pootje; sgraffito?		16-17e?	LMEA-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend	dakpan				ROMV-NTC
				Keramiek	1				1		roodbakkend		steel; massief, beetje dichtgekrepen, binnenzijde pot geglaazuurd		15e-16e	LMEA-NTC
4	1	5		Keramiek	1						roodbakkend	tegels	groen geglaazuurd, dikte 1,6 cm.			LMEB-NTA
5	1	7		Keramiek	1						roodbakkend	tegels	groen glazuur; 10,5x10,5x2cm			LMEB-NTA
				Keramiek	1	1					roodbakkend		rand en binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
6	1	8		bot	1						femur		schouderblad of bekken?			NEO-NTC
				bot	1								metatarsus?; vogel/kip			NEO-NTC
				Keramiek	8	2	5	1			roodbakkend		1 zijde geglaazuurd			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					steengoed			Langerwehe?		LMEB
7	1	7		Metaal	1						ijzer	scharmier?				
8	1	16		Keramik	1			1			steengoed			siegburg		LMEB-NTA
9	1	18		bot	1								onbekend			NEO-NTC
				bot	1						metatarsus?		vogel/kip			NEO-NTC
				Keramik	1		1				roodbakkend		beiden zijden geglaazuurd, mogelijk spaarzaam glaz.			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				steengoed			langerwehe?		LMEB
				Metaal	1						ijzer	sikkel				
10	1	15		Bot	6						hoorn		2x hoorn			NEO-NTC
				Keramik	2		1	1			grijsbakkend	kom	zandgemagerd, standring		14e-15e	LMEB
				Keramik	1		1				grijsbakkend		lichtgrijs		14e-15e	LMEB
				Keramik	2		2				grijsbakkend		metaalachtige glans buitenzijde			LMEB
				Keramik	1		1				industrieel wit					NTB-NTC
				Keramik	1						roodbakkend	baksteen				ROMV-NTC
				Keramik	1				1		roodbakkend	grape?	geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			roodbakkend	kan?	gele slib onderlaag binnenzijde		16e-17e	NTA-NTB
				Keramik	1						roodbakkend	schaal?	gele slib onderlaag binnenzijde		16e-17e	NTA-NTB
				Keramik	11		3	6	1	1	roodbakkend	steel-/ koekenpan	binnenzijde geglaazuurd		15e-17e	LMEB-NTA

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	2		2				roodbakend		niet geglaazuurd			LMEB-NTC
				Keramik	1	1					roodbakend		binnenzijde groen geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				roodbakend		geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				roodbakend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				roodbakend		geglaazuurd, kerfversiering			LMEA-NTC
				Keramik	4		3	1			steengoed	kan	geglaazuurd	Langerwehe	14e	LMEB-NTA
				Keramik	1		1				steengoed		geglaazuurd, kerfversiering	Frechen	16e-19e	NTA
				Keramik	1			1			steengoed		geglaazuurd, onderkant bodem niet	Raeren	16e-17e	NTA
				Metaal	1							spijker				
11	1	14		bouwmateriaal	1						mortel		geen schelpen			ROMV-NTC
				Keramik	1		1				grijsbakend					LMEB
				Keramik	1			1			roodbakend	vergiet	binnenzijde geglaazuurd			LMEB-NTB
				Keramik	6		4	1		1	roodbakend		spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	2		1	1			roodbakend		geen glazuur			
				Keramik	1		1				roodbakend		buiten zijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			roodbakend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			roodbakend		geel geglaazuurd binnenzijde, spat-ten buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			steengoed			frechen	17e-19e	NTA

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Orsteel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiëk	2		2				steengoed			Langerwehe?		LMEB
				steen	1							tegel	17x1,5cm			ROMV-NTC
				steen	2								zandsteen/kalksteen? Brok			PALEO-NTC
12	1	19		Bot	6											NEO-NTC
				Keramiëk	3						roodbakke	kan	buitenzijde geglaazuurd, met gele silbversiering		15e-17e	LMEB-NTA
				Keramiëk	1	1					roodbakke	steel-/koekenpan	binnenzijde geglaazuurd		15e-16e	LMEB-NTA
				Keramiëk	2						roodbakke	baksteen	baksteenpuin			ROMV-NTC
				Keramiëk	1	1					roodbakke		niet geglaazuurd			LMEB-NTC
				Keramiëk	1	1					steengoed	drinkschaal?	geglaazuurd	Siegburg	14e-16e	LMEB-NTA
				Keramiëk	1	1					steengoed		niet geglaazuurd, smeersel op buitenzijde	Siegburg		LMEB-NTA
				steen	2						leiste	daklei				ROM-NTC
				Metaal	1							spijker/haak				
				Hout	1							?				
13	1	9		Keramiëk	1	1					roodbakke	kom?	rand en binnenzijde geglaazuurd, binnen geglaazuurd; geribbeld bovendeel		16e eeuw	LMEA-NTC
				Keramiëk	1	1	1				witbakke		groen geglaazuurd		16e eeuw	LMEB-NTC
14	1	20		bot	2						draaigewricht					NEO-NTC
				Keramiëk	1	1					grijsbakke					LMEB

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oors/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiek	1	1					roodbakkend	bord	bord/schaal met een pootje en 2 gaatjes in het bord		16e	LMEA-NTC
				Keramiek	4	2	1		1	1	roodbakkend		buitenzijde glazuurspatten, binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	3	1	2				roodbakkend		binnen- en buitenzijde geglaazuurd, ribbeldecoratie			LMEA-NTC
				Keramiek	2	1		1			roodbakkend		rand en binnenzijde geglaazuurd, geel glazuur binnenzijde		16e-17e	LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					roodbakkend		rand en binnenzijde geglaazuurd, groen glazuur binnenzijde			LMEA-NTC
				Keramiek	4	1	3				roodbakkend		rand en binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1			1			roodbakkend		binnen- en buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					steengoed			frechen		NTA
15	1	31		bot	1						femur?		rond			NEO-NTC
				bot	2						metatarsus		vogel/kip			NEO-NTC
				bot	1						radius		rond			NEO-NTC
				bot	1						voetbeenkje		rond?			NEO-NTC
				bot	9											NEO-NTC
				bot	1						wervel					NEO-NTC
				bot	1						humerus		rond			NEO-NTC
				Keramiek	1	1					fayence		binnen- en buitenzijde blauwe decoratie			NTA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					majolica		blauwe decoratie			NTA-NTC
				Keramik	2						pijpaarde	pijp	pijpensteel. Decoratie: franse lelies in een ruit			NTA-NTC
				Keramik	2		1	1			roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd met mangaanspikkels			LMEA-NTC
				Keramik	3	3					roodbakkend		binnen- en buitenzijde geglaazuurd (lijkt op steengoed),			LMEA-NTC
				Keramik	2	1	1				roodbakkend		geen glazuur			
				Keramik	1			1			roodbakkend		egaal geglaazuurd binnen- en buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramik	3	1	2				witbakkend		lood- en koperoxider, met appliqués		16e-17e	LMEB-NTC
				Keramik	1			1			witbakkend		groen glazuur			LMEB-NTC
				Keramik	2							baksteen	brokken			ROMV-NTC
				Metaal	1							spijker				
16	1	36		Keramik	1						roodbakkend	tegel	10,5x10,5x2cm			LMEB-NTA
				Keramik	7	1	5		1		roodbakkend		binnen- en buitenzijde geglaazuurd (krakelé)			LMEA-NTC
				Keramik	19	5	10	4			roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd, fel oranje scherf			LMEA-NTC
17	1	33		Keramik	7	7					roodbakkend		buitenzijde spaarzaam geglaazuurd, fel oranje scherf			LMEA-NTC
18	1	9		bot	1											NEO-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiek	3		3				roodbakkend		buitenzijde geglazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		geen glazuur			
				Keramiek	1		1				roodbakkend		egaal geglazuurd binnen- en buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramiek	2		2				roodbakkend		1 zijde geglazuurd (krakelè)			LMEA-NTC
				Keramiek	1			1			steengoed			Langerwehe		LMEB
				steen	2						leisteel		daklei			ROM-NTC
				been+metaal	1								meshelft			
19	1	42		Keramiek	1		1				fayence	bord	blauw gedecoreerd			NTB-NTC
				Keramiek	1		1				fayence	kopje	binnen en buitenzijde gedecoreerd (blauw/geel)			NTB-NTC
				Keramiek	1		1				industrieel?		zwart glazuur, met 3 pootjes in de vorm van dierenpoten			NTB-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend	bord	gele en groene slibversiering binnenzijde		16e eeuw?	NTB
				Keramiek	1		1				roodbakkend	bord	gele slibversiering binnenzijde, concentrisch motief	Nederrijns?	18e-19e	LMEB-NTC
				Keramiek	5		4	1			roodbakkend		binnen en buitenzijde geglazuurd; grote kookpot?			LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		1 zijde geglazuurd (olie schijnsel)			LMEA-NTC
				Keramiek	6		3	3			roodbakkend		beiden zijden geglazuurd, pokdalig uiterlijk; vetvanger?		voor 1550	LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiek	2	1	1	1			witbakkend	kom?	buitenzijde gemarmerd, binnenzijdegeel glazuur			LMEB-NTC
20	1			Keramiek	1				1		roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
21	1	38		Keramiek	1	1					witbakkend		geel glazuur			LMEB-NTC
22	1	43		Keramiek	2	1	1				fayence?					NTA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		groen glazuur binnenkant, krakelé			LMEA-NTC
				Keramiek	2	1	1		1		roodbakkend		spatglazuur binnen- en buitenzijde		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramiek	1	1	1				roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd, pokdalg		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramiek	2	1	1				roodbakkend		beiden zijden geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1	1	1				steengoed			frechen		NTA
23	1	45		Keramiek	1	1	1				roodbakkend		beide zijden geglaazuurd (groenig)			LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					roodbakkend		sparzaamglazuur, rand en binnenkant		voor 1550	LMEA-NTC
24	1	47		Keramiek	1		1				grijsbakkend		ribbelversiering			LMEB
				Keramiek	1	1					roodbakkend		wit/geel sibversiering			LMEB-NTC
				Keramiek	1	1	1				roodbakkend		spatglazuur		voor 1550	LMEA-NTC
25	1	49		hout	1							paal	rond, aangepont, met gat in punt			
26	1	50		Keramiek	3	2	1				roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd, krakelé			LMEA-NTC
				Keramiek	1	1	1				roodbakkend		een zijde geglaazuurd, krakelé (olie schijnseel)			LMEA-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend		onderdeel van oortje?			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Ort/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					roodbakkerd		buitenzijde geglaazuurd, fel oranje baksel			LMEA-NTC
				Keramik	10	10					roodbakkerd?		grijsbruinig oppervlak, binnenzijde zwartgrijs			LMEA-NTC
27	1	54		Keramik	2			2			pijpaarde	pijp	pijpensteel, 1 dunne witte en 1 dikere grijze met dubbele cirkels aan mondstuk			NTA-NTC
				Keramik	2	2					roodbakkerd		beide zijden geglaazuurd (pokdallig), ribbels,			LMEA-NTC
				Keramik	1						roodbakkerd		bevat mortel; tegel of dakpan?			ROMV-NTC
28	1	55/56		Glas	1							buisje				BRONSV-NTC
				Keramik	4	2	2				roodbakkerd	steel-/koekenpan	binnenzijde geglaazuurd, gele silbversiering			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkerd		binnenzijde gedeeltelijk geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1				1		roodbakkerd		geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1						roodbakkerd	baksteen	baksteenpuin			ROMV-NTC
				Keramik	1	1					steengoed		geglaazuurd	Siegburg		LMEB-NTA
29	1	55/56		Keramik	1	1					industrieel wit		rode rand versiering			NTC
				Keramik	1						roodbakkerd	baksteen	baksteenfragment?			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			roodbakkerd		glazuur spatten			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					witbakkerd				16e eeuw	LMEB-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
30	1	55/56		Bot	3						schaap/geit					NEO-NTC
				Glas	3						vensterglas					ROMV-NTC
				Keramiek	1	1					grijsbakkend	metaalachtige glans buitenzijde				LMEB
				Keramiek	1	1					grijsbakkend				14e-15e	LMEB
				Keramiek	1	1					industrieel wit	kom/kop			19e	NTB-NTC
				Keramiek	1						mortel					ROMV-NTC
				Keramiek	2		2				roodbakkend	bord	gele silb onderlaag binnenzijde, sgrafitto, standlob		15e-16e	LMEB-NTA
				Keramiek	1				1		roodbakkend	steel-/ koekenpan	platte steel, opgekrulde randen		15e-16e	LMEB-NTA
				Keramiek	1						roodbakkend	tegel	geglazuurd, dikte 1 cm.			LMEB-NTA
				Keramiek	1						roodbakkend	tegel	groen geglazuurd, dikte 2 cm.			LMEB-NTA
				Keramiek	4						roodbakkend		binnenzijde geglazuurd, buitenzijde glazuurspatten			LMEA-NTC
				Keramiek	4						roodbakkend		binnenzijde geglazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend		alleen rand donkerbruin glazuur			LMEA-NTC
				Keramiek	1				1		roodbakkend		aanzet voor oor			LMEA-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend		buitenzijde glazuurspatten			LMEA-NTC
				Keramiek	1						steengoed			Siegburg		LMEB-NTA
				Keramiek	1						witbakkend		geglazuurd, groene buitenzijde, gele binnenzijde		16e-17e	NTA-NTB

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Orfsteel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				steen	2						leisteen	daklei				ROM-NTC
				Schelp	1						oester					PALEO-NTC
				Hout	1							?				
31	1	67		bot	1						astragalus		voetbeen			NEO-NTC
				bot	2						wervel		mogelijk sacrum (schaap/geit?)			NEO-NTC
				bot	2											NEO-NTC
				Keramiek	1		1				grijsbakkend		bandversiering			LMEB
				Keramiek	1		1				roodbakkend		binnenzijde afbeelding van cijfer 3; geheel geglaazuurd (olie kleuring)			LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		fel oranje, recent?			LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		spaarzaamglazuur, donker glazuur; poot/oor zichtbaar			LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		buitenzijde donker glazuur			LMEA-NTC
32	1	51		Keramiek	1						roodbakkend	kan	gele silbversiering op schouder (1450-1525)		15e-16e	LMEB-NTA
33	1	59		Bot	2						onderkaak		onderkaak en rib			NEO-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend	bord	buitenzijde bruin geglaazuurd met gele silbversiering (sikkels)			LMEA-NTC
34	1	65		Keramiek	1		1				roodbakkend		binnenzijdengeglaazuurd, buitenzijde spaarzaam glaz		voor 1550	LMEA-NTC
35	1	66		Keramiek	1			1			roodbakkend		rand binnenzijde geglaazuurd; buitenzijde gedeeltelijk glazuur			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Ograving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiek	1	1					roodbakkend		rand en binnenzijde geglaazuurd (zeer glimmend); buitenzijde spatglazuur			LMEA-NTC
36	1												vervallen			
37	1	36		Keramiek	1						roodbakkend	tegel	koperglazuur (groen); 12x12x2cm			LMEB-NTA
38	1	68		bot	1											NEO-NTC
				Keramiek	4	1	2	1			roodbakkend	bord	binnenzijde glazuur met gele silb- versiering, cirkels en spiraal	nederrijns?	18e-19e	LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					roodbakkend		binnenzijde en rand geglaazuurd (gelige kleur)		18e-19e	LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		buitenzijde zwart			LMEA-NTC
39	1	67		steen	1						kalksteen					PALEO-NTC
				steen	1						leisteel	daklei				
				keramiek	1						roodbakkend	baksteen	met een metalen slak eraan vast			
40	1	67		bot	1								verbrand			NEO-NTC
				Keramiek	1		1				grijsbakkend		kogelpot?			LMEB
				Keramiek	1	1					roodbakkend	kom	geel/groen glazuur binnenzijde / buitenzijde spatglazuur			LMEA-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend	tegel	1,5 cm dik			LMEB-NTA
				Keramiek	4	1	3				roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1			1			roodbakkend		lensvormige bodem, geglaazuurd			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd (zeer glanzend)			LMEA-NTC
				Keramik	2	1	1				roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			steengoed		gelobte standing	raeren		NTA
				Keramik	1	1					steengoed			siegburg?		LMEB-NTA
				Leer	2							schoen	1 zool en 1 fragment bovenkant			
41	1	98		Keramik	17	15	1	1			roodbakkend		bovenkant glazuur, onderkant glazuurspatten, geribbelde hals, holle bodem		14e-15e	LMEA-NTC
42	1	67		hout	1							plank	los in vulling, misschien deel stortkoker			
43	3	2000		steen	1						kalk- of zandsteen	ornament?	kapsoren zichtbaar			ROMV-NTC
44	3	2001		Keramik	1						roodbakkend	baksteen?	groot puinfragment, licht in gewicht			ROMV-NTC
				Keramik	8	2	4	2			roodbakkend	kookpot?	donker glazuur buitenzijde (gemarmerd), binnenzijde glazuur		17e-18e	LMEA-NTC
44	3	2000		Keramik	1			1			roodbakkend		dichtgeknepen steel, binnenzijde geglaazuurd, steel spaarzaam glaz		na 16e	LMEA-NTC
				Keramik	3	3					roodbakkend		beiden zijden geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde paars/metallic			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiek	1	1					roodbakkend		gele slibversiering op rand (golven), binnen- en buiten glazuur		16e-17e	LMEA-NTC
45	3	2		Keramiek	1						majolica	tegel	afbeelding van een vis (karper?)		17e	NTB
				Keramiek	1			1			roodbakkend	vergiet	lekgaten in bodem			LMEB-NTB
				Keramiek	2			2			roodbakkend					LMEA-NTC
				Keramiek	1			1			roodbakkend					LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					roodbakkend					LMEA-NTC
				Keramiek	1			1			roodbakkend					LMEA-NTC
46	1	98		Keramiek	5	1	1	3	2		roodbakkend		gele slibversiering aan binnenzijde mangaanspikkels. Binnen- en buitenzijde geglaazuurd			
				Keramiek	5	1	4				roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd			
				Keramiek	2	1	1				roodbakkend		niet geglaazuurd; gedraaid			
				Keramiek	1		1				roodbakkend		met gele slibversiering			
				Keramiek	1	1					roodbakkend	kom	binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde spaarzaam geglaazuurd. Binnenzijde gele versiering			
				Keramiek	1		1				roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde niet; gedraaid			
				Keramiek	2		1	1			witbakkend		loodglazuur			
				Keramiek	1						pijpaarde	pijp				NTA-NTC
				Keramiek	1	1					porselein		bloemdecoratie blauw			NTB-NTC
				Keramiek	1		1				fayence	bord	bloemdecoratie blauw			NTA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperking en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Ort/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiëk	1	1					steengoed			Westerwald		NTA-NTB
				Keramiëk	1	1					steengoed			raeren		NTA
				Keramiëk	1	1					steengoed			siegburg		LMEB_NTA
				bot	4						wervel, gebit					
47	1	50		Keramiëk	1	1					grijsbakkend		lineaire versiering			LMEB
				Keramiëk	3	2		1			roodbakkend	kan?	spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiëk	1						roodbakkend	tegel?				LMEB-NTA
				Keramiëk	1	1					roodbakkend		geen glazuur			LMEA-NTC
				Keramiëk	1	1					roodbakkend		beide zijden geglaazuurd; ribbel versiering			LMEA-NTC
48	1	50		Keramiëk	1			1			roodbakkend		steel; spaarzaam geglaazuurd (onder fundering S44)		voor 1550	LMEA-NTC
49	1	90		bot	1						femur					NEO-NTC
				glas	1	1										BRONSV-NTC
				Keramiëk	1			1			Andenne		beetje glazuur (geel)			VMED-LMEB
				Keramiëk	2	2					grijsbakkend					LMEB
				Keramiëk	1	1					roodbakkend	schaal/bord	groen glazuur aan binnenzijde			LMEA-NTC
				Keramiëk	4	3	1				roodbakkend		binnen glazuur met koperoxide, buitenzijde spaarzaam glazuur			LMEA-NTC
				Keramiëk	1	1					roodbakkend		beide zijden geglaazuurd			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Ograving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Orsteel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					roodbakend		geen glazuur			LMEA-NTC
				Keramik	2	1	1				roodbakend		geglazuurd met gele silbversiering			LMEA-NTC
				Keramik	2	1		1			roodbakend		beide zijden geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakend		binnenzijde en rand geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	3	1	1				roodbakend		ondetermineerbaar			
				Keramik	1	1	1				steengoed		kerfversiering, baardman?	raeren?		NTA
50	1	97		bouwmateriaal	1						mortel					ROMV-NTC
				Keramik	2							baksteen	puinbrokken			ROMV-NTC
				Keramik	1		1				porselein	kopje	met blauwe decoratie			NTB-NTC
				Keramik	1	1	1				roodbakend		binnen- en buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1	1	1				roodbakend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakend		donker (paarsachtig) geglaazuurd. Binnen- en buitenzijde glazuur			LMEA-NTC
51	1	75		bot	2											NEO-NTC
				Keramik	1						roodbakend	tegel/plavuis	2,5cm dik; deels geglaazuurd			LMEB-NTA
				Keramik	4	1	1	1	1	1	roodbakend		spaarzaam geglaazuurd		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramik	1			1			steengoed		gelobte standring	siegburg		LMEB-NTA
				hout	1							plank	uit ton			

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
52		67		leer	7							schoen	zolen en fragmenten bovenkant schoenen uit 1 tot 1,5 m -opening put			
53	1	97		hout	1							plank	bodem ton			
55	1	99		Keramiek									aw-specialist; zie bijlage 3			
54	1	86		steen	1								rolkei			PALEO-NTC
56	1	34		bot	1						draaigewricht					NEO-NTC
				bot	1						metatarsal					NEO-NTC
				bot	1								klein dier			NEO-NTC
				Keramiek	1			1			majolica?	bord/schaal	wit glazuur met groen en blauwe decoratie			NTA-NTC
				Keramiek	1						pijpaarde	pijp	pijpenkop, klein en bol		17e eeuw	NTA-NTC
				Keramiek	11	1	10				roodbakkend		spaarzaam geglazuurd, fel oranje scherf			
				Keramiek	1							knikker				ROM-NTC
				Metaal	1						ijzer?	plaatje				
57	1	100		hout	1							plank	uit ton			
58	3	2005		hout	1							paal				
59	3	2010		Keramiek	1	1					roodbakkend					LMEA-NTC
				steen									rolkei			ROM-NTC
60	3	2012		Keramiek	1						roodbakkend	dakpan				ROMV-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Ort/steel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1				1		roodbakkerend		fel oranje baksel, beide zijden geglaazuurd			LMEA-NTC
61	3	2011		Keramik	1	1					roodbakkerend		binnen- en buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkerend		rand en binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			steengoed	kan	gelobte standing	raeren		NTA
62	3	2006		Keramik	1	1					fayence	bord	blauwe cirkelmotieven			NTB-NTC
				Keramik	1		1				industrieel wit					NTC
				Keramik	2	1	1				roodbakkerend		spaarzaam geglaazuurd, pokdaalig uiterlijk		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramik	1		1				roodbakkerend		binnenzijde geglaazuurd (olie schijnseel)			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			steengoed			raeren	16e eeuw	NTA
				steen	1						leisteel	daklei				ROM-NTC
63	3	2005		Keramik	1	1					roodbakkerend		alleen rand is geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1				1		roodbakkerend		geheel geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	8	2	3	3			roodbakkerend		geheel geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				roodbakkerend		donker glazuur, beiden zijden			LMEA-NTC
64	1	34		Keramik	47		46	1			roodbakkerend		spaarzaam geglaazuurd			
65	1	91		hout	1							paal	niet aangepunt			
66	1	50		bot	1											NEO-NTC
				Keramik	5	2	3			1	roodbakkerend		spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoonr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Ortsteel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiëk	1	1					steengoed			Langerwehe?		LMEB
				steen	1						leistein	daklel				ROM-NTC
67	1	50		Keramiëk	2	2					roodbakkend		1 zijde geglaazuurd, andere zijde spatten			LMEA-NTC
68	1	98		Keramiëk	1	1					grijsbakkend		met cilindriscie decoratie			LMEB
69	1	103		Keramiëk							zie bijlage 3					
70	1	103		bot	1						voetgewrichtje					NEO-NTC
				bot	1								vogel/kip			NEO-NTC
				Keramiëk	64	1	54	4	5		roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd; decoratie: golfmotieven			LMEA-NTC
				Keramiëk	1							baksteen				ROMV-NTC
71	1	33		steen	1						natuursteen	plavuis	23x23x3,5cm			ROMV-NTC
72	1	32		Keramiëk	1						baksteen		?x10x6,5cm			ROMV-NTC
73	1	114		Bot	1						wervel?		rund?			NEO-NTC
				Keramiëk	2	2					grijsbakkend	pot			14e-15e	LMEB
				Keramiëk	1						leem		stuk gebakken klei?			NEO-NTC
				Keramiëk	2	1	1				roodbakkend	kom/kop	groen geglaazuurde rand, buitenzijde glazuurspatten		15e-16e	LMEB-NTA
				Keramiëk	1	1					roodbakkend	kom/kop	geglaazuurde rand, buitenzijde glazuurspatten		15e-16e	LMEB-NTA
				Keramiëk	1	1					roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Orsteeel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					roodbakkerd		binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde glazuurspatten			LMEA-NTC
				Metaal	1							pen/pin				
74	1	111		Bot	2											NEO-NTC
				Keramik	1	1					grijsbakkerd					LMEB
				Keramik	1						pijpaarde	pijp	pijpenkop met opdruk DBN, een gekroonde vis boven het water		18e-19e	NTA-NTC
				Keramik	3		3				roodbakkerd		geheel geglaazuurd met belletjes in glazuur		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramik	1	1					steengoed		aanzet van oortje zichtbaar	Langerwehe		LMEB
				Keramik	1	1					steengoed		raeren?	raeren?		NTA
				Keramik	1								deel van baksteen?			ROMV-NTC
				steen	1						vuursteen	brok	cortex gedeeltelijk nog aanwezig			PALEO-NTC
75	1	106		Keramik	1			1			roodbakkerd		spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC
76	1	120		bot	1						femur	kip				NEO-NTC
				bot	1						tibia?		schaap/geit?			NEO-NTC
				Bot	2											NEO-NTC
				bot	2											NEO-NTC
				Houtskool	1								brok houtskool			PALEO-NTC
				Keramik	1	1					grijsbakkerd		rood geglaazuurd aan binnenzijde			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oors/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					roodbakkend	bord	binnenzijde gele silbersiering, buitenzijde glazuurspatten		15e	LMEB-NTA
				Keramik	1		1				roodbakkend	bord	geglazuurd; binnenzijde gele en rode versiering		17e-18e	LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend	kom/kop	binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde spaarzaam			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			roodbakkend	steel-/koekenpan	binnenzijde geglaazuurd		15e-16e	LMEB-NTA
				Keramik	1	1					roodbakkend		geglazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			roodbakkend		spaarzaamglazuur		voor 1560	LMEA-NTC
				Keramik	2		2				roodbakkend		buitenzijde spaarzaam geglaazuurd (donker glazuur)			LMEA-NTC
				Keramik	6		5	1			roodbakkend		buitenzijde spaarzaam geglaazuurd, metallic paars onder glazuur			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		rand en buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	2	1		1			roodbakkend		fel oranje baksel, rand en buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1			1			roodbakkend		binnenzijde spaarzaam geglaazuurd (olie schijnsel)			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		buitenzijde spaarzaam geglaazuurd (olie schijnsel), fel oranje baksel			LMEA-NTC
				Keramik	2		1		1		roodbakkend		fel oranje baksel, sporadisch spatje glazuur			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	4	2	2				roodbakkend		fel oranje baksel, spaarzaam glazuur binnen- en buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramik	1	1	1				roodbakkend		binnen- en buitenzijde spaarzaam geglaazuurd, buitenzijde paars/metallic			LMEA-NTC
				Keramik	3	1	1	2			roodbakkend		binnen- en buitenzijde spaarzaam geglaazuurd		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde zwart			LMEA-NTC
				Keramik	1	1	1				roodbakkend		groen/geelig glazuur binnen- en buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramik	2	2					steengoed	kan	baardmanversiering	frechen		NTA
				Keramik	1	1					steengoed			Langerwehe		LMEB
				steen	1						leisteen	daklei				ROMV-NTC
				schelp	1						kokkel		zoutwater			PALEO-NTC
				schelp	1						mossel		zoutwater			PALEO-NTC
				schelp	1						oester					PALEO-NTC
				bouwmateriaal	2						mortel?					ROM-NTC
77	1	114		bot	2											NEO-NTC
				Keramik	11	3	7	1			roodbakkend	kookpot	spaarzaam geglaazuurd		16 eeuw	LMEA-NTC
				Keramik	2	1			1		roodbakkend	steel-/koeckenpan	binnenzijde geglaazuurd		15e-16e	LMEB-NTA

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Orfsteel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiiek	4	2	1		1		roodbakend		geglazuurd			LMEA-NTC
				Keramiiek	1	1					roodbakend		buitenzijde spaarzaam geglazuurd			LMEA-NTC
				Keramiiek	3	1	2				roodbakend		binnen- en buitenzijde geglazuurd; manchetrand			LMEA-NTC
				Keramiiek	1			1			steengoed	kan	geglazuurd	Langerwehe	14e-15e	LMEB-NTA
				Keramiiek	1	1					steengoed	kom		siegburg	15e-16e	LMEB-NTA
				schelp	1						mossel					PALEO-NTC
78	1	27		bot	1						humerus					NEO-NTC
				bot	1						radius					NEO-NTC
				bot	1						rib					NEO-NTC
				bot	5						voetbeentjes					NEO-NTC
				bot	17											NEO-NTC
				Keramiiek	2	1	1				roodbakend		beide zijden geglazuurd			LMEA-NTC
79	1	92		Keramiiek	1						fayence	tegel	12mm dik; "haariemse tegel"; 1e helft 17e eeuw		17e eeuw	NTA-NTB
				Keramiiek	3		3				roodbakend		spatglazuur buitenzijde, fel oranje baksel			LMEA-NTC
				Keramiiek	2		2				roodbakend		donker glazuur; spaarzaam buiten, geheel geglazuurd binnen			LMEA-NTC
80	1	112		Keramiiek	5		4	1			roodbakend		zeer kleine glazuurspikkels		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramiiek	1		1				roodbakend		binnenzijde spaarzaam geglazuurd		voor 1550	LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Orsteel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
81	3	2017		Keramik	1		1				roodbakend	kan?	merkteken op zijkant: x en + met daaronder DO (of BO) 7			LMEA-NTC
82	3	2018		bot	1						onderkaak		onderkaak rond?			NEO-NTC
				Keramik	1			1			roodbakend		spaarzaamglazuur		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramik	3		2	1			steengoed	kan	gelobte standring	Langerwehe?		LMEB-NTA
83	1	90		Keramik	1						grijsbakend				14e-15e	LMEB
				Keramik	1						roodbakend		baksteenpuin			ROMV-NTC
				Keramik	1						roodbakend		niet glazuur			
84	1	121		Keramik	5						roodbakend					LMEA-NTC
85	1	50		Keramik	1						roodbakend		buitenzijde glazuurspatten			LMEA-NTC
				Keramik	1						roodbakend		binnenzijde spaarzaam glazuur			LMEA-NTC
86	1	118		Keramik	2		2				roodbakend		niet glazuur			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				roodbakend		buitenzijde glazuur			LMEA-NTC
				Keramik	2		2				roodbakend		binnenzijde glazuur, buitenzijde paarskleurig, rand is spaarzaam glazuur			LMEA-NTC
87	1	117		Keramik	1		1				roodbakend		binnenzijde bruin glazuur, buitenzijde glazuurspatten			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				roodbakend		glazuur			LMEA-NTC
				Keramik	1						steengoed	kruik		Frechen	16e-19e	NTA
				Keramik	1						witbakend		gele buitenzijde, groeven			LMEB-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oorsteel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
88	3	2019		Bot	1						rib					NEO-NTC
				Keramik	1			1			roodbakkend	kom?	geglazuurd		16e	NTA
				Keramik	1						roodbakkend	tegels	of daktegel			LMEB-NTA
89	2	1009		Keramik	2	2					industrieel wit		lijkt plastic			NTC
				Keramik	1								geel baksteenpuin			ROMV-NTC
				Keramik	1								stuk gebakken klei?			ROMV-NTC
				Metaal	1							slak	slak met daarin stukjes keramiek			BRONSV-NTC
90	2	1013		Keramik	1	1					grijsbakkend		binnenzijde glad, buitenzijde onregelmatig			LMEB
				Keramik	1		1				roodbakkend		binnenzijde geel glazuur met rode versiering	Nederrijns?		LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		donker mosgroen glazuur aan beide zijden		na 16e	LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		aanzet oor zichtbaar. Buitenzijde donkerpaars glazuur, binnenzijde geheel geel glazuur			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		binnen- en buitenzijde geel glazuur			NTB
				Keramik	2	1	1				steengoed	fles/kruik	mineraalwaterfles/jeneverkruik?		18e-19e	NTB-NTC
				Keramik	1	1					steengoed			frechen		NTA
				Keramik	3	3					steengoed		met decoratie	Langerwehe		LMEB
				Keramik	1	1					steengoed		met lineaire incisie	raeren		NTA

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
91	2	1014		Glas	1			1				fles	inscriptie: W Dobson LTD, makers, BARNISLEY	Engeland		ROMV-NTC
				Keramiek	1						faience	bord	gele/rode/blauwe versiering (1625-1800)		17e-19e	NTB-NTC
				Keramiek	2	1	1				faience	kwispedoor?			17e-18e	NTA-NTB
				Keramiek	2	1		1			ind. Wit		1x bord, 1x kopje		18e-heden	NTA-NTC
				Keramiek	1						ind. Wit		Regout (sphinx en 'made in Holland' in merkteken)		na 1891	NTC
				Keramiek	2						majolica	tegel	1x spelende kinderen, 1x vogel met fruitmand		17e-19e	NTA-NTC
				Keramiek	3		1	2			porselein		1x kopje, 2x schoteltje		18e-19e	NTB-NTC
				Keramiek	6		4	1	1		roodbakkend	kan	buitenzijde geel/bruin geglaazuurd, binnenzijde rood geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	2						roodbakkend	steel-/koekenpan	binnenzijde geel-groene slib onderlaag, geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					roodbakkend	steel-/koekenpan	glazuurspatten binnenzijde, man-gaankleurige op buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend	steel-/koekenpan	binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	4		3				roodbakkend		geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend		buitenzijde spaarzaam geglaazuurd, binnenzijde bruin met groen en geel			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramiek	1			1			roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					roodbakkend		geglaazuurd, binnen en buitenzijde gele slibversiering			LMEA-NTC
				Keramiek	4	2	1	1			witbakkend		binnenzijde geel, buitenzijde groen geglaazuurd			LMEB-NTC
				Keramiek	1								crème kleurig, mogelijk creamware		18e-heden	NTB-NTC
92	1	138		Keramiek	7	5		2			roodbakkend		pokdalig glazuur, binnen- en buitenzijde		16e	LMEA-NTC
93	1	142		bot	1						metacarpus?		schaap/geit? Bewerkingssporen			NEO-NTC
				bot	2						radius		schaap/geit?			NEO-NTC
				bot	2						rib					NEO-NTC
				bot	1						wervel		schaap/geit?			NEO-NTC
				bot	4											NEO-NTC
				Keramiek	1	1					grijsbakkend		gedraaid			LMEB
				Keramiek	1	1					porselein		blauwe decoratie			NTB-NTC
				Keramiek	11	8		2	1	1	roodbakkend		driehoekig oor; rand spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	2	1	1				roodbakkend		pokdalig glazuur, binnenzijde			LMEA-NTC
				Keramiek	4	2	1		1		roodbakkend		binnenzijde en rand geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	4	4					roodbakkend		geen glazuur			
				Keramiek	2	2					roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					roodbakkend		beide zijden geglaazuurd (pokdalig)			LMEA-NTC
				Keramik	5	1	4				roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	2	1		1			roodbakkend		zandmagering, binnen- en buitenzijde grijs; glazuur buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramik	1		1				steengoed		binnenzijde geen glazuur	?		
				Keramik	1		1				steengoed			frechen?		NTA
				Keramik	1		1				steengoed		cilindrisch	Langerwehe		LMEB
				Keramik	2		2				steengoed		cilindrisch; binnenzijde ook glazuur	Langerwehe?		LMEB
				Keramik	1		1				steengoed			sieburg?		LMEB-NTA
				Keramik	1		1				witbakkend		buitenzijde groen glazuur			LMEB-NTC
				Keramik	2								stuk van een tegel?			ROMV-NTC
				Keramik	1								grijze scharf met bobbelig glazuur			LMEA-NTC
				schelp	1						brakwaterkokkel		Cerastoderma glaucum			PALEO-NTC
				schelp	1						mossel					PALEO-NTC
94	1	27		Keramik	1						roodbakkend	baksteen	baksteenpuin			ROMV-NTC
				Keramik	1						witbakkend	grape	groen geglaazuurd, arch. Compleet		16e	NTA
95	1	156		Keramik	2		2				grijsbakkend		vingerstreken op buitenzijde, metaalachtige glans			LMEB
				Metaal	1											BRONSV-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oors/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
96	1	153		Keramik	1	1					roodbakkend		1 kant geglaazuurd			LMEA-NTC
97	1	168		Keramik	1	1					grijsbakkend					LMEB
				Keramik	19	5	14				roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd, geribbelde hals, binnenzijde geen glaz			LMEA-NTC
				Keramik	17	9	6	2			roodbakkend		spatglazuur buitenzijde, gelobt standring; mogelijk behorend tot bovenbeschreven kan			LMEA-NTC
				Metaal	1							spijker/nagel				
98	1	158		Metaal	1							spijker/nagel				
99	1	166		Keramik	1	1					roodbakkend		glazuur aan buitenzijde		15e-17e	NTA-NTB
				Keramik	1	1					roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde glazuurspatten		15e-16e	LMEB-NTA
100	1	164		bot	1											NEO-NTC
				Keramik	7	6	1				grijsbakkend					LMEB
				Keramik	1			1			roodbakkend		steel? Met vinger-indrukken aan beide zijden, spaarzaam glaz, pokdalig		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramik	2	1			1		roodbakkend		geglazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	4	1	1	1			steengoed	kan	gelobte standring	siegburg		LMEB-NTA
				Keramik	1			1			steengoed		gelobte standring	Langerwehe		LMEB
				Metaal	3						lood	2 plaatjes en 1 buisje				

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Metaal	2						ijzer?	plaatje en klont				
				Hout	1							opzoeken				
101	1	163		Bot	1						rib		slacht-/gebruikssporen			NEO-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		geglazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				steengoed		niet geglaazuurd, vingerafdrukken op buitenzijde	Siegburg		LMEB-NTA
102	1	164		Keramiek	1		1				grijsbakkend					LMEB
				Keramiek	1						grijsbakkend?		1 kant is rozig			
				Keramiek	1		1				kogelpot					VMEC-LMEB
				Keramiek	9		3	1	3		roodbakkend		spatglazuur binnen- en buitenzijde		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramiek	1		1				roodbakkend		1 zijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	2		1				roodbakkend		beide zijden geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	2		2				roodbakkend		niet geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	4		3				steengoed			keulen?	16e-17e	NTA
103	1	164		Keramiek	1		1				roodbakkend		niet geglaazuurd			
				schelp	1						gewone alikruik		zoutwater schelp; littorina littorea			PALEO-NTC
				steen	1						vuursteen	brok	cortex nog aanwezig			PALEO-NTC
104	1	165		bouwmateriaal	2						brok					

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1	1					kogelpot					VMEC-LMEB
				Keramik	1	1					roodbakend		donker spaarzaam geglaazuurd		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramik	2		2				steengoed		gelobte standring	Langerwehe		LMEB
				Metaal	1							spijker				
105	1	185		steen	1											PALEO-NTC
106	1	167		hout	1							paal	diameter 6 cm			
107	1	180		hout	1							paal	aangepunt, diameter 4 cm			
108	3	167		Keramik	1	1					steengoed		donkerbruin, paarse geglaazuurde buitenzijde	Langerwehe	15e-19e	LMEB
109	3	182		Keramik	1	1					roodbakend		niet geglaazuurd, glimmers	Iberische import?		LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakend		binnenzijde geglaazuurd, buitenzijde donkerrood van kleur			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakend					LMEA-NTC
				Keramik	1	1					steengoed		niet geglaazuurd	Siegburg		LMEB-NTA
				hout	1							paal	diameter 4 cm			
110	3	183		bot	2											NEO-NTC
				Keramik	1	1					roodbakend		niet geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	3	3					roodbakend		1 zijde geglaazuurd (olie schijnsel)			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					steengoed			?		

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Foot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Metaal	1							spijker				
111	1	164		Keramiek	16	2	14				roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd			
112	1	203		glas	4						vensterglas					ROMV-NTC
				Keramiek	1						pijpaarde	pijp	pijpensteeltje			NTA-NTC
				Keramiek	2	1	1	1	1		roodbakkend	bakpan	spaarzaam geglaazuurd; steel niet dichtgeknepen		15e eeuw	LMEA-NTC
				Keramiek	3						roodbakkend	bouwmateriaal	bouwpuin			ROMV-NTC
				Keramiek	1						roodbakkend	tegel	geglaazuurd; 11x11x1,8cm			LMEB-NTA
				Keramiek	3	2	2		1	1	roodbakkend		geheel geglaazuurd met mangaanspikkel			LMEA-NTC
				Keramiek	2	2					roodbakkend		geheel geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	3	2	2		1		roodbakkend		beide zijden geglaazuurd (pokdalig)			LMEA-NTC
				Keramiek	1					1	roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	2	1	1	1			witbakkend	vergiet	loodglazuur (geel)			LMEB-NTC
				Keramiek	1	1					witbakkend			fayence?		LMEB-NTC
113	1	211		bot	1						tibia		waarschijnlijk schaap/geit			NEO-NTC
				Keramiek	3		2		1		grijsbakkend					LMEB
				Keramiek	2		2				roodbakkend		buitenzijde spaarzaam geglaazuurd			LMEA-NTC
114	1	192		Keramiek	27	2	22	1	2		roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd; decoratie: golfmotieven			LMEA-NTC
115	1	202		Keramiek	7	3	4				roodbakkend		beide zijden geglaazuurd			LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				schelp	1						oester		Ostrea edulis			PALEO-NTC
116	1	164		Keramiek	3	1	1	1			roodbakkend	kom?	roodbakend geglaazuurd met gele slibversiering, binnen en buiten glazuur			LMEA-NTC
				Keramiek	1			1			roodbakkend		oor? en deel van een doorboring zichtbaar; geen glazuur			
				Keramiek	1		1				roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	2		2				roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramiek	2		1	1			roodbakkend		binnen- en buitenzijde glazuur spatten (pokdallig)		voor 1550	LMEA-NTC
117	1	170		Keramiek	1		1				roodbakkend		geen glazuur zichtbaar			
				steen	1						leisteel	dakleij				ROM-NTC
118	1	169		hout	1							plank	uit ton			
119	1	177		bot	1						graad		vissengraad			NEO-NTC
				bot	1						metatarsus?					NEO-NTC
				bot	1						schouderblad?		klein dier			NEO-NTC
				Keramiek	9	1	8				roodbakkend		spaarzaam geglaazuurd/ glazuur-spatten alleen buitenzijde			LMEA-NTC
				leisteel	1							dakleij				ROM-NTC
120	1	176		hout	1							plank	uit ton			
121	1	164		Keramiek	2		2				roodbakkend				voor 1550	LMEA-NTC

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
122	1	164		Keramiek	1		1	1			roodbakkend		glazuur spatten, binnen- en buitenzijde			LMEA-NTC
				Keramiek	2	1	1				roodbakkend		buitenzijde glazuur (pokdalig), binnenzijde glazuur spatten, ribbel versiering		voor 1550	LMEA-NTC
				Keramiek	1	1					roodbakkend		binnen- en buitenzijde glazuur			LMEA-NTC
				Keramiek	2	2					roodbakkend		geen glazuur			
				Keramiek	8	1	5	2			roodbakkend		poot/oor is binnenzijde geglaazuurd; glazuurspatten		voor 1550	LMEA-NTC
123	1	219		Keramiek	4	4					roodbakkend		fel oranje baksel, spaatglazuur (pokdalig) op buitenzijde		voor 1550	LMEA-NTC
124	1	178		steen	1					vuursteen	brok		cortex is aanwezig			PALEO-NTC
125	1	172		Keramiek	1					tegel						
126	1	213		bot	1					metacarpus			schaap/geit			NEO-NTC
				bot	2					onderkaak			schaap/geit			NEO-NTC
				bot	2					tibia			vogel/kip			NEO-NTC
				bot	1					wervel						NEO-NTC
				bot	2											NEO-NTC
				bot	2					rib						NEO-NTC
				Keramiek	1	1				roodbakkend	bord		binnenzijde slibversiering, slibsikkels		1420-1460	LMEB
				Keramiek	6	3	3			roodbakkend			spaarzaam geglaazuurd			LMEB

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgaving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Oor/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
				Keramik	1			1	1		roodbakkend		buitenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Keramik	1	1					roodbakkend		binnenzijde geglaazuurd			LMEA-NTC
				Metaal	1							spijker				
127	1	214		Hout	1							plank	uit beerbak			
128	1	164		steen	1								brok			ROM-NTC
129	1	204		hout	1							plank	houten plank van beerbak			
130	1	214		hout	1							plank	uit beerbak			
131	4	3001		bot												
				Keramik												
132	4	3006		Keramik	3	2			1		roodbakkend	kan	spatglazuur en			
133	4	3006		Keramik	1						roodbakkend	baksteen	17,5 x 8,5 x 4,5 cm, losse baksteen uit ophogingslaag			
134	4	3012		Keramik	2	2					witbakkend	grape	koperoxide/silb	Maasland	1500-1600	NTA
				Keramik	1						roodbakkend	plavuís	18,5 x 15 x 3,5 cm, ongeglazuurd			
				Keramik	1	1					roodbakkend		loodglazuur, puifsglazuur		v.a. 1400	LMEB-NTA
135	4	3005		Keramik	3	2			1		roodbakkend	grape	loodglazuur		1550-1700	NTA-B
				Keramik	1	1					steengoed	kan		Keulen	v.a. 1600	NTA-B
				Keramik	1	1					witbakkend		mangaanoxide		v.a. 1600	NTA-B
				Keramik	1						roodbakkend	dakpan	golfpan		v.a. 1600	NTA-B

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnr.	Putnr.	Spoornr.	Boornr.	Categorie (code)	Totaal Aantal	Rand	Wand	Bodem	Or/steel	Poot	Type	Voorwerp	Bijzonderheden	Herkomst	Datering (in eeuwen)	ARCHIS-datering
136	4	3006		Keramiek	2	2					roodbakkend		niet geglazuurd		1400-1500	LMEB
				steen	1						leisteel					

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Bijlage 3. Boorbeschrijvingen

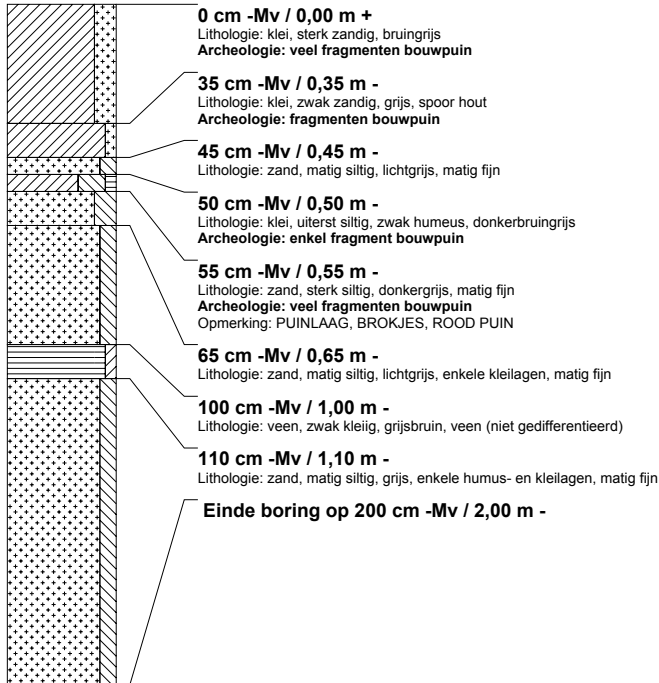
Boringen in kapel (put 4)

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

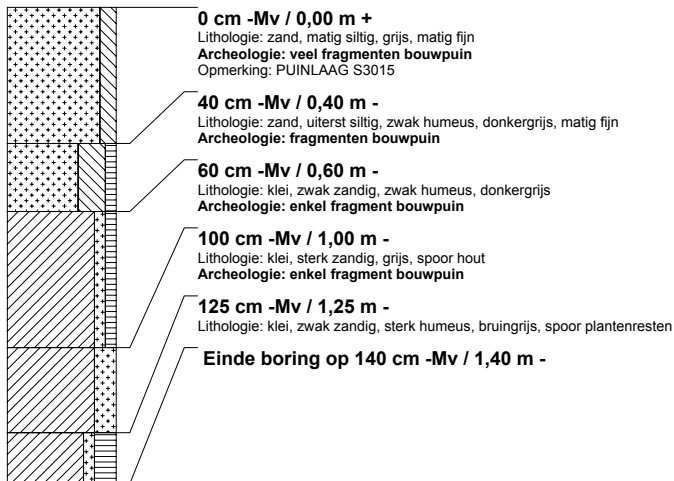
boring: BRCO5-1

beschrijver: MJ FW, datum: 10-4-2008, hoogte: 0,00, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Brielle, opdrachtgever: ABB, uitvoerder: RAAP West

boring: BRCO5-2

beschrijver: MJ FW, datum: 10-4-2008, hoogte: 0,00, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Brielle, opdrachtgever: ABB, uitvoerder: RAAP West

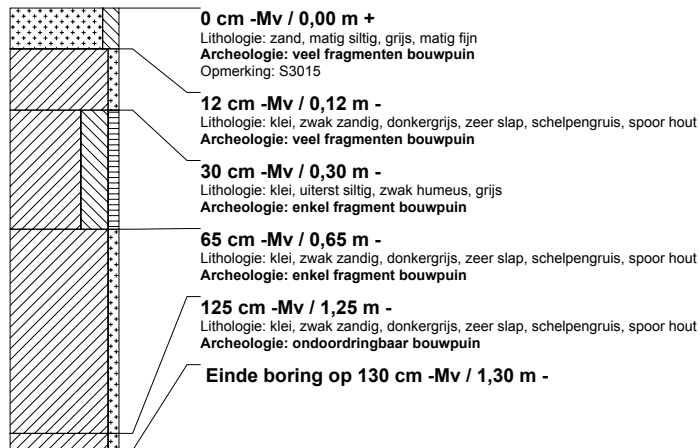
RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

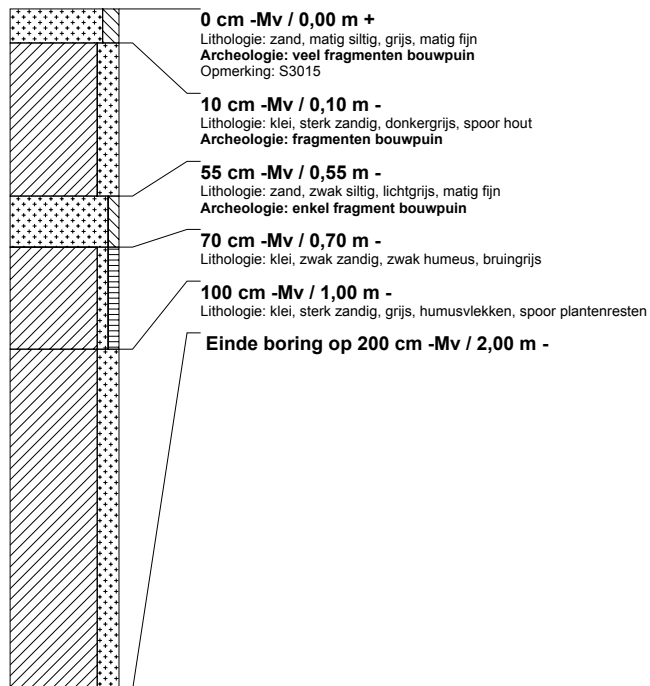
boring: BRCO5-3

beschrijver: MJ FW, datum: 10-4-2008, hoogte: 0,00, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Brielle, opdrachtgever: ABB, uitvoerder: RAAP West

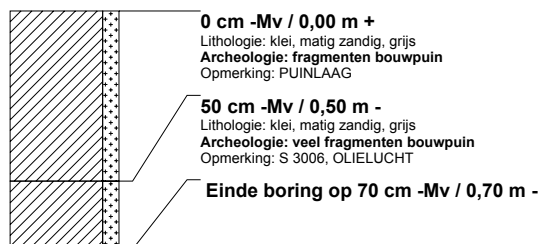
boring: BRCO5-4

beschrijver: MJ FW, datum: 10-4-2008, hoogte: 0,00, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Brielle, opdrachtgever: ABB, uitvoerder: RAAP West

boring: BRCO5-5

beschrijver: MJ FW, datum: 10-4-2008, hoogte: 0,00, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Brielle, opdrachtgever: ABB, uitvoerder: RAAP West

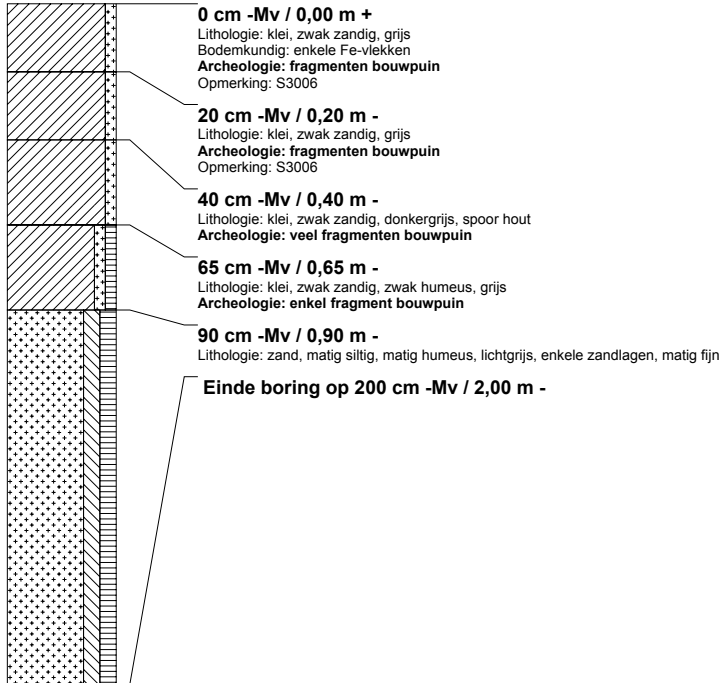

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

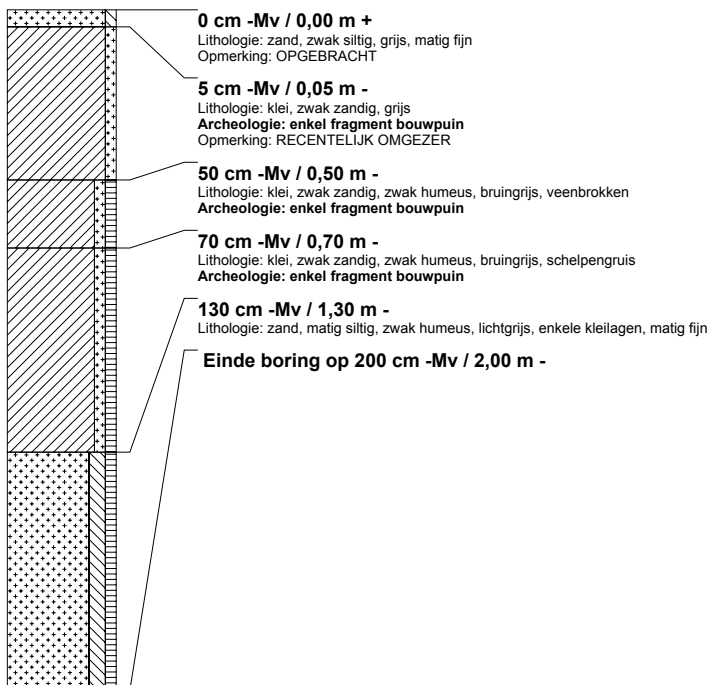
boring: BRC05-6

beschrijver: MJ FW, datum: 10-4-2008, hoogte: 0,00, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Brielle, opdrachtgever: ABB, uitvoerder: RAAP West

boring: BRC05-7

beschrijver: MJ FW, datum: 10-4-2008, hoogte: 0,00, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Brielle, opdrachtgever: ABB, uitvoerder: RAAP West

Bijlage 4. Vondstenlijst (extern specialist)

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnummer	Volgnummer	Periode in spoor	Aantal	Gewicht	Perc_diam	Bakselcode ds	Vormcode ds	Type ds	Baksel voluit ds	Compleet ds	Naam ds	Herkomst	Periode	Begindatering	Eindatering
31	2	1350-1450	1	3		g			grijsbakkend aardewerk	fragment			LME	1300	1400
31	3	1350-1450	1	10		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1300	1400
31	4	1350-1450	1	39		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1350	1450
31	5	1350-1450	1	23		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1350	1450
39	2	1450-1525	11	643	35	r	gra	6	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	grape		LME	1450	1500
39	4	1450-1525	3	74		s2	kan		steengoed met glazuur	fragment	kan	RA	LME	1475	1550
39	5	1450-1525	2	33		g			grijsbakkend aardewerk	fragment			LME	1400	1500
39	6	1450-1525	25	398		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1400	1500
39	7	1450-1525	1	30	5	r	bak		roodbakkend aardewerk	fragment	bakpan		LME	1400	1500
39	8	1450-1525	2	148	25	r	bak	2	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	bakpan		LME	1450	1550
39	9	1450-1525	4	206	15	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1500
39	10	1450-1525	2	33		g			grijsbakkend aardewerk	fragment			LME	1300	1400
39	11	1450-1525	1	46	2	s2	kan		steengoed met glazuur	fragment	kan	RA	LME	1475	1525
39	12	1450-1525	2	28		s2			steengoed met glazuur	fragment		RA	LME	1475	1525
39	13	1450-1525	1	30	15	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1400	1500
39	14	1450-1525	1	33	15	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1400	1500
39	15	1450-1525	1	48	5	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1400	1500
39	16	1450-1525	1	35	20	r	gra	44	roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1400	1500
39	17	1450-1525	1	15	5	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1400	1500
39	18	1450-1525	28	490		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1400	1500

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnummer	Volgnummer	Periode in spoor	Aantal	Gewicht	Perc_diam	Bakselcode ds	Vormcode ds	Type ds	Baksel voluit ds	Compleet ds	Naam ds	Herkomst	Periode	Begindatering	Eindatering
40	3	1450-1525	1	403		s2	kan		steengoed met glazuur	fragment	kan	RA	LME	1475	1550
40	4	1450-1525	1	7	15	s1	tre		steengoed	fragment	trechterbeker	SB	LME	1375	1450
40	5	1450-1525	1	8		g			grijsbakkend aardewerk	fragment			LME	1350	1450
40	6	1450-1525	1	64	30	r	gra	5	roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1525
40	7	1450-1525	1	59		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1400	1500
40	8	1450-1525	1	32	15	r	kop	10	roodbakkend aardewerk	fragment	papkom		LME	1475	1550
40	9	1450-1525	1	54	25	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
40	10	1450-1525	4	65		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1450	1550
50	2	1675-1750	2	17		r			roodbakkend aardewerk	fragment			NT	1600	1800
50	3	1675-1750	1	21	20	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		NT	1475	1550
50	4	1675-1750	1	24		f	kop		faience (beige scherf)	fragment	kop		NT	1675	1750
51	2	1400-1450	1	110		s1	kan		steengoed	fragment	kan		LME	1400	1450
51	3	1400-1450	1	32	5	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1375	1450
51	4	1400-1450	1	6	10	r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1375	1450
52	1	1450-1525	3	356	60	r	gra	8	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	grape		LME	1475	1550
52	2	1450-1525	5	751	45	r	pis	1	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	pispot		LME	1450	1550
52	3	1450-1525	11	472	15	r	pis	1	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	pispot		LME	1450	1550
52	4	1450-1525	11	1203	88	r	kom	6	roodbakkend aardewerk	vrijwel compleet	kom, melkteil		LME	1500	1550
52	5	1450-1525	3	316	25	r	kom	6	roodbakkend aardewerk	fragment	kom, melkteil		LME	1500	1550
52	6	1450-1525	1	91	10	r	kom		roodbakkend aardewerk	fragment	kom, melkteil		LME	1450	1550

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnummer	Volgnummer	Periode in spoor	Aantal	Gewicht	Perc_diam	Bakselcode ds	Vormcode ds	Type ds	Baksel voluit ds	Compleet ds	Naam ds	Herkomst	Periode	Begindatering	Eindatering
52	7	1450-1525	1	137		g			grijsbakkend aardewerk	fragment			LME	1300	1450
52	8	1450-1525	1	19		py	bee		pijpaarde	vrijwel compleet	beeldje		LME	1400	1500
52	9	1450-1525	1	9	10	s2	kan		steengoed met glazuur	fragment	kan	RA	LME	1475	1550
52	10	1450-1525	1	5	15	s2	kan		steengoed met glazuur	fragment	kan	RA	LME	1475	1550
52	11	1450-1525	3	48		s2			steengoed met glazuur	fragment		RA	LME	1475	1550
52	12	1450-1525	6	266	15	r	pis	1	roodbakkend aardewerk	fragment	pispot		LME	1475	1550
52	13	1450-1525	1	108	10	r	bak	2	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	bakpan		LME	1450	1525
52	14	1450-1525	1	86	15	r	bak	2	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	bakpan		LME	1450	1525
52	15	1450-1525	9	583	5	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment, gereconstrueerd profiel	grape		LME	1450	1550
52	16	1450-1525	2	114	40	r	gra	6	roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1525
52	17	1450-1525	2	68	25	r	gra	127	roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1475	1525
52	18	1450-1525	3	105	15	r	gra	8	roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1475	1550
52	19	1450-1525	3	110	15	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	20	1450-1525	1	94	5	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	21	1450-1525	1	71	15	r	pot		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	22	1450-1525	1	21	15	r	gra	8	roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1475	1550
52	23	1450-1525	3	185		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1450	1550
52	24	1450-1525	2	32		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	25	1450-1525	3	319		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	26	1450-1525	4	116		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnummer	Volgnummer	Periode in spoor	Aantal	Gewicht	Perc_diam	Bakselcode ds	Vormcode ds	Type ds	Baksel voluit ds	Compleet ds	Naam ds	Herkomst	Periode	Begindatering	Eindatering
52	27	1450-1525	3	119		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	28	1450-1525	2	80		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	29	1450-1525	2	100		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1450	1550
52	30	1450-1525	3	79		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1450	1550
52	31	1450-1525	1	95		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1450	1550
52	32	1450-1525	19	264		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1450	1550
52	33	1450-1525	3	319		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	34	1450-1525	3	119		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	35	1450-1525	1	116		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
52	36	1450-1525	33	835		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1450	1550
55	2	1525-1575	2	7		w			witbakkend aardewerk	fragment			NT	1550	1600
55	3	1525-1575	3	67		s2			steengoed met glazuur	fragment		RA	NT	1500	1550
55	4	1525-1575	1	12		s2			steengoed met glazuur	fragment		FR	NT	1550	1600
55	5	1525-1575	2	37		s2			steengoed met glazuur	fragment		RA	NT	1500	1550
55	6	1525-1575	1	6		s2			steengoed met glazuur	fragment		RA	NT	1500	1550
55	7	1525-1575	1	22		s2			steengoed met glazuur	fragment		LA	NT	1400	1500
55	8	1525-1575	1	225	100	s2	kan	40	steengoed met glazuur	fragment	kan	FR	NT	1550	1575
55	9	1525-1575	27	245		r			roodbakkend aardewerk	fragment			NT	1500	1550
55	10	1525-1575	2	125	20	r	bak	18	roodbakkend aardewerk	fragment, compleet profiel	bakpan		NT	1500	1575
55	11	1525-1575	1	62	10	r	vet		roodbakkend aardewerk	fragment	vetvanger		NT	1500	1550

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnummer	Volgnummer	Periode in spoor	Aantal	Gewicht	Perc_diam	Bakselcode ds	Vormcode ds	Type ds	Baksel voluit ds	Compleet ds	Naam ds	Herkomst	Periode	Begindatering	Eindatering
55	12	1525-1575	1	67	15	r	bor	1	roodbakkend aardewerk	fragment	bord		NT	1525	1575
55	13	1525-1575	1	15	5	r	bor	1	roodbakkend aardewerk	fragment	bord		NT	1525	1575
55	14	1525-1575	1	12	5	r	bor	6	roodbakkend aardewerk	fragment	bord		NT	1525	1575
55	15	1525-1575	1	54		r	bak		roodbakkend aardewerk	fragment	bakpan		NT	1500	1550
55	16	1525-1575	1	21		r	bak		roodbakkend aardewerk	fragment	bakpan		NT	1500	1550
55	17	1525-1575	1	53	10	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		NT	1500	1550
55	18	1525-1575	2	23	10	r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		NT	1500	1550
55	19	1525-1575	4	24	20	r			roodbakkend aardewerk	fragment			NT	1450	1550
55	20	1525-1575	3	217		r	gra	34	roodbakkend aardewerk	fragment	grape		NT	1525	1575
55	21	1525-1575	1	44		g			grijsbakkend aardewerk	fragment			NT	1300	1400
55	22	1525-1575	1	28	15	r	pis		roodbakkend aardewerk	fragment	pispot		NT	1500	1550
56	2	1600-1625	1	10	15	r	tes		roodbakkend aardewerk	fragment	vuurtest		NT	1600	1650
56	3	1600-1625	1	6		m	bor		majolica (rossig-gele scherf)	fragment	bord		NT	1600	1650
56	4	1600-1625	1	8		s2	kni		steengoed met glazuur	compleet	knikker		NT	1600	1800
56	5	1600-1625	1	7		py	pijp		pijpaarde	fragment	pijp		NT	1600	1620
64	1	1500-1600	64	1958		r	pot		roodbakkend aardewerk	fragment	pot, aspot		NT	1500	1600
69	1	1400-1500		2080	90	r	pot	1000	roodbakkend aardewerk	vrijwel compleet	pot		LME	1450	1550
69	2	1400-1500	3	66		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1450	1550
69	3	1400-1500	1	6		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1400	1500
92	1	1400-1500	5	225		r	gra		roodbakkend aardewerk	fragment	grape		LME	1350	1450

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgaving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vondstnummer	Volgnummer	Periode in spoor	Aantal	Gewicht	Perc_diam	Bakselcode ds	Vormcode ds	Type ds	Baksel voluit ds	Compleet ds	Naam ds	Herkomst	Periode	Begindatering	Eindatering
97	1	1350-1450		740	100	r	kan	1000	roodbakkend aardewerk	vrijwel compleet	kan		LME	1350	1450
97	2	1350-1450	1	17		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1350	1450
117	1	1400-1500	1	6		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1400	1500
119	1	1400-1500	10	263	10	r	kan	42	roodbakkend aardewerk	fragment	kan		LME	1400	1500
126	1	1450-1525	2	123	25	r	kom	40	roodbakkend aardewerk	fragment	kom		LME	1400	1550
126	2	1450-1525	1	49	10	r	bor	30	roodbakkend aardewerk	fragment	bord		LME	1400	1550
126	3	1450-1525	1	18	15	r	kan		roodbakkend aardewerk	fragment	kan		LME	1450	1550
126	4	1450-1525	5	151		r			roodbakkend aardewerk	fragment			LME	1400	1550

RAAP-RAPPORT 2043

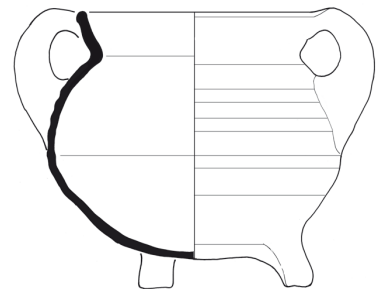
Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Bijlage 5. Catalogus aardewerk

Bijlage

Catalogus van het aardewerk uit de RAAP opgraving te Brielle

S. Ostkamp

Opbouw van de catalogusblokjes	
1a	vondstnummer
1b	vondstcontext (complexdatering)
2	code van het type
3	objectdatering
4a	maten in centimeters (grootste diameter / hoogte)
4b	beschrijving van het type
5a	baksel
5b	kleur / glazuur
5c	beschrijving van de decoratie
5d	diversen
6a	bodem
6b	oor / steel
6c	completetheid
7	functie
8	productiecentrum
9	literatuur

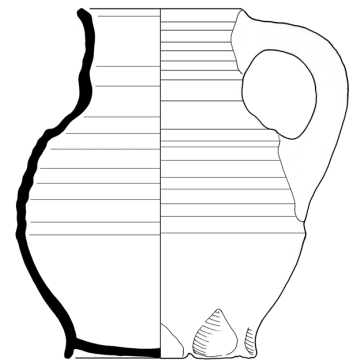
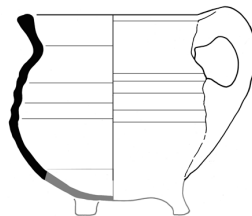
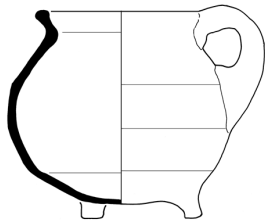
(alle afbeeldingen in deze catalogus zijn schaal 1:4)

cat. 1	
1a	BRCO-5 55-8
1b	tonput - spoor 99 (1525-1575)
2	s2-kan-40
3	1550-1575
4a	-/-
4b	rondbuikige kan met hoge iets toelopende hals met ribbel op halsaanzet en ribbel op hals, groef onderlangs lip, op standvoet
5a	steengoed met oppervlakte behandeling
5b	ijzerengobe en zoutglazuur
5c	
5d	appliques: baardmanmasker en accantusbladeren
6a	standvoet (ontbreekt)
6b	bandoor (ontbreekt)
6c	fragment
7	kan
8	Keulen of Frechen
9	

cat. 2	
1a	BRCO-5 39-2
1b	bakstenen beerput - spoor 67 (1450-1525)
2	r-gra-75b
3	1450-1550
4a	16/15
4b	bolle grape met licht uitstaande hals en verdikte rand met lip
5a	roodbakkerend aardewerk
5b	sparzaam loodglazuur
5c	
5d	
6a	poten
6b	2 worstoren (1 ontbreekt)
6c	fragment, compleet profiel
7	grape
8	lokaal of regionaal product
9	

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

- cat. 3
 1a BRCO-5 52-1
 1b bakstenen beerpot - spoor 67 (1450-1525)
 2 r-gra-75a
 3 1450-1550
 4a 12/11,5
 4b bolle grape met licht uitstaande hals en verdikte rand met lip
 5a roodbakend aardewerk
 5b spaarzaam loodglazuur
 5c
 5d
 6a poten
 6b worstoor
 6c fragment, compleet profiel
 7 grape
 8 lokaal of regionaal product
 9
 9

- cat. 4
 1a BRCO-5 52-16
 1b bakstenen beerpot - spoor 67 (1450-1525)
 2 r-gra-75a
 3 1450-1550
 4a 11/-
 4b bolle grape met licht uitstaande hals en verdikte rand met lip
 5a roodbakend aardewerk
 5b spaarzaam loodglazuur
 5c
 5d
 6a poten
 6b worstoor
 6c fragment, gereconstrueerd profiel
 7 grape
 8 lokaal of regionaal product
 9

- cat. 5
 1a BRCO-5 97-1
 1b onder vloer spoor 45 (1300-1375)
 2 r-kan-1000
 3 1300-1375
 4a 16/19
 4b bolle drinkkan met cilindrische hals, met diverse ribbels op hals en schouder, op lobvoeten
 5a roodbakend aardewerk
 5b spaarzaam loodglazuur
 5c
 5d
 6a lobvoeten
 6b worstoor
 6c fragment, compleet profiel
 7 kan, schenkan
 8 lokaal of regionaal product
 9

- cat. 6
 1a BRCO-5 52-4
 1b bakstenen beerput - spoor 67 (1450-1525)
 2 r-kom-42
 3 1400-1550
 4a 37/11
 4b afgeronde kom met sterk geprononceerde brede kraagrand, op standring
 5a roodbakkend aardewerk
 5b inwendig loodglazuur
 5c
 5d schenklip
 6a standring
 6b 2 worstoren (1 ontbreekt)
 6c vrijwel compleet
 7 kom, melkteil
 8 lokaal of regionaal product
 9

- cat. 7
 1a BRCO-5 52-4
 1b bakstenen beerput - spoor 67 (1450-1525)
 2 r-pis-1
 3 1450-1550
 4a 16/13,5
 4b bolle pispot met buik vloeiend overgaand in hals en uitgebogen rand met dekselgeul, holle bodem
 5a roodbakkend aardewerk
 5b spaarzaam loodglazuur
 5c
 5d inwendig kalkaanslag
 6a holle bodem
 6b worstoor
 6c fragment, compleet profiel
 7 pispot
 8 lokaal of regionaal product
 9

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

4

cat. 8

- 1a BRCO-5 69-1
- 1b aspot onder vloer spoor 36 (1400-1450)
- 2 r-pot-1001
- 3 1400-1450
- 4a 25/22
- 4b bolle pot met hoge schouder vloeiend overgaand in lage hals, rand aan bovenzijde afgeplat tot richel, op standing
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b spaarzaam loodglazuur
- 5c kamstreekversiering op schouder
- 5d inwendig asaanslag
- 6a standing
- 6b 2 opstaande worstoren
- 6c fragment, compleet profiel
- 7 pot, secundair gebruikt als aspot
- 8 lokaal of regionaal product
- 9

cat. 9

- 1a BRCO-5 52-8
- 1b bakstenen beerput - spoor 67 (1450-1525)
- 2 p-bee-
- 3 1400-1500
- 4a 2/-
- 4b staande Maria met Christuskind en palm-tak
- 5a pijpaaarde
- 5b
- 5c
- 5d in mal gedrukt
- 6a
- 6b
- 6c vrijwel compleet (hoofd van Maria ontbreekt)
- 7 beeld
- 8 lokaal of regionaal product
- 9

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Bijlage 6. Resultaten van het houtonderzoek

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	vr.	Volg	Soort	Artefact	stc.	L	B	H	Sdiam	PV	PL	cons.	Njr.	Schors	Dendro	Advies	W/B	Opmerkingen
19	12	.	Quercus	bew.	17	>3,5	3	1	.	.	.	m	W	.
49	25	.	Pinus	paal	1	>28	4	4	.	2aa	5	s	W	verweerd gat (0,5 cm) op 5 cm van punt; uitstekende knoesten
67	42	.	Quercus	plank	14	>36	24	5,5	.	.	.	m	60?	.	x	.	B	gat (1 cm) op 19 en 1 cm
67	52	.	Fagus	vwp	.	.	.	0,7-1	.	.	.	g	W	fragmenten gedraaid bakje
75	51	.	Quercus	plank	14	>48	13	1	.	.	.	m	c. 50	.	.	.	W	.
91	65	.	Picea/Larix	paal	1	68	.	.	10	1	6	m	W	grootste deel punt is plat; wormgaten; uitstekende knoestjes (rest weggerot)
97	53	.	Pinus	plank	14	>52	13	2,5	.	1 & 1	6 & 8	m	<60	.	.	F	W	zaagsporen (FOTO); loopt iets taps toe aan beide uiteinden
99	55	1	Buxus	vwp	17	6,5	1,1-2,2	0,9-1,5	.	.	.	m	W	meshert; metaal gaat er helemaal doorheen
99	55	2	Salix	bew.	17	>5	2	1,5	.	2aa	1,5	m	W	.
100	57	1	Quercus	duig	16	>49	8-8,5	1	.	.	.	m	<60	.	.	.	W	rechthoekige groef op 4,5 cm, 0,5 cm breed, ligt iets verdiept
100	57	2	Quercus	duig	16	>46	9,5	1	.	.	.	m	<60	.	.	.	W	rechthoekige groef op 4,5 cm, 0,5 cm breed, ligt iets verdiept
100	57	3	Quercus	duig	16	>49	11,5-13	1	.	.	.	m	60	.	x	.	B	rechthoekige groef op 4,5 cm, 0,5 cm breed, ligt iets verdiept; gat (0,5 cm) op 33 en 6 cm
100	57	4	Corylus	bew.	17	>5	2	1	.	.	.	m	W	fragmenten
150	66	.	Quercus	bew.	17	>25	3	1,5	.	.	.	m	W	in punt uitlopend
164	100	.	Quercus	onb?	17	>2	1	1	.	.	.	m	W	.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Spoor	vr.	Volg	Soort	Artefact	stc.	L	B	H	Sdiam	PV	PL	cons.	Njr.	Schors	Dendro	Advies	W/B	Opmerkingen
164	100	.	Quercus	vwp	17	4,3	3	1,3	.	.	.	m	.	.	.	F	W	gat (1 cm), ongeveer in midden, hoeken afgerond
167	106	.	Abies alba	balk	11	>67	11	7	.	2aa	5	s	<60	.	-	.	W	met ovaal gat (9x4,5 cm) op 23 en 2 cm. ws. nog een sterk beschadigd gat
169	118	.	Quercus	duig	14	>60	>13	1	.	.	.	m-g	>60	.	x	.	B	U-vormige groef op 4,5 cm
176	120	1	Quercus	duig	14	>65	9,5-11	1	.	.	.	g	>60	.	x	.	B	gebroken op groef
176	120	2	Quercus	duig	14	>49	13-15	1	.	.	.	g	>60	.	x	.	B	gebroken op groef
180	107	.	Pinus	paal	1	>25	.	.	3,5	4a	9	m	.	sch	-	.	W	stuk boven punt bekapt/ontschorst/zijtak afgekeapt?
182	109	.	Alnus	bew.	1	>22	.	.	6	.	.	m	.	sch	.	.	W	driezijdig gerecht, op drie stukken schors
204	129	.	Fagus	plank	?	>30	>13	3	.	.	.	m	.	.	-	.	W	lijkt opstaand randje (0,5 cm) te hebben, harde substantie er in
214	127	.	Quercus	duig	14	57	5,5	0,5	.	.	.	m	<60	.	-	.	W	op 3,5 cm van beide uiteinden smalle U-vormige gleuf
214	130	.	Pinus	plank	16	105	21	4	.	.	.	g	>60	.	x	F	B	op brede kant veel kap-sporen bij (FOTO)
2005	58	.	Ligustrum	bew.	1	>17	.	.	5	.	0	m	.	.	-	.	W	.
55, 56, 57	30	.	Buxus	onb?	1	11	.	.	3	.	.	m	W	.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle

Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Bijlage 7. Resultaten scan metaal

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Projectcode	Putnr.	Spoornr.	Vondstr.	Aantal	Aantal interessant	Conserveren	Röntgenen	Afbeeldn	Opmerkingen	Toestand
BRCO5	3	183	110	1	0	0	0	0	fe spijker	corrosie, sterk
BRCO5	1	19	12	1	0	0	0	0	fe spijker	corrosie, sterk
BRCO5	1	158	98	1	0	0	0	0	fe spijker, grote kop	corrosie, matig
BRCO5	1	168	97	1	0	0	0	0	fe spijker	corrosie, matig
BRCO5	1	213	126	1	0	0	0	0	fe spijker	corrosie, matig
BRCO5	1	31	15	1	0	0	0	0	fe spijker	corrosie, sterk
BRCO5	1	114	77	1	0	0	0	0	fe spijker, grote kop	corrosie, sterk
BRCO5	1	15	10	1	0	0	0	0	fe spijker, grote kop	corrosie, sterk
BRCO5	1	165	104	1	0	0	0	0	fe spijker, lang	corrosie, sterk
BRCO5	1	203	112	1	0	0	0	0	fe gehoeekte staaf, ws spijker zonder kop, lang	corrosie, sterk
BRCO5	1	99	55	2	1	0	0	0	fe bouwfragment; deurbeslag (uiteinde geheng) of muuranke o.i.d.; fe spijker	corrosie, matig
BRCO5	1	34	56	1	0	0	0	0	fe plat fragment	corrosie, sterk
BRCO5	1	164	100	5	2	0	0	0	2 pb netverzwaren; pb brok (gietafval); 2 cu stripfragmenten	goed/corrosie, matig

Bijlage 8. Resultaten onderzoek leer

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
 Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Archis-code	Put	Vlak	Spoor	Vnr	Subnr.	Inhoud	Onderdeel	Type	Lengte	Aantal	Sluiting	L/R	Leer soort	Datering	Getekend	Conser- veren	Kwaliteit	Opmerkingen
10640	1	1	67	52	1	schoen	voorblad	65		1	splitveter	rechts	rond?	15B?		nee	goed	bij 52.8, stiksel van voor ver- stevigingsleertjes aan binnen- zijde bij de insnijding over de wreef, 1 leertje aangetroffen
10640	1	1	67	52	2	schoen	zijpand	-		1			kalf	15B?		nee	slecht	leer gespleten
10640	1	1	67	52	3	schoen	verstevigingsleertje			1				15B?		nee	redelijk	bij 52.1
10640	1	1	67	52	4	schoen	verstevigingsleertje			1				15B?		nee	redelijk	
10640	1	1	67	52	5	schoen	hielsteun			1			kalf	15B?		nee	goed	met indrukken van naden achterpand (recht achter, dus 15B?)
10640	1	1	67	52	6	schoen	achterpand			7			kalf	15B?		nee	redelijk	geen sluiting zichtbaar, ook niet aan voorblad 52.1 te passen
10640	1	1	67	52	7	schoen	schoenzool		25	1		links	rond	15B?		nee	redelijk	bij 52.8, slijtage bal voet en hiel
10640	1	1	67	52	8	schoen	schoenzool		25	1		rechts	rond	15B?		nee	redelijk	bij 52.1, bij 52.7, is breder, maar wel dezelfde vorm, bre- dere stukje is omgevouwen, duidelijk te groot geweest, zeer slecht bewerkt door leer- looler, veel diepe inkrassin- gen bij schoonmaken huid, slijtage bal voet en hiel
10640	1	1	67	52	9	schoen	indet			1			kalf	15B?		nee		fragment leer met afwerk- rand met overhandse steek, functie???
10640	1	1	67	52	10	indet	indet			1			kalf	15B?	Tekenen!	nee	slecht	fragment leer met versiering door insnijdingen en gaatjes.
10640	1	1	67	52	11	schoen	tussenranden			14				15B?		nee		kleine fragmentjes
10640	1	1	67	52	12	indet	indet			1			kalf	15B?		nee		

Bijlage 9. Leeftijdsbepaling aan de hand van vergroeiingstadia epifysen en slijtage gebit

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

Vergroeiingstadia van epifysen

Soort	Structuur	Element	Onvergroeid	Vergroeiend	Vergroeid
Rund	75	pelvis, acetabulum	1	-	-
	34	metacarpus dist	1	-	-
	34	femur prox	1	-	-
Schaap/Geit	213	metacarpus dist	1	-	-
	176	metatarsus dist	1	-	-
	67	radius dist	-	-	1
Varken	67	humerus dist	1	-	-

Doorbraak- en slijtagestadia van gebitselementen

Soort	Structuur	Element	Symmetrie	Gebitsformule	dP4	P4	M1	M2	M3	MWS	Leeftijd (mnd)
Rund	S67/75	Dentes inferior	Links	Losse M1	-	-	g	-	-	20-30	18-30
Schaap/Geit		Dentes inferior	Rechts	Losse M1	-	-	c	-	-	9-11	6-12
Schaap/Geit	S213/214	Mandibula	Links	P234M123	-	e	h	g	c	33	36
		Mandibula	Links	dP234M1	-	-	E	-	-	3-5	2-6

Bijlage 10. Resultaten botanische macroresten

Tenzij anders vermeld, betreft het onverkoolde zaden.

Legenda: + = tientallen, ++ = honderden, +++ = duizenden, ++++ = tienduizenden, x = aanwezig, v = verkoold, m = gemineraliseerd. Voor contextgegevens zie *tabel 2*.

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

	M1	M2	M5	M6	
	16/18	16/18	16b-c	17	
Granen en dergelijke					
Avena (m)	6	1	.	.	Haver (gekweekt of wild)
Cerealia	2 v	+++	.	.	Graan
Fagopyrum esculentum	.	1	1	.	Boekweit
Hordeum vulgare (v)	1	.	.	1	Gerst
cf. Hordeum vulgare	.	3	.	.	Gerst?
Panicum miliaceum, kaf	.	1	.	.	Pluimgierst
Secale cereale, internodium	.	.	1	.	Pluimgierst
Triticum aestivum (v)	.	1	1	.	Broodtarwe
Triticum aestivum, internodium	.	1	.	.	Broodtarwe
Triticum aestivum, internodium (v)	.	.	.	1	Broodtarwe
Triticum dicoccon (v)	4	.	.	.	Emmer
Fruit, zuidvruchten en noten					
Corylus avellana	.	.	.	1	Hazelnoot
Ficus carica	ca. 500	++++	93	ca. 250	Vijg
Fragaria moschata/vesca	.	.	2	4	Grote-/Bosaardbei
Hippophae rhamnoides	.	3	13	1	Duindoorn
Malus domestica, klokhuisfr.	.	+	+	+	Appel
Malus/Pyrus	1	++	22	60	Appel/Peer
Mespilus germanica	.	1	.	.	Mispel
Morus nigra	9	175	54	275	Zwarte moerbeï
Prunus avium/cerasus	.	++	2	+	Zoete/zure kers
Prunus domestica	.	+	1	1	Pruim s.l.
Pyrus communis, kelkbasis	.	3	.	.	Peer
Pyrus communis, steencellen	.	.	+	+	Peer
Ribes rubrum, kelk	1	.	.	1	Aalbes
Ribes	1	45	.	1	Ribes
Rubus cf. caesius	1	.	.	.	Dauwbraam?
Rubus fruticosus	.	ca. 100	25	.	Braam
Rubus idaeus	.	ca. 100	.	.	Framboos
Sambucus nigra	3	2	8	2	Gewone vlier
Vitis vinifera	13	+++	40	105	Druif
Groenten, kruiden en specerijen					
Aframomum melegueta	.	.	.	1	Paradijskorrel
Anethum graveolens	.	.	.	2	Dille
Anthriscus cerefolium	.	1	.	.	Echte kervel

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

	M1	M2	M5	M6	
	16/18	16/18	16b-c	17	
Beta vulgaris	8	.	1	1	Biet
Brassica nigra	.	8	2	8	Zwarte mosterd
Brassica rapa	2	5	.	9	Raapzaad
Coriandrum sativum	.	1	.	1	Koriander
Foeniculum vulgare (m)	5	6	14	2	Venkel
cf. Foeniculum vulgare	.	.	1	.	Venkel?
Hyssopus officinalis	.	.	.	1	Hyssop
Verbena officinalis	.	1	.	3	IJzerhard
Overige gebruiksplanten					
Cannabis sativa	.	.	1	12	Hennep
Humulus lupulus	.	1	1	1	Hop
Linum usitatissimum	6 (m)	1	.	1	Lijnzaad/vlas
Linum usitatissimum (v)	.	2	.	.	Lijnzaad/vlas
Reseda luteola	.	.	.	2	Wouw
Zomergraan-akkeronkruiden en éénjarige ruderalen					
Anagallis arvensis	.	.	1	.	Guichelheil
Anthemis cotula	.	1	.	.	Stinkende kamille
Atriplex patula/prostrata	.	12	1	10	Uitstaande/Spiesmelde
Capsella bursa-pastoris	.	.	1	.	Herderstasje
Chenopodium album	3	7	13	6	Melganzenvoet
Chenopodium ficifolium	6	.	.	.	Stippelganzenvoet
Euphorbia helioscopia	1	.	.	.	Kroontjeskruid
Hyoscyamus niger	1	.	.	4	Bilzekruid
Lamium purpureum	.	2	.	1	Paarse dovenetel s.s.
Persicaria lapathifolia	.	4	1	.	Beklierde duizendknoop
Persicaria maculosa	.	1	1	.	Perzikkruid
Polygonum aviculare	.	5	.	.	Gewoon varkensgras
Solanum nigrum	38	13	78	60	Zwarte nachtschade s.l.
Sonchus asper	.	1	1	.	Gekroesde melkdistel
Sonchus oleraceus	.	.	.	1	Gewone melkdistel
Stellaria media	.	11	4	6	Vogelmuur
Thlaspi arvense	.	1	.	.	Witte krodde
Urtica urens	.	.	1	8	Kleine brandnetel
Wintergraan-akkeronkruiden					
Agrostemma githago, fragm.	.	+++	18	2	Bolderik
Arnosseris minima	.	1	.	.	Korensla
Centaurea cyanus, fragm.	.	4	2	.	Korenbloem

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

	M1	M2	M5	M6	
	16/18	16/18	16b-c	17	
<i>Cuscuta epilinum</i>	.	.	1	.	Vlaswarkruid
<i>Fallopia convolvulus</i>	.	3	.	.	Zwaluw tong
<i>Mentha aquatica/arvensis</i>	2	1	1	.	Water-/Akkermunt
<i>Papaver argemone</i>	.	3	.	1	Ruige klaproos
<i>Papaver dubium/rhoeas</i>	.	9	.	.	Bleke/Grote klaproos
<i>Ranunculus arvensis</i>	.	1	.	.	Akkerboterbloem
<i>Raphanus raphanistrum</i> , hauwfr.	.	2	1	1	Knopherik
Tredplanten					
<i>Carex hirta</i>	1	.	.	3	Ruige zegge
<i>Eleocharis palustris/uniglumis</i> (m)	.	.	1	.	Gewone/Slanke waterbies
<i>Plantago major</i>	3	1	.	1	Grote weegbree s.l.
<i>Potentilla anserina</i>	.	1	2	2	Zilverschoon
<i>Ranunculus sardous</i>	.	1	.	1	Behaarde boterbloem
Overblijvende ruderalen					
<i>Carduus crispus</i>	.	1	.	.	Kruldistel
<i>Dipsacus fullonum</i>	.	2	.	.	Grote kaardebol
<i>Galium aparine</i> (m)	.	1	.	.	Kleefkruid
<i>Galium aparine</i> (v)	1	.	.	.	Kleefkruid
<i>Lapsana communis</i>	.	1	.	.	Akkerkool
<i>Nepeta cataria</i>	1	.	.	.	Wild kattenkruid
<i>Solanum dulcamara</i>	.	1	.	.	Bitterzoet
<i>Urtica dioica</i>	21	.	.	14	Grote brandnetel
Oeverplanten					
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	1	.	.	1	Grote waterweegbree
<i>Cladium mariscus</i>	2	.	.	.	Galigaan
<i>Eleocharis palustris/uniglumis</i> (m)	.	.	1	.	Gewone/Slanke waterbies
<i>Peucedanum palustre</i>	.	2	.	.	Melkeppe
<i>Phragmites australis</i>	.	.	.	1	Riet
<i>Schoenoplectus tabernaemontani</i>	1	1	1	2	Ruwe bies
Waterplanten					
<i>Ranunculus aquatilis</i> -type	.	1	.	1	Waterranonkel-type
Voedselarme vennen					
<i>Littorella uniflora</i>	.	2	.	1	Oeverkruid
Kortlevende pioniers					
<i>Isolepis setacea</i>	.	2	.	.	Dwergbies
Stikstofminnende pioniers					

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

	M1	M2	M5	M6	
	16/18	16/18	16b-c	17	
Ranunculus sceleratus	.	.	1	.	Blaartrekkende boterbloem
Rorippa palustris	.	1	.	.	Moeraskers
Droge graslanden					
Picris hieracioides	.	1	.	.	Echt bitterkruid
Vochtige graslandplanten					
Carex disticha	.	1	.	.	Tweerijige zegge
Carex panicea	.	.	3	.	Blauwe zegge
Knautia arvensis	.	2	.	.	Beemd-kroon
Heide- en veenplanten					
Calluna vulgaris, blad	.	+	1	.	Struikhei
Calluna vulgaris, bloem	.	2	27	.	Struikhei
Calluna vulgaris, twijg	.	1	+	.	Struikhei
Carex flava type	.	.	2	.	Gele zegge-type
Carex rostrata	.	.	1	.	Snavelzegge
Danthonia decumbens	.	1	.	.	Tandjesgras
Erica tetralix, blad	2v	6	+++	1	Gewone dophei
Erica tetralix, twijg	.	.	+	.	Gewone dophei
Hydrocotyle vulgaris	1	.	23	3	Gewone waternavel
Menyanthes trifoliata	2	1v	1	.	Waterdrieblad
Potentilla erecta	.	1	20	1	Tormentil
Sphagnum	.	x	x	x	Veenmos
Bosplanten					
Alnus glutinosa (v)	1	.	.	.	Zwarte els
Niet in te delen planten					
Agrostis cf. stolonifera	.	1	.	.	Fioringras?
Arctium	.	.	.	11	Klit
Brassicaceae (m)	.	.	1	.	Kruisbloemfamilie
Carduus/Cirsium	.	2	1	.	Krul-/Vederdistel
Carex (v)	.	.	1	.	Zegge
Carex acuta/elata	.	.	3	1	Scherpe/Stijve zegge
Carex hirta/riparia	.	1	.	.	Ruige/Oeverzegge
Carex cf. tomentosa	.	.	1	.	Viltzegge?
Cerastium fontanum	.	.	1	.	Gewone hoornbloem
Galium	1	.	.	.	Walstro
Juncus articulatus-type	.	.	++	.	Zomprus-type
Malva	.	.	1	.	Kaasjeskruid

RAAP-RAPPORT 2043

Plangebied Begijnhofkapel, gemeente Brielle
Opgraving met beperkingen en archeologische begeleiding (protocol opgraven)

	M1	M2	M5	M6	
	16/18	16/18	16b-c	17	
Mentha aquatica/arvensis	2	1	1	.	Akker-/Watermunt
Montia fontana	1	.	.	.	Groot bronkruid
Poa pratensis/trivialis	.	4	.	1	Ruw-/Veldbeemdgras
Potentilla reptans	.	.	1	.	Vijfvingerkruid
Rumex	.	3, 1v	.	2	Zuring
Rumex acetosella	2	6	63	.	Schapenzuring
Silene	.	2	.	.	Silene
Taraxacum officinalis	.	1	.	.	Paardenbloem
Vicia (m)	3	.	.	.	Wikke
Vicia spec. (v)	1	.	.	.	Wikke
Viola	.	2	1	.	Violetje
Indet.	3v	.	.	1	Niet te determineren
Indet. knoppen	.	1v	x	.	Niet te determineren
Dierlijke resten					
bot	x	x	.	x	bot
eischaal	x	x	x	x	eischaal
houtschool	x	x	x	x	houtschool
insekten	.	x	x	x	insekten
mosselfragm.	x	x	x	x	mosselfragm.
vis	x	.	x	.	vis
watervlo	.	x	x	x	watervlo
wormei	x	.	x	.	wormei
Vondstmateriaal					
aardewerk	x	.	.	x	aardewerk
benen kraal	.	.	.	x	benen kraal
hamerslag	.	.	.	x	hamerslag
leisteen	x	x	.	.	leisteen
puin	x	.	.	.	puin